

Date of Publishing : 22/05/2016
Page No. from 1 to 68
Date of posting 31/05/2016
Last Date of Every Month
Posted by MBU

30/-

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਐ॥

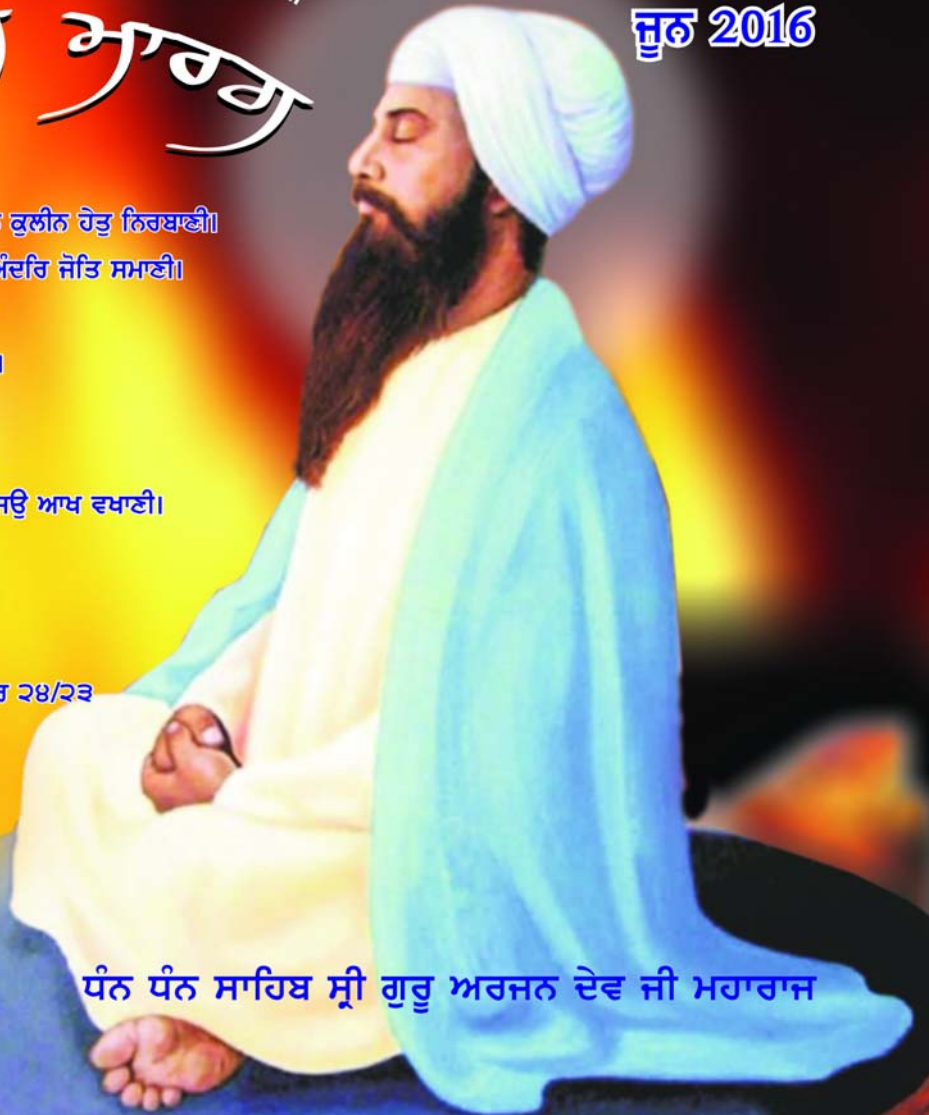
ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਜੂਨ 2016

ਰਹਿਏ ਗੁਰ ਢਰੀਆਉ ਵਿਚਿ ਮੀਨ ਕੁਲੀਨ ਹੇਤੁ ਨਿਰਬਾਣੀ॥
ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗ ਜਿਉ ਜੋਤੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ॥
ਸਬਲੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਮਿਰਗ ਜਿਉ
ਭੀੜ ਪਈ ਚਿਤਿ ਅਵਰੁ ਨ ਆਣੀ॥
ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਿਲਿ ਭਵਰ ਜਿਉ
ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚਿ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ॥
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨ ਵਿਸਰੈ ਬਾਬੀਹੇ ਜਿਉ ਆਖ ਵਖਾਣੀ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਾਣੀ॥
ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੪/੨੩

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਬਾਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਜੂਨ, 2016

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਫੋਨ ਨੰ. 9779816909)

**ਕਿਸੇ ਮਹੀਨੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ
ਦਫਤਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰ:**

84378-12900, 9417214391,

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib

(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.

Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,

Website - www.ratwarasahib.in
for other information :

Email :sratarwasahib.in@gmail.com

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ
'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ,
ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ
(ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ
ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ
ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-599-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ- ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818

ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 84378-12900

2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE)

ਫੋਨ : 0160-2255003

3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ
ਮੋਬਾਇਲ : 96461-01996

4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)
ਫੋਨ : 95920-55581, 01602255004

5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
0160-2254900, 98786-95178, 92176-93845

6. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382

7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਫ) ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382

8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)
ਮੋਬਾਇਲ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385

98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 5
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 6
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਤੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ 7
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੂ ਕੇ ਗਨੀਐ 19
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
5. ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ 22
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
6. ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ 27
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
7. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ? ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ। 31
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
8. ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਾਰ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ 43
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
9. ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ 51
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
10. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ 55
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
11. ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ 58
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
12. ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 60
ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ
13. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, 64
ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਜੂਨ ਮਹੀਨਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰੂਪਮਾਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਭਾਣੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ 'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 'ਆਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਧਾਰਿ ਕੇ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਜਗ ਆਇਓ' ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਨਿਰੰਜਨੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ 'ਨਾਨਕ ਕੇ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ।' ਦੂਸਰੀ ਜੋਤਿ ਵਲੋਂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਰੂਪਮਾਨਤਾ ਕੀਤੀ। ਹੁਕਮ, ਨਾਮ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਇਸ ਵੱਡੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਧਰਮ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਤੀਸਰੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਜੋਤਿ ਵਲੋਂ ਲੰਗਰ, ਪੰਗਤ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ, ਬਾਉਲੀਆਂ, ਸਰੋਵਰ, ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਡੋਤਰੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਪੰਜਵੀਂ ਜੋਤਿ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰਿਕ ਰੂਪ ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰੂਪਮਾਨਤਾ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ 'ਭਾਣੇ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸੱਚ ਤੇ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਤਿ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ। **'ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥'** ਹੁਣ ਪੰਜਵੀਂ ਜੋਤਿ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੱਡਾ ਸੰਕਲਪ ਸੀ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣਾ ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇਣਾ ਇਹ ਕੇਵਲ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੁਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਝੂਠ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘਾੜਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਸੱਚ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜ ਰਹਿੰਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੱਕ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਪਰਉਪਕਾਰ

ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਲਈ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ ਉਹ ਹੈ 'ਜੁਗੇ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰੱਬੀ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ, ਖਿਤਿਆਂ, ਬੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ/ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਤਰੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੱਬੀ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਕੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ 1604 ਈ. ਨੂੰ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਨੇੜੇ 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਵਾਲੀ ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਵਾਏ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਣਾ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੀ ਸੇਧਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣਾ, ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ, ਆਪ ਹੇਠਾਂ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਬਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰਨਾ, 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਜੀ ਨੂੰ ਉਚੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੇਧਕ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲੈਣੀ ਅਵੱਸ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਅਤੇ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਛਬੀਲਾਂ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਅਕੀਦਾ ਭੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਲੋੜ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਦੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਹੋਣ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣ, ਪਰ ਲੋੜ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਧੇ। ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੀਏ। ਲੱਗੀਆਂ ਛਬੀਲਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ - ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਟਰੈਫਿਕ ਸਮੱਸਿਆ ਭਾਵੇਂ ਸਫਾਈ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ

ਜਪੁਉ ਜਿਨ੍ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ

ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੦੯

ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲੜ ਲਗ ਕੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੀਏ। ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਅਕੀਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ
(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 21 'ਤੇ)

ਆਸਾੜੁ

(ਆਸਾੜੁ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 14 ਜੂਨ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਆਸਾੜੁ ਤਪੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਹਰਿ ਨਾਹੁ ਨ ਜਿੰਨਾ ਪਾਸਿ ॥
ਜਗਜੀਵਨ ਪੁਰਖੁ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਮਾਣਸ ਸੰਦੀ ਆਸ ॥
ਦੁਯੈ ਭਾਇ ਵਿਗੁਚੀਐ ਗਲਿ ਪਈਸੁ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ ॥
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਮਥੈ ਜੋ ਲਿਖਿਆਸੁ ॥
ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ ਪਛੁਤਾਣੀ ਉਠਿ ਚਲੀ ਗਈ ਨਿਰਾਸ ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਸਾਧੁ ਭੇਟੀਐ ਸੋ ਦਰਗਹੁ ਹੋਇ ਖਲਾਸੁ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਆਪਣੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਹੋਇ ਪਿਆਸ ॥
ਪ੍ਰਭ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥
ਆਸਾੜੁ ਸੁਹੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸ ॥ ੫ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਹਾੜ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਗਰਮ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰੀ (ਰੂਪ) ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਜੋ) ਜਗਜੀਵਨ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨਮੁਖੀ ਆਸਾ (ਉਤੇ ਟੇਕ ਧਾਰੀ ਹਨ) (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿਚ ਹਨ) ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹਿਣੇ ਕਰਕੇ (ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ) ਵਿਗੋਚੇ ਵਿਚ ਰਹੀਦਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਮਰ ਕੇ) ਗਲ ਵਿਚ ਜਮਦੂਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਜੇਹਾ ਕੁਝ (ਕੋਈ) ਬੀਜਦਾ ਹੈ (ਜਦ ਫਲ ਪਵੇ ਤਾਂ) ਉਹੋ ਕੁਛ ਵਢਦਾ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਸੋ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ) ਜੋ ਮੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਦ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਵਿਚ ਲਗਿਆ) ਉਮਰਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਤਾਂ) ਪਛੁਤਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ (ਇਥੋਂ)

ਟੁਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰੰਤੂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)। (ਅਰਦਾਸ) (ਇਸ ਲਈ), ਨਾਨਕ ਦੀ (ਇਹ) ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਜੋ (ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ) ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲਗ ਪਵੇ (ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਐਸਾ ਪਿਆਰ ਪਵੇ ਕਿ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਕੋਈ (ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰਾ) ਨਾ ਲਗੇ। (ਸੋ ਭਾਈ) ਹਾੜ (ਦਾ ਤਪੰਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬੀ) ਸੁਹੰਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਪਰ) ਉਸ ਨੂੰ (ਕਿ) ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰੁਕਤ - ਦੁਯੈ ਭਾਇ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਹੋਣਾ। ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਰਖਣਾ। ਖਲਾਸੁ-ਮੁਕਤ, ਸੁਤੰਤਰ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਤੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-31)

ਇਹ ਹਉਮੈ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਇਕ ਤਾਂ ਹੰਗਤਾ, ਹੰਗਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ 'ਮੈਂ', ਇਕ ਹੈ ਮਮਤਾ, ਮਮਤਾ ਹੋ ਗਈ 'ਮੇਰੀ' ਜਿੱਥੇ 'ਮੈਂ' ਹੋਵੇ ਉਥੇ 'ਮੇਰੀ' ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਏਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਆਤਮਾ ਸੀ ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਾਉਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਿਆ, 16 ਜਾਂ ਸਾਢੇ 16 ਸਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਬੜੀ ਦੇਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ, ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਦੱਸਣ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸੰਗਤ ਹੱਸ ਪਈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਲੱਜ ਉਹਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੌਣੀ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਵਲੇਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਵੇੜੀ ਹੋਈ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤੀ, ਡੋਲ ਲਟਕਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਥੱਲੇ ਤੇ ਅਖੀਰ ਘੁੰਮ-ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਖਰੀ ਗੰਢ ਆ ਜਾਏਗੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹਿ ਜਾਓ।

ਸੰਗਤ ਚੁੱਪ, ਆਪ ਵੀ 45 ਮਿੰਟ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਨੁਭਵ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੱਡੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚੋਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅੱਡ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਛੋਟੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅੱਡ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਦੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਜੀਵ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦੇ। ਬਾਕੀ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ

ਆਤਮਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੱਸ ਆਗੀ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਹੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਕਰ ਦੇਈਂ, ਚਾਹੇ ਦੱਸ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਕਰ ਦੇਈਂ। ਗੱਲ ਇਥੇ ਨਿਬੜ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਲਾਂਘ ਹੈ, ਪੁੱਟ ਲੈ, ਜੇ ਪੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਾਂਘ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਪੜਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੜਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ, ਬੇਅੰਤ ਨੇ, ਆਗੀ ਇਕੋ ਖਾਹੀ ਨਹੀਂ ਟੱਪ ਹੁੰਦੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਪੁੱਟ ਲਓ। ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਡਿੰਗ ਪੁੱਟ ਲਓ, ਐਨੀਓ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਨੇ, ਉਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪੁੱਟ ਲਓ।

ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਹੈ ਬਹੁਤ ਔਖੀ। ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੈ, ਪੁੱਟਣੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ। ਜਨਮ-ਜਨਮ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ (reality) ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਨ ਲੈ ਨਾ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਆਤਮਾ ਨੇ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਨੇ ਆਤਮਾ ਨੇ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥

ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥

ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੩੬

ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਭੁਗਤਾ ਆਪਿ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ॥

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਾਣਹਿ ਜਿਨ੍ਹੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਥੇ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਜਾਣਦਾ ਕੌਣ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਪੀ ਲਿਆ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਆ ਜਾਏਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਹੋਸ਼ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜੇ ਦਵਾਈ ਪਿਲਾ ਦਿਓ ਹੋਸ਼ ਵਾਲੀ, ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ੀ 'ਚ ਹੋਰ ਕੁਛ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ ਸਹੀ ਗੱਲ ਦੇਖੇਗਾ। ਉਹ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਹੈ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ। ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੀਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ।

ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਖੋਜਦਾ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਲੱਭ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਈਏ। ਇਕ ਲੱਭਿਆ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਨਿਵਾਇਆ ਵੀ ਸੀਗਾ, ਦਿਲ ਵੀ ਦਿਤਾ ਉਹਨੂੰ, ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਛ ਦਿਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਚਿਹਾ। ਕੋਈ ਹੈ ਐਸਾ ਰਸੀਆ ਜਿਹੜਾ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਵੇ। ਬੜਾ ਕੁਛ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੰਤ ਕੋਈਓ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਜਾਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਭਾਗ ਨਾ ਜਾਗਣ, ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ-

*ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥* ਅੰਗ- ੨੦੪

ਰਸੀਆ ਜਿਹਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ?

*ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥* ਅੰਗ - ੨੦੪

ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਰਤ ਜਾਗ ਪਏਗੀ। ਜਿਹੜੀ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ ਸੁਰਤ ਇਕ ਦਮ ਜਾਗ ਪਏਗੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ - 'ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਜਾਣਹਿ ਜਿਨ੍ਹੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਆ ॥' ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆ ਗਿਆ-

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੬੧

ਹੁਣ ਅਗਾਂਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਯਾਦ ਓਹੀ ਕਰੇਗਾ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਨਦਰਿ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਦੂਜੇ ਤਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਦਰਿ। ਜਿਹੜਾ ਨਦਰਿ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਫੇਰ -

ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਵੈ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੬੧

ਫੇਰ ਉਹ ਢਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਖਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹਦਾ ਮਨ ਢਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਢਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਲਿਵ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਿਵ 'ਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ।

*ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ ॥
ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਮਰੈ ॥* ਅੰਗ - ੬੬੧

ਇਹ ਫੇਰ ਦੇ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਸਦੇ ਨੇ-

*ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ॥
ਜਸ ਕਾਗਦ ਪਰ ਮਿਟੈ ਨ ਮੰਸੁ ॥* ਅੰਗ - ੮੭੧

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਘਬਰਾ ਨਾ, ਤੂੰ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਦੀ ਹੈਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਦਮੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਕਿਰਤ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ

ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਫੇਰ ਗੁਣ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਕਿ ਸਤੋ ਗੁਣ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੇ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੂਝ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹਦੀ ਹੋਸ਼ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਆਦਮੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ। ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਹੈਗਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤੂੰ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਹੈਂ। ਤੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਨਾ ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼! ਨਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਤੂੰ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਘਬਰਾਅ ਗਈ, ਮੇਰਾ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਪੀਂਦੀ ਹਾਂ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਜੇ ਆਤਮਾ ਹੋ ਗਈ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪਿਆਰ ਕਰਾਂਗੀ? ਮੇਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਜੇ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਾ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕੱਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੀ, ਇਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਜੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਸ ਹੈ ਬਹੁਤ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟੀ ਕੀ ਗੱਲ? ਰੋ ਪਈ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੋਇਆ ਕੀ? ਉਹਨੇ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਚੁਕਾ ਬਾਹਰ ਸੁਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਉਹ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਨਾ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਸੁਟਵਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਰੋਂਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈਂ ਤੂੰ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਸਬੰਧ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ। ਤੂੰ ਕਰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ। ਫੇਰ ਬਾਪੂ ਜੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗੀ, ਜੇ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਬਣ ਗਈ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਭੋਲੀ ਹੈ ਬੱਚੀ। ਸਾਧ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਭੁੱਲ ਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੀ, ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ, ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਐਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ 'ਚ ਆ ਗਏ। ਫੇਰ ਇਕ ਦਿਨ ਨੇਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬਾ! ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੀ,

ਨਾ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹੋ, ਕਹੋ ਸਰੀਰ ਹਾਂ ਮੈਂ।
 ਮੇਰਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੀਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ
 ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ
 ਆਤਮਾ ਹੋਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕੱਲੀ ਹੋ ਗਈ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ
 ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ
 ਪਿਆਰ ਸਰੂਪ ਹੈਂ, ਜਿਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ ਓਹੀ
 ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ
 ਹੋਰ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰ
 ਵਕਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਡਰਾ। ਕਹਿੰਦੇ,
 ਮੈਂ ਡਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।
 ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਕੰਮ
 ਆਏਗੀ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈਂ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਣ
 ਵਾਲਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ
 ਨੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਦੇਖਦਾ ਹੈ,
 ਤੂੰ ਸੌਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ ਉਹ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਆਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਦੁਬਿਧਾ 'ਚ
 ਪਾ ਦਿਤਾ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹੋਰ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ। -

ਧਾਰਨਾ - ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ,
 ਮੈਂ ਮੁਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ।

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈਂ ਮੁਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੨

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ
 ਹੈ। ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ
 ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ
 ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ
 ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ। ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜਾਣਦਾ
 ਹੈ ਇਹ ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ
 ਕੂੜ-ਕਬਾੜ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜਾ
 ਕਠੋਰ ਹੈ, ਕਠਨ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਸੁਰਤ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।
 ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਸੁਰਤ ਇਹਦੀ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ, ਕਾਮ 'ਚ
 ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ਜਾਇਦਾਦ 'ਚ ਬਹੁਤੀ
 ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਬਹੁਤੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ-

ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੭

ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ
 ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਰੱਬ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ 'ਚ
 ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬਾ! ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।
 ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਿਸਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਬੜੇ
 ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਏ ਸੀ, ਮੈਂ ਦੇ
 ਦਿਨ ਪਕਾਈ ਗਈ ਹਾਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਪੱਕ ਗਈਆਂ ਇਹ,
 ਇਕ-ਇਕ ਅੱਖਰ ਪੱਕ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਮੈਨੂੰ
 ਦਿਸਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ
 ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ
 ਸਕਦੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੁਰਤ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈ। ਉਹਦੇ
 ਉਤੇ ਪੰਜ ਪਰਦੇ ਪੈ ਗਏ। ਪਹਿਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਅਨੰਦ ਦਾ,
 ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ
 ਹਾਂ, ਬੁੱਧੀ ਦਾ। ਤੀਸਰਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਫੁਰਨੇ ਦਾ, ਉਹਨੂੰ
 ਮਨ ਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਚੌਥਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ,
 ਪੰਜਵਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤਾਂ ਉਵੇਂ
 ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ,
 ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਪੜਦੇ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਫਰ
 ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਪੜਦੇ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ
 ਪੜਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਹਉਮੈ ਨੇ
 ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਤਿੰਨ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ
 ਪੜਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਚੁਤਿਸ਼ਟਾ
 ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਮਨ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਹ
 ਚਾਰ ਪੜਦੇ ਪੈ ਗਏ। ਫੇਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪੈ
 ਗਿਆ। ਪ੍ਰਾਣ, ਅਪਾਨ, ਉਦਾਨ, ਬਿਆਨ, ਸਮਾਨ; ਪੰਜ
 ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈ ਗਏ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ,
 ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਨਾਸਕਾ, ਮੂੰਹ ਆਦਿ ਸਪਰਸ਼ ਦੀ
 ਸ਼ਕਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 25
 ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜ, ਕੰਨ, ਵਗੈਰਾ ਬਣੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਪੜਦੇ ਹੋਰ ਪੈ ਗਏ। ਪੰਜ ਚੋਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ
 ਡਗਮਗਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਪੜਦਾ ਪਾ ਕੇ ਰਖਦੇ
 ਨੇ, ਰੱਬ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਬੜੇ ਹੀ ਸਖਤ
 ਨੇ। ਪੰਜ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਠੱਗ ਨੇ -

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥

ਏਨੀ ਠਗੀਂ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੮੮

ਪੰਜ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਨੇ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼,
 ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਆਦਮੀ 'ਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
 ਪੜਦੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਪੰਜ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਅਭਿਮਾਨ ਨੇ।
 ਨੌਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਰਸਾਂ ਦੀ ਲੋਚਾ ਹੈ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ
 ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ਪੰਜ ਇਹਨੂੰ ਭਰਮ ਪਏ
 ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬੇ ਨੇ, ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਦਾ,
 ਵੈਰ ਕਰਨ ਦਾ, ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਦਾ, ਕੁਸੰਗ ਦਾ, ਬੇਵਿਚਾਰੀ
 ਦਾ, ਈਰਖਾ ਦਾ, ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ, ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਦਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼
 ਦਾ, ਸੋ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥੂਲ, ਸੂਖਮ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਪੜਦੇ ਤੇ
 ਮੰਗਤ ਬਿਰਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬਾਕੀ ਸਭ
 ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਤਿ ਨਾ
 ਸਮਝਣ ਕਰਕੇ ਇਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਤੇ
 ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਇਹ ਪੜਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ

ਨੇ ਐਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਕਰੇ ਕੀ?

ਧਾਰਨਾ - ਜੀਵ ਇਕ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬਹੁਤੇ,
ਇਕੋ ਤੇਰੀ ਆਸ ਮਾਲਕਾ।

ਕਬੀਰ ਹਰਨਾ ਦੂਬਲਾ ਇਹੁ ਹਰੀਆਰਾ ਤਾਲੁ ॥
ਲਾਖ ਅਹੇਰੀ ਏਕੁ ਜੀਉ ਕੇਤਾ ਬੰਚਉ ਕਾਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੭

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਧਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇ ਤੇ ਹੈ ਕੈਸੇ? ਨਾਮ ਜਪੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਪੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਇਕ ਦਿਨ ਨਿੰਦਿਆ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਹੋਏਗਾ ਕੀ? ਆਹ ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ladder and snake ਦੀ ਖੇਡ, ਉਹ ਸਿਰੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬੱਸ ਹੁਣ ਆਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇ ਨੰਬਰ ਹੋਰ ਰਹਿ ਗਏ ਫੇਰ ਮੈਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਗੀਟੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ, ਮੁੜ ਕੇ ਸੱਪ ਦਾ ਸਿਰਾ ਹੇਠਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੀ, ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਹੀ ਬਿਰਥਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭੁੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਮ ਬਿਰਤੀ ਜਾਗ ਪਈ, ਮਾੜਾ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ, ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ੀਰੋ 'ਤੇ ਫੇਰ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਪਾਪ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈ ਬੈਠਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ। ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਕ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ - 'ਕੇਤਾ ਬੰਚਉ ਕਾਲੁ ॥' ਕਿਵੇਂ ਲੰਘੀਏ?

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਸਿਖਰ ਦੀ। ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਇਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧ ਕੈ ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੮

ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਬੀਜ, ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਾਧ। ਉਹਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ ਲੈ। ਗੁਰੂ ਦੱਸੇਗਾ ਇਹ ਜਾਚ, ਕਿਵੇਂ ਧਰਤਿ ਕਾਇਆਂ ਸੋਧਣੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੋਧੀ ਗਈ, ਬੀਜ ਲਿਆ ਦਿਤੇ, ਨਦੀਣ ਮਰ ਗਿਆ, ਡਲ੍ਹੇ ਟੁੱਟ ਗਏ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ 'ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ॥' ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੀਜ ਦੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਧਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਸਾਧਣੀ ਹੈ -

ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥

ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥

ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਉਹ ਕਰਮ ਕਿਹੜੇ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਫਸਲ ਨੇ ਹਰੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਮਝੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਵਸਦੀਆਂ, ਨਹੀਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ ਹਨ ਮਨ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ, ਇਕ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਮ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਬੋਲ ਕੇ, ਨਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਾ ਮਨ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕੇ, ਨਾ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਹੋਰ ਫੇਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਹਿੰਸਾ ਨਾ ਕਰੀ ਜਾਵੇ। ਹਿੰਸਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੀਵ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਹਿੰਸਾ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਵੇ। ਅਹਿੰਸਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਸਤਿ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਾਖੰਡੀ ਜੀਵਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਥੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਸਰ ਜਾਏਗਾ। ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਅੰਦਰੋਂ, ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬਾਹਰੋਂ। ਵਖਾਵਾ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਵਧੀਆ ਸੰਤ ਲੱਗਾਂ। ਮੈਂ ਵਧੀਆ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਉਵੇਂ ਹੱਥ ਜਿਹੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਵੇ, ਨੀਵੀਂ ਜਿਹੀ ਪਾਈ ਜਾਵੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਇਹ ਪਖੰਡ ਕਰੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ-ਨਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ -

ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਕੁਸੁਧੇ ਜਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੦

ਜੇ ਰਿਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਐਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਜਾਣੇ, ਮੱਥੇ ਟੇਕੀ ਜਾਣੇ, ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਰਖਦੇ ਨੇ ਇਹ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀਵਨ ਸਤਿ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਮਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ, ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੜੇ ਇਕਾਂਤ ਬੈਠ-ਬੈਠ ਕੇ, ਕੁਝ ਬਚਨ ਕੱਢੇ ਨੇ, ਐਸੇ ਬਚਨ ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ 'ਚੋਂ ਮਿਲਣ, ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਹੋਰ ਮਿਲਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਦਸ ਦੇਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹਨ। ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਲੈਣਾ, ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਕਵਿਤਾ ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲੈਣੀ, ਇਹਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਚੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲੈਣੇ, ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਚੋਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ। ਲੋਕ ਤਾਂ ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਕਿੱਡਾ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ, ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਖਿਆਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਅਨੁਭਵ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਰਤਦਾ ਆਪ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਚੋਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਹੋਵੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਚੋਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ,

ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਵੀ ਚੋਰੀ ਹੈ। ਦਿੰਦਾ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਕਿਰਤ ਸੁੱਚੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੌ ਰੁਪਈਏ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਕਰੋ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦਸਵੰਧ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਭਾਈ, ਇਹ ਦਸਵੰਧ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ, ਬਚਦਾ ਤਾਂ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੰਦਰਵਾਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਦਰਵਾਂ ਜਿਹਨੂੰ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਡੇਢ ਕੱਢ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਵੀਹ ਬਚਦੇ ਨੇ ਦੋ ਕੱਢ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅਸੂਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਰੁਪਈਏ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਕੱਢੀ ਜਾਈਂ। ਜਿਹੜਾ ਦਸਵੰਧ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਚੋਰ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਚੋਰ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਾਹਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਦਮ ਗਲ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਧੀਰਜੀ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਸੋਚੇ ਕਿ ਗੱਲ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਦਮ ਗਲ ਪੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਨੁਕਸ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਦਮ ਰਾਏ ਦੇ ਦੇਣੀ ਵੱਡੇ ਨੁਕਸ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਲਝਣਾਂ ਖੜੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਵੀ ਗਿਆ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਵੀ ਧੀਰਜੀ ਰਹਿ ਤੂੰ। ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਿਮਾ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੋਵੇ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ, ਮਾਫ ਕਰਨ ਦਾ, ਫੇਰ ਦਇਆ ਹੋਵੇ, ਚਿੱਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕਠੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿਘਲ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਨਾ ਕਹੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੈ, ਹੋਣੈ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਹੋਈ ਜਾਵੇ। ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਚਿੱਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੱਢ ਖਾਣਿਆਂ ਵਾਂਗਣ ਨਾ ਪਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਂਸ ਫਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਲੋਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਬੋਲਦੇ ਨੇ-ਫਿੱਕੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਮਲ ਚਿੱਤ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇ ਅੰਦਰ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੋਵੇ, ਵਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੋਵੇ, ਘਰ-ਬਾਰ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਜਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇ। ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ 'ਸੁੱਚ' ਹੋਵੇ। ਸੁੱਚ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਸੁੱਚ ਹੈ ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸੁੱਚ ਹੈ -

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੪

ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਸੁੱਚ ਹੈ -

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੨੪

ਸੋ ਇਹ ਸੁੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਹਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਹੋਵੇ -

ਅਲਪ ਆਹਾਰ ਸੁਲਭ ਸੀ ਨਿੰਦਾ।

ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਪਾ: ੧੦

ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਤਪ, ਜਿਹਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੰਤੋਖ ਦੇ

ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਕਮਾਈ ਕਰ ਜੋ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਤੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ -

ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀ ਕੋਊ ਰਾਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੯

ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਹੋਇਆ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਏਹ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੯

ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਆਸਤਕ ਬੁੱਧ ਰੱਖ। ਆਸਤਕ ਬੁੱਧ ਦਾ ਬੜਾ ਰੱਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਐਨੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਿਆਰਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਦਰ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਖੋਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਪੜਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਆਸਤਕ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ। ਜੇ ਆਸਤਕ ਬੁੱਧੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਪਿਆਰ ਉਹਦਾ ਜਾਗਿਆ ਰਹੇ ਹਰ ਵਕਤ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਝਾਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਹੀ ਸੁਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੁੱਧੀ ਆਸਤਕ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਦਾਨੀ ਹੋਵੇ, ਨਿਮਰਤਾ ਹੋਵੇ, ਪੂਜਾ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੇ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ। ਫੇਰ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ। ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਿਆਰ ਕੀ ਕਰੀਏ ਉਹਦੇ ਨਾਲ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀਆਂ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਹੁਣ ਆਹ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਥੇ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨੇ। ਰੇਡੀਓ ਤਰੰਗਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। Cosmic rays ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਮੀਲ ਤੁਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਉਹ ਹੈਗੀਆਂ ਤਾਂ ਸਹੀ ਨਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਆ, ਚਾਹੇ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਉਹ ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਸਹੀ ਨਾ। ਆਕਸੀਜਨ ਤੂੰ ਦੇਖੀ ਹੈ? ਟੋਏ ਵਿਚ ਵੜ ਜਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੇਂਗਾ, ਓਏ! ਆਕਸੀਜਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਥੇ। ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਆਕਸੀਜਨ ਨਾਲ ਹਾਂ। ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਨੇ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੪

ਫੇਰ ਉਹ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਿਆ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪ ਹੁੰਦਾ-

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ॥

ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੩

ਫੇਰ 'ਨੇਮ' ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨੇਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮਬੱਧ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਵੇ, ਛਾਲਾਂ ਨਾ ਮਾਰਦੀ ਹੋਵੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਫੇਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ, ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਲ ਫੁਲ ਲਿਆ ਕੇ ਪਾਵੇ, ਇਹਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਾਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛਕਾ ਕੇ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਛਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, 'ਨੇਕੀ ਕਰ ਦਰਿਆਮੇਂ ਡਾਲ'। ਲੰਗਰਾਂ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਨਾਜ, ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਛਕਦੇ ਨੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਸਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਬਿਰਤੀ ਰੱਖ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬਾ! ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨੇ, ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈਂ। ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੇ। ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੀਵ ਇਹ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੰਗਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਬੜੇ ਸੰਗਲ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਬੰਧਨ ਹੀ ਬੰਧਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਦੁਆਲੇ। ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਕਿਵੇਂ। ਪੁਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇਣ ਨਾਲ ਛਾਈਂ-ਮਾਈਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਭਾਵ ਦਾ ਬੰਧਨ, ਸੰਸੇ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਕਰਮ-ਧਰਮ ਦੇ ਬੰਧਨ ਨੇ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਬੰਧਨ ਨੇ, ਜੰਮਣ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਮਰਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਸਮਝਾ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਪ ਫੇਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਸੋਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁੜ-ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ, ਆਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏਗੀ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਹਾੜ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ,

ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਸੀ, ਨੱਠੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ, ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਚਲੀ ਗਈ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ, ਆਹ ਪਹਾੜ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਮੈਂ ਚੁੱਕਾਂਗੀ ਕਿਵੇਂ? ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਸੁਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬਾ! ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅੱਜ ਦਸਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਕੋਲ ਹੁਣ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਣ ਲਗ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਐ ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼! ਤੂੰ ਜਾਹ ਨਾ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਾਸ, ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈ। ਉਹ ਅਮਰ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹਨ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਲਿਆ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਆਪਾਂ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਦਿਆ ਕਰੀ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਰਗਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਤਨ, ਮਨ ਤੋਂ, ਰੋਮ-ਰੋਮ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਹਰ ਵਕਤ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਮੇਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਊਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਆਪਣਾ ਹੋਣਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਇਕ ਤਾਂ ਰੋਈ ਨਾ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਕੋਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਮਰੀ ਤਾਂ ਮੇਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਇਕ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਜਾਈਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਉਣ ਨੂੰ?

ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੀ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਕ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ, ਉਸ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਗਰੁੜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਗਰੁੜ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਆ ਜਾਏਂਗੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕਰਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਹੈ, ਉਹਦੇ

ਵਿਚ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਐਨਾ ਕਿਹਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਓ, ਕਹਿੰਦੇ, ਰਸਤਾ ਐਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। 'ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਨਾ ਤੂੰ ਭੁੱਲੀਂ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਈਂ, ਦਿਨ ਵੀ ਕਹੀਂ ਜਾਈਂ, ਰਾਤ ਵੀ ਕਹੀਂ ਜਾਈਂ। ਜਿੰਨੀ ਫੁਰਸਤ ਹੈ ਤੂੰ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਈਂ, ਔਖੀ ਨਾ ਹੋਈਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਸ਼ਕ ਲੱਗੇਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਰਸ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਸੋ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਕਰੀਂ -

ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ ॥

ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧ੍ਰੁਪੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬

ਇਸ ਅੱਖਰ ਦਾ ਜਾਪ ਨਾ ਛੱਡੀਂ, ਇਹ ਗਰੁੜ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਣਗੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਦੇਖੇਂਗੀ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ, ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ, ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸਵਾਸ ਖਿੱਚ ਲਏ, ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹਰਕਤ ਹੈ, ਦਿਲ ਹਿਲਦਾ ਹੈ, ਹਰਕਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਬਜ਼ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸਰੀਰ, ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਰੋਣ ਲਗ ਗਈ, ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਿਉ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਮਰ ਗਿਆ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਹੋ। ਉਹ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਿਆ। ਰੋਂਦੀ ਹੈ, ਖਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ। ਐਸਾ ਜੇ ਬਿਰਹੁੰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੯

ਉਹ ਤਾਂ ਮਸਾਣਾਂ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਖਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਗੱਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ, ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,

ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦੈ।

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥

ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੭

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥

ਪ੍ਰਿਯੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੩

ਨਾ ਖਾਣਾ, ਨਾ ਪੀਣਾ ਸਭ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਬਾਪ

ਹੈਰਾਨ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਚਾਹੁੰਦੀ ਕੀ ਹੈਂ? ਜੇ ਕੁਛ ਤੂੰ ਹੁਣ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਣਾ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ। ਤੂੰ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁਛਦੇ ਨੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਜੇ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਓ ਤਾਂ ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੈਂ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਇਸ ਦੇ, ਇਸ ਸੋਹਣੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਉਥੇ ਕਰੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਫੁੱਲ ਲਾਵਾਂਗੀ, ਫੁਲਵਾੜੀ ਖਿਲਾਵਾਂਗੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਉਗਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂਗੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂਗੀ, ਇਹਦੇ ਕੰਢੇ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੱਠ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੈਠ ਸਕਾਂ, ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦਾ, ਉਹ ਬਣਾ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰਾਂਗੀ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰਾਂਗੀ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ।

ਸੋ ਸਸਕਾਰ ਉਥੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੀ। ਮਿਸਤਰੀ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਤੇ ਇਕ ਮੱਠ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਖੇਲਾਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ, ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਘੋੜਾ ਦੂਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਘੋੜਾ ਲੈ ਕੇ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਸੌ ਫੁੱਟ 'ਤੇ ਗੁਪਤ ਪਹਿਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਕੋਈ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਨਾ ਆ ਜਾਏ। ਸੋ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਲੜਕੀ, ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੁਲਵਾੜੀ 'ਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ, ਥਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੀ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਿਆ ਸੀ, ਇਥੇ ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ-ਜਪਦੇ ਸਾਲ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਸਨਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਵਾਸ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਆਪੇ ਹੀ, ਹੁਣ ਰਸਨਾ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੀ, ਸਵਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਰਪੂਰ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਸ-ਸਾਸ ਦੇ ਗੋੜੇ ਜਪ ਲਓ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥

ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਲਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਮਰ ਜਾਣਗੀਆਂ ਸਾਸ-ਸਾਸ ਜਪਦੇ ਦੀਆਂ, ਸਵਾਸ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਖੁਸ਼ਕ ਸਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਰਸ ਵੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਸੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਵਿਸਰ ਜਾਵੇ -

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੯

ਮੌਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁੱਲਣਾ -
 ਅਜੁ ਨ ਸੁਤੀ ਕੰਤ ਸਿਉ ਅੰਗੁ ਮੁੜੇ ਮੁੜਿ ਜਾਇ ॥
 ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਡੋਹਗਣੀ ਤੁਮ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੯

ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ
 ਰਾਤ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਲਿਵ ਟੁੱਟੀ
 ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਿਆਂ
 ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ -

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥
 ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਭੀ ਜਾਇ ॥
 ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪੱਤ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕੋ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ।
 ਮਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਹੋਸ਼ਾਂ 'ਚ ਮੁੜੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਨੇਤਰ
 ਗਿੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਾਂਦੀ ਦੇ ਵੀ ਨੇਤਰ ਗਿੱਲੇ, ਉਥੇ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੀ ਦੇ ਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆ
 ਕੇ ਕਿਸੀ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਸਵਾਸ ਦਾ ਨਾਮ ਆ
 ਗਿਆ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਗੇੜਾ ਖਾਧਾ, ਮੁੜ ਆਈਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ,
 ਹੁਣ ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਿਚ ਕਮਲ ਖਿਲਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ
 ਨੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਹੋ
 ਜਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ,
 ਤੂੰ ਉਹਦੇ ਵਜੂਦ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਖਿੱਚੀਂ। ਉਹ
 ਪਿਆਰ ਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ
 ਉਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤ ਦਾ ਭੁਖਾ।

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ
 ਉਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਏਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਮਿਲਣਾ ਹੈ,
 ਮਿਲਾ ਦਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਵ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰੇ
 ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਖਿਆਲ ਉਥੇ
 ਜਾ ਕੇ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਹਸਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ
 ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ
 ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਧਰੀਏ ਮਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ।
 ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੬੪

ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਹਸਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
 ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੀ
 ਹਸਤੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਉਸ ਹਸਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਲਗਾਤਾਰ
 ਧਿਆਨ ਐਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ ਕਿ ਫੁਰਨੇ ਹਟ ਗਏ,
 ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧ ਲਗ ਗਈ। ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਫੁਰਨਾ
 ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ,

ਕੋਈ ਨੱਠਣ ਭੱਜਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਕ ਸਮਾਧੀ
 ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ
 ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼
 ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਖਿੱਚ ਕੇ; ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ
 ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਧਿਆਨ ਪਰਪੱਕ ਹੋ
 ਗਿਆ, ਫੇਰ ਤੁਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਧਿਆਨ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ
 ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਆਪਣਾ ਆਪਾ।

ਇਹ ਬਚਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਦੀ ਸਮਝ 'ਚ
 ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਿਆਨ ਜਦੋਂ ਧਰਦਾ
 ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰਮ, ਕਰਮ ਹੈ ਰਸਨਾ ਨਾਲ
 ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਸਵਾਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ
 ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਦੋਂ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ
 ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ
 ਕਰਮ ਹੈ। ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਕ ਪੜਦਾ ਤੋੜ
 ਦਿਤਾ ਜਿਹਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੜਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਰੀਰ ਤੋਂ
 ਲਾਂਭੇ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਅੰਨਮਈ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜਾ
 ਧਿਆਨ ਹੈ ਇਹ ਤਿੰਨ ਪੜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ
 ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਮਨ ਦਾ, ਤੀਜਾ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਧਿਆਨ
 ਧਰਦਾ-ਧਰਦਾ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜਾ ਧੇਅ ਹੈ ਉਹਦਾ ਰੂਪ ਬਣ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਉਹਦਾ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ ਇਕੋ ਹੀ। ਪਹਿਲੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਧਿਆਤਾ,
 ਧਿਆਨ, ਧੇਅ ਦੀ। ਸੋ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ
 ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਐਡਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸਰ ਕਰਿਆ
 ਕਿ vibration (ਝਰਨਾਹਟ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ
 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਕ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੁਰਤ ਜਾਂਦੀ
 ਹੈ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ vibration (ਝਰਨਾਹਟ) ਹੈ। ਨਾਮ
 ਜਪਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪੈਰ 'ਚ ਸੁਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
 ਉਥੇ ਵੀ ਨਾਮ, ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਵੀ
 ਨਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਦੇਖਦੇ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਮ। ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਰੋਮ
 ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ vibration (ਝਰਨਾਹਟ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਸਨੂੰ
 ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੧
 ਧਾਰਨਾ - ਰੋਮ-ਰੋਮ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ,
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰੇ ਦਾ।

ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗੇ ਕਿ
 ਜਿਵੇਂ ਜੀਭਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਨਾਮ ਦਾ ਜ਼ੋਰ
 ਪੈ ਗਿਆ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਬੀਜੀ (ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ) ਦੇ
 ਪਿਤਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਨਾਮ
 ਦਾ ਬਲ ਐਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਪਰ ਨੂੰ ਉੱਠਣ ਲਗ ਗਏ,
 ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ, ਜਾ ਕੇ ਛੱਤ ਨਾਲ ਟਿਕ ਗਏ, ਸਿਰ

ਲਗ ਗਿਆ ਛੱਤ ਨਾਲ, ਚੌਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੇ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ, ਚੌਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਉਠੇ, ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਛੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੋ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ, ਛੇ ਘੰਟੇ ਲੰਮੇ ਪਏ ਰਹੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਰੰਗਲੇ ਸੱਜਣ' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਫਲੈਸ ਨਿਕਲਣ ਲਗ ਗਏ ਸੀ ਲਾਈਟ ਦੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਨੇਤਰ ਸਭ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਕੰਬਣੀ ਛਿੜੀ, ਛੇ ਘੰਟੇ ਨਾ ਵਾਜੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਾਜੇ ਦਾ ਪਤਾ, ਨਾ ਤਬਲੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਬਲੇ ਦਾ, ਨਾ ਉਠਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਠਣ ਦਾ, ਬੇਸੁਧ ਹੋ ਗਈ ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ, ਐਸੇ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਰਸ 'ਚ ਗਈ। ਸਭ ਕੁਛ, time (ਕਾਲ) space (ਆਕਾਸ਼) ਸਭ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਛੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੰਕੋਚ 'ਚ ਆਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁੱਧ ਆਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨਾ ਅਨੰਦ ਕਿ ਦਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਫਰਜ਼ੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਆਈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਛੱਤ ਛੋਟੀ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਜਾ ਕੇ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਛੱਤ ਤਾਂ ਪਾਸੇ ਉੱਡ ਗਈ, ਅਸਮਾਨ ਦਿਸਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਦੂਰ ਤੱਕ ਲੱਖਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤੱਕ ਦਿਸੇ। ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਨੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਿਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ।

ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ, ਪਰ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਕੋਈ, ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਹ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਬੰਦਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਐਨਾ ਫੈਲਾਓ ਹੋ ਗਿਆ -

ਦੂਜੇ ਬਹੁਤੇ ਰਾਹ ਮਨ ਕੀਆ ਮਤੀ ਖਿੰਡੀਆ ॥

ਬਹੁਤ ਪਏ ਅਸਗਾਹ ਗੋਤੇ ਖਾਹਿ ਨ ਨਿਕਲਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੬

ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਗੋਤਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਖਿਆਲ 'ਚ। ਭੁੱਖੇ ਦਾ ਭਜਨ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਵਲ ਝਾਕੀ ਜਾਏਗਾ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਭਜਨ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ, ਲਗਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਲਗਨ ਲਗਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਇਆ ਨਹੀਂ

ਕਰਦੀਆਂ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਚਾਰ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਮਾਂ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਬੀਬਾ, ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਹਿਣਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਈ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਪਿਆਰੀ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਲਗਦੀ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖੇ ਬਗੈਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੇਟੀ ਆਈ, ਬੀਬਾ ਆਈ ਨਹੀਂ, ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਚਹਿਰੀ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਫੇਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਈ ਨਹੀਂ ਅਜੇ? ਉਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਆ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਤੂੰ ਕੀਲ ਲਿਆ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਝਰਨਾਟਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਮਹਿਲ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਨੌਕਰਾਣੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੂੰ ਬਦਲਾ ਦਿਤਾ। ਜਿੰਨੇ ਕਾਮੇ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲਾਅ ਦਿਤਾ-

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੦੮

ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਵਰਤਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਪੂਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਤਾਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੦

ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਬੇਟਾ, ਆਪਾਂ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮੰਨਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇਖੇ ਨੇ, ਤੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੀ ਮਾਂ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ 'ਚ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਪਾਓ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੀ, ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਹੋਰ ਕਰਾ ਲੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਲਿਆ ਦੇਣਗੇ। ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਦੋ ਨੰਬਰ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਨਹੀਂ। ਬੇਟੀ! ਤੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਕਰ, ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਮਾਂ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕੀ ਹੋਂ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਜੇ ਤੇਰਾ ਵੀਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿਣਾ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਵੀਰ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਹੋ ਨਾ ਤੁਸੀਂ? ਅੱਜ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਇਕ ਵੀਰ ਦੇ ਦਿਓ।

ਸੋ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਰੂੜ੍ਹ ਹੋਈ, ਧਿਆਨ ਪਰਪੱਕ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਦੱਸੀ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ, ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਵੀਰ ਆ ਜਾਏਗਾ

ਤੁਹਾਡੇ। ਭਰਾ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਦਿਆਲਤਾ ਹੋ ਗਈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਲੇਖ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਪਰ ਆ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਈ, ਘਰ ਆ ਗਈ ਕਹਿੰਦੀ ਮਾਂ ਜੀ! ਅੱਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਵੀਰ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਮੀਦ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਹੁਣ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਆਏਗਾ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਮਾੜਾ-ਮੋਟਾ ਘੂਰ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਬੱਚੀ ਆਪਣੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਹੁਣ ਉਹ ਮੱਠ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਚਾਹੇ ਦਰਖਤ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਚਾਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਗੋਡੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫੁੱਲ ਉਹਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਹਸਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜੀਵਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਚਹਿਚਹਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਉਹਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਜਪਦੇ ਸਾਰੇ ਵਣਾਂ ਦੇ ਪੰਖੇਰੂ।

ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੇਰ ਬੋਲਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ

ਸੁਨਿ ਘਨਿਹਰ ਕੀ ਘੋਰ ॥ ੨ ॥

ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ

ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੫

ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ -

ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੦

ਭਜਨ ਦੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਜਦੋਂ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਨਾਮ 'ਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮੱਠ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ, ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਵੀ ਉਥੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅੱਜ ਬੈਠੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਰ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ! ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ? ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਵਾਜ਼ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਈਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚਦਾ।

ਇਸ ਭਾਵ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ

ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਏਧਰ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੀ ਟੋਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸੱਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਿਰਧ ਨੇ, ਸਫੈਦ ਦਾੜ੍ਹੇ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਐਨੇ ਸੋਹਣੇ ਮਨੁੱਖ, ਇਹ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਖਿੱਚ ਹੈ, ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਲਗਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ, ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਜੀ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ, ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਵਾਜ਼ਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬਾ! ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ, ਕੀ ਇਹ ਓਹੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੱਸ ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਹੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ, ਬੋਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਆ ਗਈ, ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਗੁਰਮੁਖ ਸੀ, ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਬਿਰਹੁੰ ਦੀ ਚੋਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲਗਦੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਨਹੀਂਓ ਜੀਵਦਾ, ਕੋਈ ਰਾਮ ਦਾ ਬਿਓਗੀ।

ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭੁਯੰਗਮੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਮੰਤੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥

ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੮

ਚੁੱਪ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਿਆ, ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਬੀਬੀ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਹ ਮੰਦ ਭਾਗਣ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, ਜਿਹਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਉਹ ਸੋਹਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਛੇ ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਆਹੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਫੁੱਲ ਉੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਇਹ ਓਹੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹਦਾ ਖੂਨ ਡੁਲ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੀਤਰਾਗ ਸੀ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੁੰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੁ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੯

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਬਿਰਹਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਮਸਾਨ ਵਰਗਾ, ਫੁਕਿਆ ਹੋਇਆ

ਹਿਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ।

ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੱਸ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਸੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੋਂ ਧਾਈ ਕਰਕੇ ਏਧਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਸਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਥਾਂ ਦੀ ਟੋਹ ਲਾ ਲਈ ਕਿ ਆਹੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਉਹ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੀਬੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ, ਅੰਦਰ ਆਸ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਆ ਜਾਣਗੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਭਾਵ ਦੇ ਬਚਨ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਦੀਦਾਰੇ ਤੇਰੇ -2

ਅੱਖੀਆਂ ਤਰਸਦੀਆਂ ਸਾਹਿਬਾਂ....!

ਤੂੰ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ ॥

ਨੈਣ ਮਹਿਜੇ ਤਰਸਦੇ ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੪

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ, ਬਿਰਹਾ ਦੇ ਗੀਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਵੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਵਹਿਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੇ ਵਹਿਣ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ ਸਾਡੀ ਲੜਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗ ਲਾ ਗਿਆ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੀ ਉਹ ਤੇ ਉਹਦਾ ਗੁਰੂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਦੱਸ ਪਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਦੀਆਂ ਨੇ, ਸੁਣਦੀਆਂ ਨੇ ਬੀਬਾ ਤੋਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਝੁੱਲੇ ਵਜਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਜੋ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਦਾ, ਉਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨੇੜੇ।

ਅੱਜ ਲੜਕੀ ਵੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਲਗਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਗ ਗਈ। ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁੰਦੀ-ਹੁੰਦੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਹ ਪਿਆਰੀ ਮੂਰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾਲ ਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕੇਵਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਵੱਜਿਆ ਹੈ। ਝਲਕਾਰਾ ਵੱਜਣਾ ਕੀ ਸੀ ਤੇ

ਸੁੱਧ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਬੁੱਧ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਦੋਵੇਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਦੋਂ ਵੱਜਿਆ ਝਲਕਾਰਾ ਨੂਰੀ ਦਰਸ਼ ਦਾ,

ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਦੋਵੇਂ ਭੁੱਲੀਆਂ।

ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤ ਹੀ, ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ,

ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ, ਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਤਿ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕੀ, ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਗਏ, ਆਦਰ ਵਾਸਤੇ ਉੱਠਣਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਕੌਣ ਉਠੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਨੇ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਸ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪ ਨੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਛੋਹਣ ਮਾਤਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ 'ਚ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਬਈ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਲਗ ਗਈ।

ਮਨ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜੁ ਹੈ ਮਨੁ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ ॥

ਤਿਥੈ ਉੱਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਤ ਨਹੀ

ਜਿਥੈ ਆਤਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੪

ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਵਤੁ ਰਹਾਏ ॥

ਦਸਵੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਏ ॥

ਓਥੈ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ

ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਵਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪

ਸੋ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਹੋਸ਼ ਪਰਤਦੀ ਹੈ, ਝਲਕਾਰਾ ਵੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਤੂੰਹੀਂ ਤੂੰਹੀਂ ਮੋਹਿਨਾ।

ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ, ਉਹ ਅੱਖ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ॥

ਅੰਗ - ੪੦੭

ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਅੰਦਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਬੂਟਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਓਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੀ। ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈਅ ਕਰ ਲਿਆ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ ਤੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਪਿਆਰਾ ਮਨੁੱਖ, ਉਹ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ,

ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ, ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੂਟਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਮਝੋ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਸੋਚੋ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਇਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਹੈ ਇਹ, ਐਵੇਂ ਬਿਊਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਇਹਦੇ ਵਿਚ। ਲੇਕਿਨ ਜਿੰਡੀ ਵੱਡੀ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ ਓਨੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ਕ ਹਾਂ ਨਾਮ ਵਲੋਂ। ਚਲਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗਿਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਰਸ ਜੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਿਆ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬਾਤਚੀਤ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਉਹ ਕੌਣ ਸੀ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬਾ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁੱਤਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਧੰਨ ਹੈ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਕਿ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਲਾਗ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਕ ਤੂੰਹੀਂ ਨਹੀਂ ਤਰੀ, ਤੇਰੇ ਬਦੌਲਤ ਸਾਰਾ ਪਰਗਣਾ ਤਰ ਜਾਏਗਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਿੰਨੇ ਮਹੀਨੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਹੀਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਅੱਲੜੂ ਲੜਕੀ ਜਿਸਨੂੰ ਨਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਦੇ ਸੰਗਤ ਕਰੀ ਸੀ, ਇਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ ਬਚਨ ਕਮਾ ਕੇ, ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਪੂਰਨ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਗਰਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝ ਲਓ, ਇਕ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਕਰ ਲਓ, ਆਹੀ ਜੋ ਆਪਾਂ ਬਚਨ ਕਰੇ ਨੇ ਜੇ ਇਹੀ ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਲਈਏ, ਬਹੁਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਸਾਰੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਪ ਮੁਕਤ ਮੋਹੇ ਤਾਰੇ ਜੀ,
ਐਸੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ।

ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਅਸੀਂ ਯਾਦ ਕਰਾਂਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ।

ਸਮੁੰਦ ਵਿਚੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੬੪

ਜੇ ਸਾਡਾ ਨਿਰਗੁਣ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ ਤਾਂ-
ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੦

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੋ। ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮੰਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਉਹਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ ਦਿਲ ਦੇ ਨਾਲ। ਕਾਹਲੇ ਨਾ ਪਵੇ, ਕਾਹਲੇ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਅੰਤ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਸਾਡੇ ਰਾਹ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਸਾਡੇ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੧

ਉਹ ਰਹਿਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਰਹਿਤ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਗਾਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਥੱਲੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਸੋ ਤਕੜੇ ਹੋਵੋ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣਾ ਗਾਈਡ ਬਣਾਓ। ਜੇ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਇੱਕ ਅੱਧੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹਦਾ ਫਲ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੁ ਕੇ ਗਨੀਐ

(ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੁ ਕੇ ਗਨੀਐ ॥
 ਜਾਸੁ ਰਸਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਭਨੀਐ ॥
 ਆਇ ਬਸਹਿ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗੈ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮ ਧਿਆਵਹਿ ਰੰਗੇ ॥
 ਆਵਤ ਸੋ ਜਨੁ ਨਾਮਹਿ ਰਾਤਾ ॥
 ਜਾ ਕਉ ਦਇਆ ਮਇਆ ਬਿਧਾਤਾ ॥
 ਏਕਹਿ ਆਵਨ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਇਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੈ ਦਰਸਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੨

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਨੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸ਼ਟ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਅਵਰ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥ ਇਸੁ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ (ਅੰਗ-374) ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਵੀ ਤਾਂਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਦੂਜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆ ਤੋਂ ਨਿਵੇਕਲਾਪਣ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੀ ਦੂਜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸਿਕਦਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਮ ਅਤੇ ਭੋਗ ਜੁਨੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਚੌਰਾਹੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ 'ਚ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਇਹ ਉਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਕੁ ਉਤਮ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉੱਤਮ ਆਤਮਾਵਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਤਿਆਦਿਕ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਉਤਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ -

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੋਹਿਆ ॥
 ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੁਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੩੯੭
 ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
 ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥
 ਅੰਗ - ੩੧੯
 ਆਠ ਪਹਰ ਪੁਭ ਬਸਹਿ ਹਜੂਰੇ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਨ ਪੂਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੯
 ਇਹ ਨੀਸਾਣੀ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਤਰੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੦

ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਖਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਲ ਕਮਾਈਆਂ ਦੀ ਝਲਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਖਰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਤਪੱਸਿਆ, ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਦੇ ਚੌਰਾਹੇ ਤੋਂ ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਲਖਸ਼ ਵਲ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਅਖੀਰ ਉਸ ਮੰਜ਼ਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਮੋਟੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
 ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਕਥਨ ਤਿੰਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਤਪੱਸਿਆ, ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕਰਕੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਧੇਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ -

ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਨਿਵਿ ਚਲਦਾ ਨੀਵਾਣਿ ਚਲਾਇਆ।
 ਸਭਨਾ ਰੰਗਾਂ ਨੋ ਮਿਲੈ ਰਲਿ ਜਾਇ ਰਲਾਇਆ।
 ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਕਮਾਵਦਾ ਉਨਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
 ਕਾਠੁ ਨ ਡੋਬੈ ਪਾਲਿ ਕੈ ਸੰਗਿ ਲੋਹੁ ਤਰਾਇਆ।
 ਵਠੇ ਮੀਹ ਸੁਕਾਲੁ ਹੋਇ ਰਸ ਕਸ ਉਪਜਾਇਆ।
 ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਸਾਧ ਹੋਇ ਸੁਫਲਿਓ ਜਗਿ ਆਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੯/੨੦

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 17 ਜੂਨ 1918 ਨੂੰ ਧਮੋਟ (ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ) ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਇਆ। ਨਗਰ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਦਕਾ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਗਰ ਵਲੋਂ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਮੁੱਚੇ

ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। ਜੇ ਕਾਰਜ ਅੱਜ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਚਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਰੱਬੀ ਰੂਹਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਹਬਤੇ ਮਰਦਾਨਿ ਹੱਕ ਤਸਬ ਗੋਯਾ।
ਕਿ ਤਾਲਬਾਨਿ ਖੁਦਾ ਵਾਸਲਾਨਿ ਅੱਲਾਹ ਅੰਦਾ।

ਹੇ ਗੋਯਾ! ਰੱਬ ਦੇ ਮਰਦਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਲੱਭ, ਜੋ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਰੱਬ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ - 'ਸੇਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੇ।'

ਜਿਨ੍ਹਾ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰੁ ਅਸਾਡਤੇ ਸੇਈ ॥
ਹਉ ਫੁਢੇਦੀ ਜਗੁ ਸਬਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ ॥
ਅੰਗ- ੫੨੦

ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ॥
ਚਰਨ ਗਹਉ ਬਕਉ ਸੁਭ ਰਸਨਾ ਦੀਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅਕੋਰਿ ॥ ੧॥
ਅੰਗ - ੨੦੧

ਵੱਡ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਹਰ ਕਸ ਕਿ ਜਿ ਸ਼ੋਕੇ ਤੋ ਕਦਮ ਸਰ ਸਾਖਤ।
ਬਰ ਨਹੁ ਤਬਕੇ ਚਰਖ ਅਲਮ ਬਰ ਅਫਰਾਖਤ।

ਜਿਸ ਵੱਡ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਤੇਰੇ ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਪੈਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਉਪਰ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ ਹੈ।

ਸਦ ਆਮਦਨਸ਼ ਮੁਬਾਰਕੇ ਰਫਤਨ ਹਮ
ਗੋਯਾ ਅੰ ਕਸ ਕਿ ਰਾਹੇ ਹਕ ਰਾ ਬਿਸਨਾਖਤ।

ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਤੇ ਜਾਣਾ (ਜੰਮਣਾ ਤੇ ਮਰਨਾ) ਭੀ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨੰਦ ਲਾਲ! ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

ਦਰ ਦਹਰ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਖੁਦਾ ਆਮਦਹ ਅੰਦਾ।
ਬਰ ਗੁਮ ਸੁਦ ਗਾਂ ਰਹਿਨੁਮਾ ਆਮਵਹ ਅੰਦਾ।

ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੇ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ (ਸੰਤ) ਮਹਾਤਮਾ ਜਨ ਆਏ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਆਏ ਹਨ।

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥
ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੩

ਗੋਯਾ ਅਗਰਈਂ ਚਸਮੇ ਤੋ ਮੁਸ਼ਤਾਕਿ ਅਸਤ।
ਮਰਦਾਨੇ ਖੁਦਾ ਖੁਦਾ ਨੁਮਾ ਅਮਦਹ ਅੰਦਾ।

ਹੇ ਨੰਦ ਲਾਲ! ਜੇਕਰ ਤੇਰੀਆਂ ਇਹ ਅੱਖਾਂ (ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ (ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲੈ ਜੋ) ਮਹਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼ ਰੱਬ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੩੯੭

ਆਸਮਾਂ ਸਿਜਦਹ ਕੁਨਦ ਪੇਸ਼ਿ ਜ਼ਿਮੀਨੇ ਕਿ ਬਰੋਂ।
ਯਕ ਦੁ ਕਸ ਅਜ ਪੈ ਅਜਕਾਰਿ ਖੁਦਾ ਬਿਨਸ਼ੀਨੰਦਾ।

ਅਕਾਸ਼ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ।

ਕਬੀਰ ਧਰਤੀ ਸਾਧ ਕੀ ਤਸਕਰ ਬੈਸਹਿ ਗਾਹਿ ॥
ਧਰਤੀ ਭਾਰਿ ਨ ਬਿਆਪਈ ਉਨ ਕਉ ਲਾਹੁ ਲਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੫

ਸੰਤ ਹੇਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੪

ਜ਼ੋਰਿਸਾਯਾ ਏ ਤੁਬਾ ਮੁਰਾਦਹਾ ਯਾਬੀ।
ਬ ਜ਼ੋਰਿ ਸਾਯਾਇ ਮਰਦਾਨਿ ਹਕ ਖੁਦਾ ਯਾਬੀ।

ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਤੂੰ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾਵੇਂਗਾ ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ।

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਭ ਜਗ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ।
ਬਡਭਾਗੀ ਜਗ ਮੈ ਕੋਈ ਭੇਟੇ ਸੰਤ ਅਨੰਤ।

ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹਿਆ ਹੈ ਪਰ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਨ। ਤਾਹੀਉਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ ਅਗੰਮੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਸੋਹਾਗਣ ਨੂੰ ਸੋਹਾਗਣ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੂਪਮਾਨਤਾ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਝਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕਈ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਧੇਅ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਵੱਡ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਕਲਜੁਗੀ ਅਲਪੰਗ ਜੀਵ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਰਗੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ

ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਹੀ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥

ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਾ ਦਾਸਨਿ ਦਸਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੩

ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਆਏ ਵੀਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਫਲ ਸੀ। **'ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੁ ਕੇ ਗਨੀਐ ॥ ਜਾਸੁ ਰਸਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਭਨੀਐ ॥'**

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣ ਕੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ (ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜ ਸਦਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਆਪ ਜੀ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਨ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਠੰਡੇ, ਸ਼ਾਂਤ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤਪਦੇ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਵਗਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਜਲਵਾਯੂ ਨੂੰ ਠੰਡਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਚਸ਼ਮੇਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ-

ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਿਆਰਾ

ਹਉ ਤਿਸੁ ਪਹਿ ਆਪੁ ਵੇਚਾਈ ॥ ੧ ॥

ਦਰਸਨੁ ਹਰਿ ਦੇਖਣ ਕੈ ਤਾਈ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਹਿ

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ

ਧਿਆਈ॥੨॥

ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ ॥

੩ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਸਭੁ ਅਰਪੀ

ਵਿਚਿ ਅਗਨੀ ਆਪੁ ਜਲਾਈ ॥ ੪ ॥

ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪਾਣੀ ਢੋਵਾ ਜੋ ਦੇਵਹਿ ਸੋ ਖਾਈ ॥ ੫ ॥

ਨਾਨਕੁ ਗਰੀਬੁ ਢਹਿ ਪਇਆ ਦੁਆਰੈ

ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਲੈਹੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ੬ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੭

ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਦਾਤਾਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥

ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਨਾਨਕ ਚਾਉ ਏਹੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੨

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ

ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੯੪

(ਪੰਨਾ 5 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੇਵਾਵਾਂ ਸਫਲ ਹਨ। ਜੂਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਹਨ। ਭਾਈ 'ਭਿਖਾਰੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਇਕਮਿਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਇਕਸੁਰ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਨ। ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹਰ ਪੱਤਰਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥਪੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਖੂਨ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਪੱਤਰੇ 'ਭਾਣੇ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਬਰ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਡਿਗਿਆ-ਡੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਿਸਾਲ ਹੈ -

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਦਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ

ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ॥

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖੁ ਕਦੇ ਨ ਪਾਵੈ ਭਾਈ

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਪਛੋਤਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੦੧

ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਕੇ ਵਿਰਲਾ ਆਇਆ ॥

ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੬੩

ਆਉ! ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜੀਏ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਬਖਸ਼ਣ, ਵੈਰਾਗ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਰ ਵਕਤ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸੀ ਰਹੇ। ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕੀਏ।

17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਗਰ, ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ, ਕਵੀਸਰੀ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਘਾਲਨਾ ਕਮਾਈ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣਗੇ। ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤਾਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ਜੀ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'

ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ ਸਫਲ ਹੋਇ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-22)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਧੀਰਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦਾਤੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾ ਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੇ ਜਾਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਧੰਨ ਜੀਉ ਤਿਹ ਕਉ ਜਗ ਮੈ
ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿੱਤ ਮੈ ਜੁਧ ਬਿਚਾਰੈ॥
ਦੇਹ ਅਨਿਤ ਨ ਨਿਤ ਰਹੈ ਜਸ ਨਾਵ ਚੜੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਾਰੈ॥
ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨ
ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ ਜਿਉ ਉਜਿਆਰੈ॥
ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨੋ ਹਾਥ ਲੈ
ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਰੁੱਖ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਦੁਖ ਝੱਲ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜੰਮ ਕੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਟਿਕਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਟਾਹਣੀਆਂ ਫੈਲਾ ਕੇ ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਹਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਛਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਮੀਂਹ, ਧੁੱਪ ਤੇ ਪਾਲਾ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਲ ਲੱਗਣ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵੱਟੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਹੇ ਦਾ ਆਰਾ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਤੀਰ ਤੇ ਫੱਟੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਤੀਰ ਤੇ ਫੱਟਿਆਂ ਦਾ ਬੇੜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੱਟਿਆ ਸੀ। ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਧਰਤੀ ਅੰਦਰ ਬਿਰਖ ਹੋਇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇ ਜੜ੍ਹ ਪੈਰ ਟਿਕਾਈ।
ਉਪਰ ਝੁਲੈ ਝੁੰਟਲਾ ਠੰਢੀ ਛਾਉ ਸੁ ਥਾਉ ਸੁਹਾਈ।
ਪਣ ਪਾਣੀ ਪਾਲਾ ਸਹੈ ਸਿਰ ਤਲਵਾਯਾ ਨਿਹਚਲੁ ਜਾਈ।
ਫਲ ਦੇ ਵੱਟ ਵਗਾਇਆ ਸਿਰਿ ਕਲਵੱਤ ਲੈ ਲੋਹ ਤਰਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਮ ਸਕਾਰਥਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ।
ਮਿੱਤ੍ਰ ਨ ਸੱਤ੍ਰ ਨ ਮੋਹ ਧੋਹ ਸਮਦਰਸੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਡਿਆਈ।

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੧੬/੪)

ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਅੱਧੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧੀਰਜਵਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਆ ਕੇਵਲ ਬਿਪਤਾ ਜਾਂ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਧੀਰਜ ਹੈ?

ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਮਿਤ੍ਰ ਅਰ ਨਾਰੀ।
ਆਪਤ ਕਾਲ ਪਰਖੀਏ ਚਾਰੀ।

ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੰਤ ਸੁਕਰਾਤ ਬੜਾ ਹੀ ਧੀਰਜਵਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਧੀਰਜ ਪਰਖਣ ਲਈ ਇਕ ਬੀਬੀ ਨੇ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵਾ ਲਈ। ਉਹ ਬਥੇਰਾ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸੁਕਰਾਤ ਕਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦਾ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੁਕਰਾਤ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਕਰਾਂਗੀ। ਜਦੋਂ ਸੁਕਰਾਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਕਰਾਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਤੇ ਕਪੜੇ ਕੂੜੇ ਨਾਲ ਗੰਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਸੁਕਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸਗੋਂ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਾ ਗਰਜਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਰਸਦੇ ਵੀ ਹੋ।"

6. ਖਿਮਾ - ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਇਸ ਗੁਣ ਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਕੇ ਜਾਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਜਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਹਿਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਉਦਾਰਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਖਿਮਾ ਦਾ ਜਾਚਕ ਬਣ ਕੇ ਸੁਧਰ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਖਿਮਾ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਮਾਰ ਕੇ ਸਜਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਹੈ, ਨਿਤਾਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਮਝਾ ਕੇ, ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਵਰਜ ਕੇ ਮਾਫੀ

ਦੇ ਦਿਓ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-
ਕਬੀਰਾ ਜਹਾ ਗਿਆਨੁ ਤਹ ਧਰਮੁ ਹੈ ਜਹਾ ਝੂਠੁ ਤਹ ਪਾਪੁ ॥
ਜਹਾ ਲੋਭੁ ਤਹ ਕਾਲੁ ਹੈ ਜਹਾ ਖਿਮਾ ਤਹ ਆਪਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੨

ਛਿਮਾ ਸਮਾਨ ਆਨ ਗੁਣ ਨਾਹੀ।

ਯਾ ਤੇ ਛਿਮਾ ਧਰਹੁ ਮਨ ਮਾਹੀ।

(ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ
ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਿਮਾ ਰੂਪੀ
ਗਹਿਣੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਓ।

ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ

ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੩੫੯

ਖਿਮਾ ਵਿਹੁਣੇ ਖਪਿ ਗਏ ਖੁਹਣਿ ਲਖ ਅਸੰਖ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੭

ਦਇਆ ਦੇਵਤਾ ਖਿਮਾ ਜਪਮਾਲੀ ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੫

7. ਦਇਆ - ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵੇਖ ਕੇ
ਉਸ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਵੰਡਾਉਣ
ਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਦਇਆਲੂ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜੇ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ
ਤਾਣ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਧਨ ਦੀ ਦਾਨ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ
ਕਰਨੀ, ਭੁੱਖੇ ਦੀ ਅੰਨ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ
ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਮੁਸੀਬਤ
ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ
ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਧਰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ
ਮਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਸਤਿਗੁਰੂ
ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧੌਲ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਾਰਾ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦਇਆ ਦਾ ਪੁੱਤਰ
ਹੈ।

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ ॥

ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਜੀਅ ਦਇਆ ਮਇਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਰਮਣੰ ਪਰਮ ਹੰਸਹ ਰੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੦੮

ਦਇਆ ਇਕ ਐਸੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਲੇ ਸੁਣ
ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੂੰਗੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦਿਆਲੂ ਪੁਰਸ਼
ਨਿਰਬਲ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਸਹਿ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਦਇਆ
ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ
ਦਿੰਦੇ। ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਆਇਤ
ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਇਆ ਦੀ
ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਦਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸੁਆਮੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਇਕ
ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਦਇਆ ਬਾਰੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਦਇਆ ਧਰਮ ਕਾ ਮੂਲ ਹੈ ਪਾਪ ਮੂਲ ਅਭਿਮਾਨ।

ਤੁਲਸੀ ਦਇਆ ਨ ਛੋਡੀਏ ਜਬ ਲਗ ਘਟਿ ਮੇਂ ਪ੍ਰਾਨ।

ਦੁਖ ਨਹਿ ਕਿਸੀ ਜੀਵ ਕੋ ਦੇਨਾ।

ਨਿਰਬਲ ਕਾ ਅਪਰਾਧ ਸਹਿ ਲੇਨਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ
ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਰਸਤੇ
ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਬੇਰੀ ਦੇ
ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਵੱਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬੇਰ ਝਾੜ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਕ
ਵੱਟਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਲੱਗਿਆ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ
ਤੁਰੰਤ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ
ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਅਪਰਾਧ
ਕੇਵਲ ਮਾਫ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਗੀਰ ਵਜੋਂ
ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਦਿਤੇ। ਅਮੀਰ-ਵਜ਼ੀਰ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ
ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਨਾਮ? ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਥੀਓ! ਜੇਕਰ ਬੇਰੀ ਵੱਟੇ ਖਾ ਕੇ ਬੇਰ ਦਿੰਦੀ
ਹੈ ਫੇਰ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਟਾ ਖਾ ਕੇ ਇਤਨਾ ਕੁ
ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਇਤਨੇ ਦਿਆਲੂ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ
ਕਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਥਾਂ-ਥਾਂ ਅੰਨ
ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਵੇਰ ਤੋਂ
ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਕੋਈ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨਾਜ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇ। ਲਾਹੌਰ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬੁੱਢਾ ਮੋਚੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਚੜ੍ਹਾਈ
ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਨਿਕੋਂ ਪੋਤਰੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ
ਭੰਡਾਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਣਕ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ
ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ, ਨਿੱਕਾ ਪੋਤਰਾ ਚੁਕਾਵੇ ਪਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ
ਨਾ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਦਾਦੇ ਪੋਤੇ
ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸੀ। ਤਰਸ ਕਰਕੇ
ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਤੇ ਭੰਡਾਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੰਡ ਆਪਣੇ ਸਿਰ
ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਈ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਲਿਆ।
ਗਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੜ੍ਹਕੇ-ਮੁੜ੍ਹਕੀ ਹੋ ਕੇ ਮੋਚੀ
ਦੇ ਘਰ ਪੰਡ ਸੁੱਟ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਲੱਗੇ ਮੋਚੀ
ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ
ਆਪਣੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਬੁੱਢੇ ਮੋਚੀ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਤਾਂ
ਦੱਸ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਜਾ
ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ ਪਰ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਇਆ ਤੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ
ਬੁੱਢੇ ਮੋਚੀ ਦੀਆਂ ਭੁਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ
ਸਦਕੇ ਜਾ ਕੇ, ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਦਾਨੀ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ
ਦਇਆ ਰੂਪੀ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਖਾ ਕੇ ਲੋੜਵੰਦ ਪੰਛੀ ਰੂਪੀ
ਜੀਵ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤ-
ਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀਰ ਤਰਵਰ ਰੂਪੀ ਰਾਮੁ ਹੈ ਫਲ ਰੂਪੀ ਬੈਰਾਗੁ ॥
ਛਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸਾਧੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਤਜਿਆ ਬਾਦੁ ਬਿਬਾਦੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੭੯

8. ਕੋਮਲ ਚਿੱਤ - ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁੱਖ, ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੀੜ ਸਮਝਣਾ, ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਬਗੀਚੇ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਚੋਲਾ ਟਹਿਣੀ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਫੁੱਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਫੁੱਲ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ? ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਦਾਮਨ ਸੰਕੋਚ ਚਲੋ' ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਚੋਲਾ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਚੱਲਿਆ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਜਦ ਵੀ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਚੋਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਆਪ ਚੋਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਹੋ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀ।

ਜਿਸ ਦਾ ਕਠੋਰ ਹਿਰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਕੋਮਲ ਚਿੱਤ ਹੋਵੇ ਉਹ ਪਤਾਸੇ ਵਾਂਗ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੁਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਕਮਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅੱਗੇ ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਬਾਣੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਇਕ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ, ਇਕ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ ਤੇ ਇਕ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਪਵਾ ਕੇ ਰਖਵਾ ਦਿਤੇ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿੰਨਾਂ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਾਇਆ ਸੀ ਕੱਢ ਕੇ ਵਿਖਾਓ। ਤਿੰਨੇ ਬਾਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਪਾਏ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੁਰ ਗਏ, ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ ਗਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਤੀਜੇ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਗਾਰੇ ਦਾ ਢੇਲਾ ਤੇ ਪੱਥਰ ਕਢਵਾ ਕੇ ਖੁੱਪ ਵਿਚ ਰਖਵਾ ਦਿਤੇ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਜਿਹੜਾ ਗਾਰਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਢੇਲਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਹੀ ਸੀ ਇਸ ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਠੋਰ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਿਹੜੇ ਮਿੱਟੀ ਵਰਗੇ (earth type) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਹੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਦ ਵਿਚ ਢੇਲੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ (stone type) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਠੋਰ ਚਿੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਕਠੋਰ ਹਹਿ ਸੇ ਬਹਹਿ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੪

ਜਿਹੜੇ ਪਤਾਸੇ ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ ਚਿੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਾ ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੋਮਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਤੇ ਦੁਖ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਆਦਿ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਸਰਵੇ ਕਰਕੇ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਲੋੜਵੰਦ ਤੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ, ਘਰੇਲੂ ਵਸਤਾਂ, ਤਰਪਾਲਾਂ, ਕਪੜੇ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਐਨੀ ਤਕਲੀਫ ਝੱਲ ਕੇ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਘਰ ਮੇਰੇ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਭੁਚਾਲ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਗਲਤ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਦੇਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਭੁਚਾਲ ਪੀੜਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੁਰੰਤ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਕੇ ਦਾਸ (ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਨ-ਸਮੱਗਰੀ ਟਰੱਕਾਂ ਤੇ ਲਦਵਾ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭੁੱਜ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਰਾਪਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ 32 ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਸਮੱਗਰੀ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਗੁਣ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੀੜ ਸਮਝਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

9. ਸੰਜਮ - ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਹਾਰ, ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਹਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸ਼ੁੱਧ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਆਲਸ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵੇਲੇ ਨੀਂਦ ਵੀ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ॥

ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਿਬੋ ਹੈਬੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ॥

(ਪਾ: ੧੦, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਸਾਂਤਕੀ ਭੋਜਨ ਭਾਵ ਸਾਦਾ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ (vegetarian) ਹੋਵੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਾਮਸੀ ਭੋਜਨ (non-veg) ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਵਿਕਾਰ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ॥
ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰੁ॥

ਅੰਗ- ੧੬

ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀਆਂ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਸ਼ੁੱਧ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦਕਿ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਧਨ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਨ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਅਖਾਣ ਹੈ 'ਜੈਸਾ ਅੰਨ ਵੈਸਾ ਮਨ।' ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਿਤਨੇਮੀ ਨਹੀਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਜਾ ਕੀ ਰਹਿਤ ਨ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀ ਰੀਤ।
ਤਿਸ ਦੇ ਹਥਰੁ ਖਾਧੀਐ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ।

(ਰਹਿਤਨਾਮਾ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਅਮੀਰ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਖੀਰ ਪੂੜੀ ਆਦਿ ਭੋਜਨ ਥਾਲ ਵਿਚ ਪਰੋਸ ਕੇ ਛੱਕਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੇਰਾ ਅੰਨ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸ਼ੁੱਧ ਅੰਨ ਛਕਣ ਨਾਲ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲਈ, ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਖੀਰ-ਪੂਰੀ ਫੜ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅੰਨ ਨਪੀੜ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਧਾਰ ਤੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਖੀਰ ਪੂੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਦੀ ਧਾਰ ਵਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਜਵਾਨ ਲੜਕਾ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਧਰੋਂ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿਓ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਵਾਬ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨੌਂ-ਬਰ-ਨੌਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਅੰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਵਹਿ ਕੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ

ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਬੇਟੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਦਰੋਪਤੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਰਜਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਰਾਜ-ਅੰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਖੂਨ ਨੁਚੜ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਇਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਜੰਗਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਆਇਆ। ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਏ, ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨੌਂ ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ। ਰਾਣੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਪਣਾ ਹਾਰ ਪਹਿਨਣਾ ਭੁੱਲ ਗਈ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਹਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੋਟਲੀ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਲਿਆ ਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਕਿ ਹਾਰ ਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਥੋਂ ਵੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਵੀ ਗਾਇਬ ਹਨ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਕਰਦੇ ਲੁਕਦੇ-ਛਿਪਦੇ ਹੋਏ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸੰਤ ਨੌਂ ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਹਾਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ! ਜੇ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਾਜਾ! ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੀ ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਅਨਾਜ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਸੀ? ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਨਾਜ ਕਿਸੇ ਚੋਰ-ਧਾੜਵੀ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਕੁਰਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਵੀ ਇਸ ਅੰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਤੀਸਾਰ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਖਾਓਗੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਗੇ, ਮਿਲਵਰਤਣ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

10. ਪਵਿੱਤਰਤਾ - ਸੁੱਧਤਾਈ ਅਰਥਾਤ ਸੋਧ ਨੂੰ

ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਮਨ ਦੀ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਅਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਕਲਾਂ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਤੋਗੁਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕਾਂਤ, ਪ੍ਰਭੂ ਚਿੰਤਨ, ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਦਾਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਜੋਗੁਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਨਿਜੀ ਸਵਾਰਥ ਦੇ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਮਸੀ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਾਪ, ਚੋਰੀ, ਕੁਟਲ ਵਿਵਹਾਰ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਾਸਨਾਵਾਂ, ਕ੍ਰੋਧ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਸਟ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਰਾਸੀ ਦਾ ਚੱਕਰ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਹਲੂ ਦੀ ਲੀਰ ਸੌ ਵੇਰਾਂ ਧੋਣ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਵੇਂ ਮਨ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ, ਨਿੰਦਾ-ਦੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ-ਬਖੀਲੀ ਆਦਿ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ-

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੧

ਇਸ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਗੰਦੇ ਕਪੜੇ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਾਨਣਾ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ, ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥

ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥

ਓਹੁ ਧੋਯੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥

ਅੰਗ - ੪

ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਲਾਥੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਭਇਓ ਸਾਥੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੫

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਤਾਰੇ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੭੨੮

ਜੇਕਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰੂਪੀ ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਰਗੀ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਟਿਕਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ

ਵਿਕਾਰੀ ਫੁਰਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਉਹ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਿਪੀ ਵਿਚ ਗੋਬਰ-ਕੂੜਾ ਆਦਿ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਗਜਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਅਲਖ ਜਗਾ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅੰਦਰੋਂ ਆਟੇ ਦੀ ਕੋਲੀ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਪਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ, ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿਪੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਹੈ, ਜੇ ਆਟਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਜੇਕਰ ਦੇ-ਚਾਰ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਆਟਾ ਇਸ ਕੂੜੇ ਕਰਕਟ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ ਮੈਲੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਂਡਾ ਸਾਫ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸਿ ਯੂਪੁ ਦੇਵਹੁ ਤਉ ਦੂਧੈ ਕਉ ਜਾਵਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੭੨੮

ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਮ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਭਜਨ ਵੇਲੇ, ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਮਨ ਬਹੁਤ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੀ ਮੈਲਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਤਨ ਨੂੰ ਧੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੮

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਾਬਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪੁੱਠਾ ਲਾਓ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧਾ ਲਾਓ ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਲ ਅਵੱਸ਼ ਲਾਹੁਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਨਾਮ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਲ ਕੱਟਣੀ ਹੀ ਕੱਟਣੀ ਹੈ। ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੰਦਰਲੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਵਸਤਰ, ਚੀਜ਼ਾਂ-ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ, ਘਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣੀ। ਘਰ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਦਬੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮੱਖੀ, ਮੱਛਰ, ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਫੈਲਦੀ। ਸਾਫ ਥਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਚਿੱਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਫਾਈ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਹੈ (cleanliness is next to Godliness) ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਰਲੀ ਸਫਾਈ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....।'

ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ
ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ ॥
ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੬੯੪
ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਥੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੋਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬
ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੁ ਉਪਾਏ ॥
ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ - ੧੫੬

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥
ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥
ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥
ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥
ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗੁਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥
ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥ ੨ ॥
ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ ॥
ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੇਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥
ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਕਬੀਰ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ ॥
ਜਿਉ ਬਨ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ
ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਡਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੬
ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਕਬੀਰ ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀ ਹੁੰ ਤੇ ਆਧ ॥
ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੋ ਲਾਭ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੭
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ
ਜੀਓ! ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ

ਕਰੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਸਮਾਂ ਮਨ ਟਿਕਾਅ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ -

ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੁਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ ॥
ਅੰਗ- ੩੪੦

ਇਹ ਜੋ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਵੇ -

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੩

ਜੇ ਮੰਨ ਗਿਆ ਮਨ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਗਤਿ (ਹਾਲਤ) ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ ॥
ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੪

ਉਹ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਦਿਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹਾਨਤਾ ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਦਰਲਾ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੀਰਥ 'ਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਨਾਮ 'ਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਜਿਹੜੇ ਤੀਰਥ ਜਿੱਥੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਤੀਰਥ ਵੀ ਲੋਚਦੇ ਨੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਪੂੜੀ ਨੂੰ-

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਐਸਾ ਇਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਜਿਹੜਾ ਮੁੱਖ, ਪੂੜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਣੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਨਣੀ, ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਨਾ! ਤੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ-

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥
ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਜੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਉਹ ਕਥਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ

ਦੀ ਕਥਾ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨੁ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥
ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੫

ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਇਹ ਕਥਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਦਰਬਾਰ ਸਜਿਆ ਹੈ, ਸਜੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਜੋ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਮਾਤਾਵਾਂ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਛਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ, ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੰਗ-ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਚਾਰੇ ਲਾਲ ਬੈਠਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ? ਜਦੋਂ ਐਸੀ ਬੇਨਤੀ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ 'ਚ ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਐਸਾ ਬੈਰਾਗਮਈ ਮਾਹੌਲ ਹੈ, ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਉਤਾਵਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ -

ਇਨ ਪੁਤਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਪਰ,
ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ।

ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਸੰਗਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣਾ ਵਾਰ ਦਿਤਾ ਅਸੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਅਮਰ ਪੁਰੀ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਏ। 'ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ' ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਮੂਏ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਵੀਰ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ।

ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੋਂ ਕਿਆ ਹੁਆ, ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਝੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪਾਇਆ। ਪਿਤਾ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਚਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਅਮਰ ਰੂਹਾਂ, ਉਹ ਵੀਰ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਵੇ ਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਵੇ -

ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਮੂਏ ਕਿਆ ਰੋਈਐ ਜੋ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਜਾਇ ॥
ਰੋਵਹੁ ਸਾਕਤ ਬਾਪੁਰੇ ਜੁ ਹਾਟੈ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ -

ਸਾਕਤ ਮਰਹਿ ਸੰਤ ਸਭਿ ਜੀਵਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੬

ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ 'ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰਿ ਬਿਰਾਂਨਾ ਸਾਂਵੈ ॥ (ਅੰਗ- ੪75) ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੈ, 'ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੋਵੈ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।' ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰੋ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ, ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਜਗ੍ਹਾ, ਆਸਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈ। ਪਰ ਉਹ ਧੰਨ ਮਾਤਾਵਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਤੰਬੂ ਦੇ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਸਨ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬਿਰਾਜਦੇ ਬੀਰ ਆਸਣ 'ਚ ਬਿਰਾਜਦੇ। ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਸੁਖ ਆਸਨ, ਆਪਣੇ ਆਸਣ 'ਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਹੀ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਆ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੁੱਛਦੇ ਕੌਣ? ਤਾਂ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਉਤਰ ਦਿੰਦਾ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੈਂ ਡੱਲਾ "। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪੁਸ਼ਨ ਹੋਏ ਤੇ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਮੰਗ, ਤੇਰੀ ਕੀ ਮੰਗ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿੰਨੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤਾਂ -

ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਉਥੇ ਤਾਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -

ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ ਜਪਿ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥

ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ ਸੁਵਣੀ ਸੁਣਣਾ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਠਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੭

ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰੱਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਥਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥

ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥

ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਦੇਵਤੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ।

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ

ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੮

ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ-

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ਅਮਰੁ ਸੋ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੭

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ, ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਭੁੱਲ ਗਏ-

ਭਜਹੁ ਗੁੰਬੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥

ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਇਹ ਲਾਭ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਈਏ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਭੁੱਲੋ ਨਾ। ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਟਾਲੈ ਟੋਲੈ ਦਿਨੁ ਗਇਆ ਬਿਆਜੁ ਬਢੰਤਉ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੫

ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਲ ਦਾ ਗੁਲੇਲਾ ਕਦੋਂ ਆ ਵੱਜਣਾ ਹੈ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥

ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੪

ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਰੀਦਾ ਦਰੀਆਵੈ ਕੰਨੈ ਬਗੁਲਾ ਬੈਠਾ ਕੋਲ ਕਰੇ ॥

ਕੋਲ ਕਰਦੇ ਹੰਝ ਨੋ ਅਚਿੰਤੋ ਬਾਜ ਪਏ ॥

ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੋਲਾਂ ਵਿਸਰੀਆਂ ॥

ਜੋ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਨ ਚੇਤੇ ਸਨਿ ਸੇ ਗਾਲੀ ਰਬ ਕੀਆਂ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੩

ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸੋ ਪਿਆਰਿਆ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥

ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਜੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਫੇਰ ਤਾਂ ਰੋਣਾ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ -

ਕਰਣੈ ਹੁਤੇ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ ਪਰਿਓ ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੮

ਫੇਰ ਰੋਣਾ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਰੋਂਦਾ, ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਮੇਂ ਨੂੰ। ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਐਸੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੁਣੀ, ਅਮੋਘ ਬਾਣ ਨੇ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ, ਉਹ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਡੱਲ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ। ਨਿਡਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਡਰਦਾ ਸੀ ਅੱਜ ਨਿਰਭਉ ਐਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮਹੀਨੇ, ਨੌਂ ਦਿਨ, ਨੌਂ ਘੜੀਆਂ, ਨੌਂ ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਹਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਇਥੇ ਠਹਿਰੇ। ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੋਈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਖਾਏ ਗਏ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਾਰੀ ਲਿਖਣਸਰ ਐਸੇ ਵਰ ਉਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਇਥੇ ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਾਂਸੀ, ਉਥੋਂ ਅੱਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ

ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਭਾਈ ਡੱਲ ਸਿੰਘ, ਇਹਦਾ ਭਰਾ ਭਾਈ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਭਾਈ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਭਾਈ ਡੱਲ ਸਿੰਘ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਤੋਂ ਖੜਗ ਦਿਤੀ, ਜੜਾਊ ਕੰਗਣ ਦਿਤੇ, ਸ਼ਸਤਰ ਦਿਤੇ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸੱਤ ਕੁ ਕੋਹ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਓ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਛੁੱਟੀ ਬਖਸ਼ੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੇ ਘਰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਧਰਮ ਕਾਜ ਵਾਸਤੇ ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਉਹ ਚੱਲੇ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਮੁੜਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸਮੇਂ, ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਡੱਲਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਐਸੇ ਮਨ ਦੇ ਹੀਣੇ ਤੁਰ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ! ਅਗਲੀ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਡੱਲਾ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਹੋਈ, ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਤਾਂ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਾਹ, ਪਿੱਛੇ ਕਿਤੇ ਧਾੜਵੀ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ ਤੇ ਨਾਲ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕੰਗਣ, ਖੜਗ, ਖੰਡਾ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਫਕੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਮਸਤ ਮੌਲਾ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਸਿੰਘ! ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾ ਡੱਲਾ ਨਾ ਮੱਲਾ ਗੁਰੂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਇਕੱਲਾ। ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਨਾ ਇਕੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਅੱਲਾਹ। ਕਿੱਡੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਸਾਥ ਛੱਡਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਭੁਲਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਜਦ ਘਰ ਆਏ, ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਪੋਤਰਾ ਖੇਡਦਾ ਹੈ, ਚਰਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਤੱਕਲਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਸਰਸੇ ਜਾ ਕੇ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਦੁਪਿਹਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਤੇ ਹੁਣ ਬਿਰਾਜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਸੀ, ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਉਥੋਂ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੁਨਿਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਸਿੱਖੀ 'ਚ ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਤ, ਗੋਤ ਜਾਂ ਪਾਤ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਉਹਦੀ ਬੱਚੀ ਨੌਜਵਾਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹਾਕਮ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਬਖਸ਼ਣਯੋਗ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਘਰ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅਹੁੜ-ਪਹੁੜ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਕਿ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਲਿਆਓ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੁਕਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਗਏ, ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਥੱਲੇ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਨਸੂਹਾ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਿਹਾ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਥੋਂ ਸੁਨੇਹੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਭੇਜੋ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਾਂ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।

ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਭੁਚੰਗੀ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਉਣ ਤੇ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਹਰਣਾਖਸੁ ਦਸਟ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪੁਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥
ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ ਨਾਮਦੇਉ ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੪੫੧

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਪ ਆਪਣਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਛੱਡ ਕੇ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹੋ-ਦਾਹੀ ਓਧਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਪੰਜ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲ ਪਏ, ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਸਾਰਾ ਭੇਤ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਇਸ ਭੇਰੇ 'ਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪ ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕੰਮ ਤਮਾਮ ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕਣ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ 'ਚ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਖੂਨ-ਖਰਾਬੇ ਤੋਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੌਣ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਅੜੇ ਸੋ ਝੜੇ, ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਸੋ ਤਰੇ'। ਮੌਲਵੀ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਜਰਵਾਣੇ ਰਾਜੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਨੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਤੁਸੀਂ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਬਿਰਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਬਾਗ 'ਚ

ਮਹਿਫਲ ਲਾਈਂ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੌਲਵੀ। ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਗਲਤੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਦਾਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਅੱਗੂਣ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਜੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਹੋਵੇ -

ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੁਟੀਐ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੁਲਨਹਾਰ ॥
ਬਖਸਨਹਾਰ ਬਖਸਿ ਲੈ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੧

ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਸਾਨ ਭੁਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਯਾਵੈ ॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੩

ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦੀ, ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆਈਦਾ ਹੈ, ਸੁਣ ਕੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਲੋੜ ਕੀ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਆਪ ਆਉਣ ਦੀ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਰਾਜੇ ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਐਨਾ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦੇਈਏ ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਾਜਨ, ਇਸੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਸੇ ਦਿਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਕੀ? ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਠਪੁਤਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਹੁ-ਬ-ਹੂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗਾ ਬੁੱਤ ਘਾੜਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣਵਾਇਆ, ਵਿਚ ਕਲਾ ਵੀ ਪਾਈ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲਈਂ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।

ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਰੂਪ 'ਚ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਾਜਾ ਵਾਹੋ-ਦਾਹੀ ਸਿੰਘਾਸਨ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਦਮ, ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ 'ਚ ਵੜਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਰਾਜਨ! ਤੇਰੇ ਉਸ ਸ਼ੰਕੇ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ 'ਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ 'ਚ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਡੁੱਬ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਤਾਂਹੀ ਇਕ ਦਮ ਦੌੜਿਆ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਗਏ, ਉਸ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਛੁਡਾ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 54 'ਤੇ)

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਫੇਰੀ ਸਮੇਂ

14-2-97 ਨੂੰ ਸ. ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ

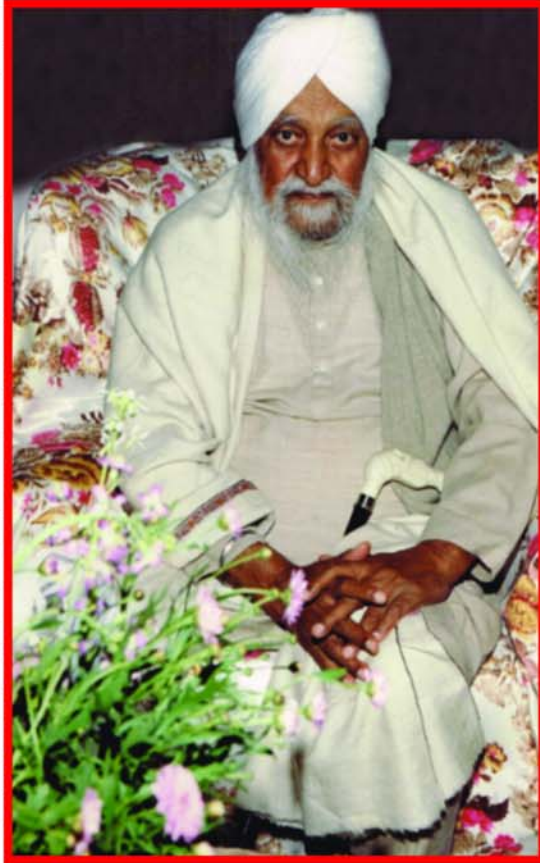
ਵਾਲਸਲ (K.T.C.E. Oil) ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਆਵਾਜ਼-ਏ-ਕੌਮ ਦੇ

ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਲਈ ਗਈ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

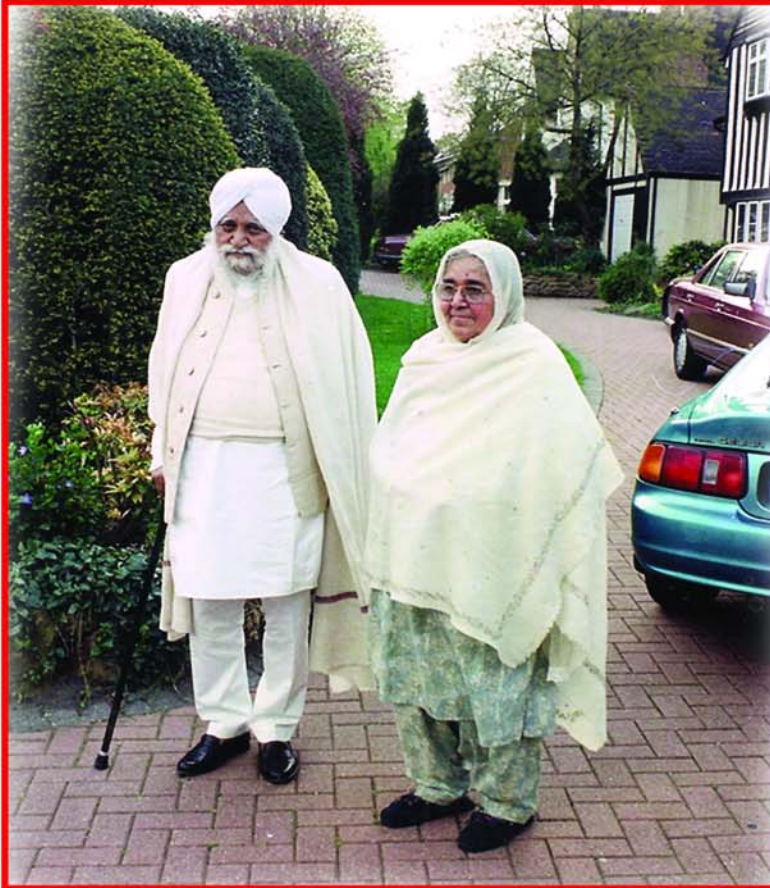
ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਬਾਬਾ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦਿਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਲਗਨ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਲੱਗੀ? ਕਿੰਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਦ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ?

ਉਤਰ ਬਾਬਾ ਜੀ - ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਛੋਟੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਲਗਨ ਕਿਥੋਂ ਲੱਗੀ? ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਜੁਹਾਨੀ ਝੁਕਾਉ ਸੀ। ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਨੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਮੈਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਖੇਲਦਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਮਿਆਨ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਘਰਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਮੇਰੇ ਗਲ 'ਚੋਂ ਲਾਹ ਲਈ। ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕਿਰਪਾਨ ਲੈ ਲਈ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਦੋਂ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਰਪਾਨ ਲਿਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਮਾਸਟਰ ਡਿਕਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਅੱਖਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਅੱਖਰ ਖਾਲੀ ਛੱਡਿਆ ਹੈ? ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਨਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਜੋ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਮੂੰਹ ਜੂਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਪ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਕਥਾ ਵੀ ਸੁਣੀ ਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਓ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਗੋਹਲਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਮਾਰ ਲਓ, ਇਹਨੇ ਨਾ ਤਮਾਕੂ ਲਿਖਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਐਸੇ ਜਿਹੜੇ ਖਿਆਲ ਸੀ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਸਾਡੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ। ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ, ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਹ ਭੁੱਖੇ ਨੇ, ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਅਸਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮੰਜੇ ਡਾਹੇ ਹੁੰਦੇ, ਮੰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਬੱਲੇ ਪਏ ਰਹਿਣਾ। ਜੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭੁੱਜੇ ਕਿਉਂ ਪਿਆ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਜੇ ਸੌਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੀ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਅਖੀਰ ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਖ ਇਥਰ ਸੀ, ਸਾਪੂ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ। ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਲੈ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਸਿੱਧਾ-ਸਾਧਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾਉਂ ਲੈ ਦਿੰਦਾ ਕਿ

“ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਿਕ”
ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਪਰਮ ਪੁਜਯ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ (ਇੱਕ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ)

ਮੈਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਾਗ੍ਰੂਤ ਆ ਗਈ, ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ। ਸੰਗਤ ਜੋ ਬੈਠੀ ਸਾਰੀ ਹੱਸ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ ਪੁਛਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਫੇਰ ਹੱਸ ਪਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਆਉਂਦਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ! ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੱਸਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਨੇ ਸਾਲ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਆਹ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮ ਸੀ। ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਭ ਲਕੇ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁੱਕ ਲਈਆਂ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿਤੀਆਂ। ਘਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਤੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ ਸੀ ਤੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾ ਖਰਾਬ ਕਰਿਓ, ਮੈਂ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ।

ਜੋ ਉਸ ਵਕਤ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਐਉਂ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਭਉਣੀ ਨੂੰ ਲੱਜ ਲਪੇਟੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਤੇ ਖੂਹ ਹੋਵੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਡੋਲ ਪਾਣੀ 'ਚ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਗੰਢ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵਜੂਦ ਅਨਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਵਜੂਦ ਕਾਇਮ

ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। 45 ਮਿੰਟ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਸੰਗਤ ਵੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ, 17 ਸਾਲ ਦੀ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਸੀ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਪੇਸ਼ਾ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਮੈਂ ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ। ਕੋਈ ਐਸੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਐਨਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆਂ, ਮੈਂ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਨਮਾਂ-

ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ 1997 ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ

ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ 'ਚ। ਜੋ ਮੈਂ ਓਹੀ ਹਾਂ, ਕੀ ਮੈਂ ਕਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਨੇ, ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਨੇ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਐਉਂ ਸਮਝ ਲੈ ਸਾਡੀ ਗੱਲ, ਜੀਵਪੁਣਾ ਲਾਗ ਦੇ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾ। ਇਕ ਲਾੰਘ ਤੇਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਹ ਲਾੰਘ ਭਰ ਲੈ।

1998 ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਅਧੀਨ ਸੈਨਹੋਜ਼ੇ (ਅਮਰੀਕਾ) ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਓਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। 'ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ'

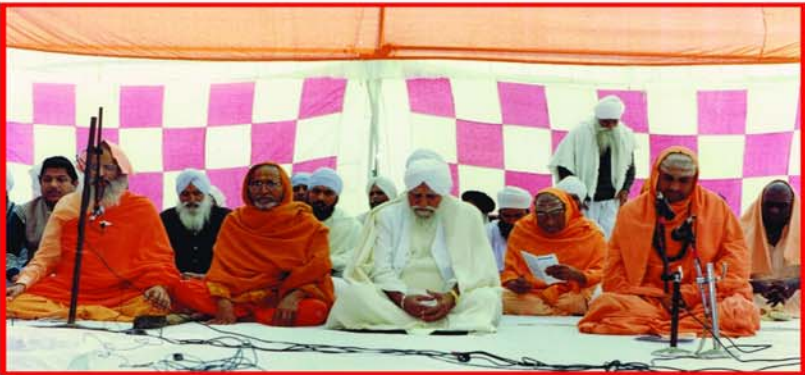
ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਹੋਣੇ ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਲਗਣਾ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ, ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕੱਢਣ ਦੀ, ਮੇਰੀ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਬੋਲਣ ਦੀ, ਮੇਰੀ ਓ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ। ਵਿਚੇ ਹੀ ਮੈਂ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ, ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੌਂਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ, ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਮਿਤਰ ਸੀ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਕਰਾ ਦਿੰਨਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਉਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਰਮਨ

1998 ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਅਧੀਨ ਸੈਨਹੋਜ਼ੇ (ਅਮਰੀਕਾ) ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਓਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। 'ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ'

ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਰਨੈਲ। ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਆਇਆ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਰਖਾਉਣਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ, ਕਹਿੰਦਾ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, “ਹਾਂ ਓਹੀ ਹੈ।”

ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਅੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੀ। 90 ਦਰਜੇ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਨਾ ਹਿਲਦਾ ਹੈ ਨਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਿਥੇ ਫਿੱਟ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਨਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋਈਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਜਦ ਬੁਲਾਇਆ, ਮੈਂ ਗਿਆ ਸੀ ਨਵਾਬਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘ, ਨਵਾਬਸ਼ਾਹ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਸਿੰਘ ਦਾ। ਜੋ ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕਰਾਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਕਰਿਓ ਜਿਥੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਸ਼ਵਤ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਰੇ ਵਾਲੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਪਹਿਰੇ ਦੇਈ ਜਾਊਂਗਾ ਖੜਾ ਤੇ ਮੈਂ ਚੋਰਾਂ ਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੁੱਟਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਇਹ ਅੱਛੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਹੀ ਰਾਇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਫੌਜ ਦੇ ਫਿੱਟ ਹੈਂ, ਫੌਜ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਉਥੇ ਦੋ ਢਾਈ ਸਾਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਅਜੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਮੇਰੀ ਉਥੇ ਵਾਕਫੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਕੁਹਾ ਕੇ ਛੁਡਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਘਰ-ਘਰ ਫਿਰਿਆ, ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਲਏ, ਜਿੰਨੀ ਸ਼ਰਾਬ ਤੁੜੀਆਂ 'ਚ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਸੀ ਸਭ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਮੁਰਗੇ ਖਾਣਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਮੁਰਗੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾ ਦਿਤੇ। ਉਥੇ ਮਝੈਲ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ, ਕਸੂਰ ਦੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਤੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਬੋੜ੍ਹੇ-ਬੋੜ੍ਹੇ ਦੁਆਬੇ ਤੋਂ ਸੀਗੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਜਿਹੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਲੋਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਭਜਨ ਕਰਨਾ। ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਥੇ ਜੰਗਲ ਬਹੁਤ ਸੀ ਮੈਂ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਮਾਈ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਟਾਈਮ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਓਹੀ ਮੇਰੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ

“ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥” ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜੋਲੀ ਗਰਾਂਟ ਵਿਖੇ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ ਤੇ ਸਾਧੂ, ਸਵਾਮੀ ਸੰਤਾਂ ਵਿੱਚ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜੋਲੀ ਗਰਾਂਟ ਵਿਖੇ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਡਾ. ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਨਾਲ। ‘ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ’

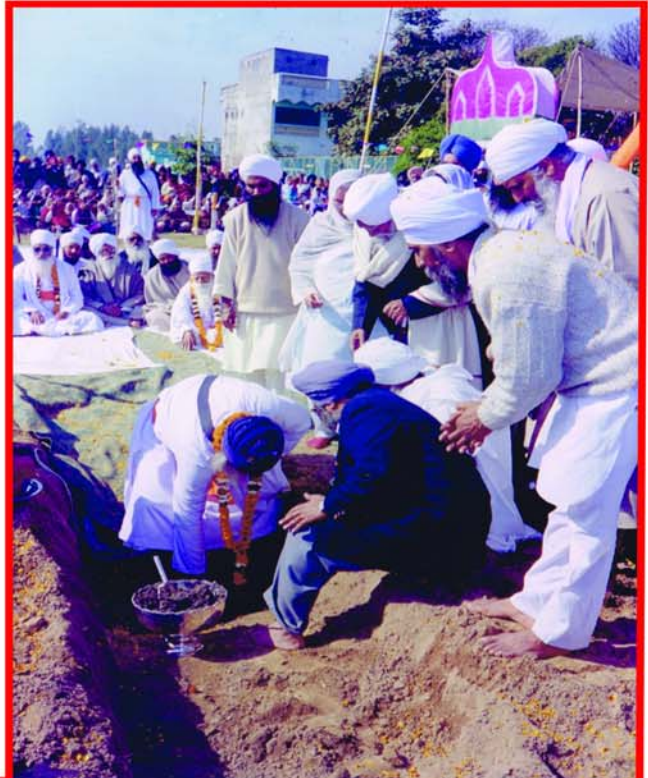
ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਡਿਕਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਸ਼ਿਲਾਨਾਮਾ 1994 ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਇਆ। “ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ”

7 ਮੀਲ ਦੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਸੀ, ਨਵਾਬਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਛੁਡਾਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਉਣਾ ਉਥੇ, ਸੂਰਜ ਛੁਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਆਉਣਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਮੀਲ ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਰਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੇਨ ਕਰਵਾਏ ਹੋਏ ਸੀ ਸਾਰੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਨ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਦੀਵਾਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਫੇਰ ਆਪ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਬੀਬੀ ਆਈ ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਉਹ ਖੜੀ ਦੇਖਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੋਲਣ ਦਾ। ਅਸੀਂ ਛੱਪਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਤੇ ਬੜਾ ਤਰਸ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਿਉ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗਿਆ ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ। ਤੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਭੇਜਣ ਲੱਗਿਆ ਹਾਂ। ਬੀਬੀ ਬਹੁਤ ਸਤਵੰਤੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਥੇ ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਕਾ ਕੋਲੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ, ਚੋਰੀਆਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਬੰਦਾ ਦਿਵਾਓ ਜਿਹੜਾ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤੱਕ, ਜਿਹੜਾ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾ, ਤੂੰ ਲੈ ਆ ਧਮੋਟ ਜਾ ਕੇ। ਉਹ ਕਰੋੜ ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਂ ਕੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਦਿਲੀ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਾਇਰ ਬਰਾਂਚ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਨਵਾਂ ਜਿਹਾ ਸੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤਣ-ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਉਥੇ ਮੈਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਚਾਚਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵੱਡਾ ਆਫੀਸਰ ਬਣਾਵਾਂਗੇ। ਗਜ਼ਟਿਡ ਆਫੀਸਰ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਦੀ ਭਰਤੀ 'ਚ ਤੇ ਤੂੰ ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾ। ਮੈਂ ਰਸਾਲੇ 'ਚ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਾ ਕਰਤਾ ॥ “ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਸ਼ਿਲਾ ਨਿਆਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। “ਅਫੁੱਲ ਯਾਦ”

ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਹੋਰ ਫੇਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਫੌਜ ਵਿਚ 10 ਸਾਲ ਨੌਕਰੀ ਕਰੀ। 14.4.1941 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ ਸੀ, 14.4.1952 ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਿਵਲ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸੈਕਟਰੀਏਟ 'ਚ। ਫੌਜ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਂ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ, ਜਦੋਂ ਸਿਵਲ ਸੈਕਟਰੀਏਟ 'ਚ ਗਿਆ ਉਥੇ ਕਈ ਬੰਦੇ ਇਸੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਸੀ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ, ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਸਾਡਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਾਮ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਬ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ਪਰ ਕੋਈ ਅਸੂਲ ਬੰਨੋ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹੋਵਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਰਕ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮੇਰੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਓ ਲਿਖ ਕੇ। ਜਦ ਵਾਰੀ ਆਏਗੀ ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂਗਾ ਨੰਬਰ ਵਾਰ, ਕਾਗਜ਼ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਗਾ। ਉਸ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ, ਨਾਮਧਾਰੀ, ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਆਈ, ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਦੇ ਸਿੰਘ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਬੁਲਾਉਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਔਖਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬੜਾ ਟੇਡਾ ਸੀ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਏਸ ਗੱਲ ਤੇ ਲੱਗੇ ਤੇ ਏਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਮੇਰੀ ਸਰਵਿਸ ਚਲਦੀ ਸੀ।

ਆਫੀਸਰ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਐਨਾ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹੜਾਂ ਦੇ ਨੈਂ ਚੂਰਲ ਕਲੈ ਮਟੀ (ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤਾਂ) ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਆਫੀਸਰ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨਾ ਕੰਮ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ? ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥ 1999 “ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਿਲਾਨਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਭਨੌਂਟ ਸੀ ਸਾਡਾ

ਆਫੀਸਰ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਿਸਟਰ ਭਨੌਂਟ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਓ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਈਸਾਈ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡਾ ਗਿਰਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸਾਡਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਇਹਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤਿੱਬਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਓਦੋਂ ਜੁਆਇੰਟ ਪੰਜਾਬ ਸੀ, ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲ ਜਾ ਲਗਦੀਆਂ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਹੋ ਕੇ ਆਗਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਮਨਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਤਿੱਬਤ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗਦੀਆਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੇਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਨਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਏਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ

ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਜਿਹਦਾ ਘਰ ਢਹਿ ਜਾਵੇ, ਡੰਗਰ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਣ, ਨੈਚਰਲ ਕਲੈਮਟੀ ਦੀ ਮਾਰ ਬੱਲੇ ਆਵੇ ਕੋਈ ਇਲਾਕਾ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਤੱਕ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਬਿਠਾਈ ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਦੱਸ ਬੰਦੇ ਲਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੋਚਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਥੋਂ ਛੱਡੋ। ਸਾਢੇ 24 ਸਾਲ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨਲ ਸਰਵਿਸ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਫੇਰ ਨਾ ਮੈਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਈ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਫਾਰਮ ਚਲਿਆ ਜਾਹ।

“ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥” ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਪਣੇ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਕੀਤੀ।

ਮੈਂ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਿਆ ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਕਰੈਕਟਰ ਐਨਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਏ ਸੀ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇ ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਤਰਾਈ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਕੱਟਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਜੰਗਲ ਕੱਟਦੇ ਸੀ ਜਾ ਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀ ਲੈਣੀਆਂ, ਡਰੰਮ ਕੱਢੀ ਜਾਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਇਹ ਸੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਿਜਾਏ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਡੰਗਰ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਣੇ। **cattle lifting** ਸੀ, ਦੂਜਾ **hit man** ਸੀ। ਪੈਸਾ ਦਿਓ ਤੇ ਬੰਦਾ ਮਰਵਾ ਲਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ।

“ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥ ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥” ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਾਨੋ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਕੁੰਭ ਹੀ ਚਲਾ ਦਿਤਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬੱਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਕ ਯੂ.ਪੀ. ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਲੱਗਿਆ ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਸਿਗਰਟ ਨਾ ਪੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸਿਗਰਟ ਚੁਭਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਓ, ਡੰਗਰ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਓ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਆਈ ਕਿ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਜੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ, ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਖਿਆਲ ਉਹਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਨੇ ਉਹ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮੈਂ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਫਾਰਮਰ ਸੀ, ਹਜ਼ਾਰ-ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲ ਹੈ ਆਪਣੀ ਬਦਨਾਮੀ ਐਨੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਚੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਫੇਰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਲਾਹ ਕਰੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਕਰੋ ਆਪਾਂ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜੇ ਦਿਲਾਸੇ ਦਿਤੇ, ਬੜੀਆਂ ਆਸਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੀ ਐਉਂ ਨਾਲ ਚਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਦੋ ਕੁ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹ ਹਟ ਗਏ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਖੀਰ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਵੋ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੁਰਮ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਟ ਗਏ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਟੈਂਟ, ਟਰਾਲੀ, ਆਪਣੀਓ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਜਾ ਕੇ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ

ਜਿਥੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਮੀਲ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਣੇ। ਫੇਰ ਪੂੜ ਪੈਣੀ, ਪੂੜ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਖਪੱਖ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਕਰਨਾ। ਨਾ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹ ਪੀਣੀ, ਨਾ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣਾ, ਸੋ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਲਹਿਰ ਚੱਲ ਪਈ। ਉਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ। ਜਿੱਧਰ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਟਰਾਲੀਆਂ ਹੀ ਟਰਾਲੀਆਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਨੇ, ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਨਿਜੀ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੱਲਿਓਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਸੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਜੁਰਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਇਲਾਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਜ਼ਿਲਿਆਂ 'ਚ ਮੈਂ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਜੋ ਜਰਨੈਲ ਸੀ ਉਹ ਘਰ ਆਇਆ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਰਨੈਲ ਸਾਹਿਬ ! ਸਾਗ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੇ ਮੁਰਗੇ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਮਿਲਣੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦਿਓ। ਬੇਅੰਤ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਲੋਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਪੁਲਿਸ ਜਰਨੈਲ ਹੈ ਉਥੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ। ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਤੋਂ

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ ॥
ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਾਇਦਾ ॥

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ “ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ”
ਬਾਅਦ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਆਇਆਂ? ਮੇਰੀ ਜਦ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਖੁਸ਼ਾਮਦਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਥੇ ਮੈਂ ਆਪ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਣਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੁਰਮ ਸੂਚੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੁੱਕੀ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ crime ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਲੇ ਸੀ। ਇਥੇ ਅਬਾਦਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੈਠੇ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਜੁਰਮ ਵਧਾ ਦਿਤੇ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਜੁਰਮ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ, ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਇਬਰੀ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ! ਅਸੀਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਥੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਖੇਤੀ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਘਰ-ਘਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ, ਸਮਝ ਲਓ ਇਲਾਕਾ ਹੀ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਸੀ, ਡਰੰਮ ਭਰ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਦੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਹਟਾ ਦਿਤੇ। ਕਤਲ ਕਰਨੇ ਹਟਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਸਗੋਂ ਜਿਹੜੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਫੈਸਲੇ ਕਰਾ ਦਿਤੇ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਜੁਰਮ ਡੰਗਰ ਚੋਰੀ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਰੈਡਿਟ ਉਹਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਏਸ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਅੱਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਮਾਹਿਰ ਸੀ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਮ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣੀ ਪਈ, ਬੱਚੇ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਫਾਰਮ ਵਗੈਰਾ ਵੇਚ ਕੇ ਇਥੇ ਆਇਆ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ। ਇਹਦਾ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਰਗਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਰ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ, ਆਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਮੇਰੇ ਪਤਨੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਲਾਹ ਕਰੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਬਿਜ਼ਨਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਆਪਾਂ ਜੇ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਘਰ-ਘਰ, ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਫਿਰਿਆ, ਆਪਣੇ ਖਰਚ, ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ। ਸੋ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ, ਜੋ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾ ਲਓ, ਇਹਦੇ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਬਣਾ ਲਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਦੇ ਦੀਵਾਨ, ਦੋ-ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਥਾਂ ਲਾਉਣੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਘਰ ਆਉਣਾ ਇਕ ਵਜੇ। ਸੋ ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਲਾਈਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪਏ ਸਾਰੇ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨੇਮ ਕਰਿਆ ਕਿ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰਾ, ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੀਸਰਾ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਰਹੇ, ਸੱਤਵੇਂ, ਅੱਠਵੇਂ, ਨੌਵੇਂ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਥੇ ਰਹੇ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਖੂਨ ਹੈ ਉਤੇ ਕਣ-ਕਣ ਦੇ ਉਤੇ ਡੁਲਿਆ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਥੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵਗੈਰਾ ਫਿਰਦੇ ਸੀ ਵਿਚਾਰੇ helpless ਮਜਬੂਰ ਸੀ, ਕੁਛ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਲਹਿਰ ਬਣੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ, ਜਰਦਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚਲ ਪਈ। ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਐਨੀ ਚੱਲੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਸਰਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਾ ਰਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਆਪ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਖੰਡਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ। ਅੱਜ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਜਥਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਰਾਇਆ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਇਹ

ਅਸੂਲ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਹੇ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕੁਛ ਦੇਵੇ। ਉਥੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ। ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਗਰੀਬ ਸੀ, ਫਸਲਾਂ ਉਥੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਸੀਗੇ। ਦੁੱਧ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਨਸ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਵਧੀਆ ਖੇਤੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਬਿਜਲੀ ਆ ਗਈ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਵਧ ਗਈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਕੀ ਹੈ? ਤੇ ਅੱਜ ਉਥੇ ਕੋਈ ਤਮਾਕੂ ਨਹੀਂ ਬੀਜਦਾ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਨੇ। ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਸੈਂਟਰਲ ਪੁਆਇੰਟ ਬਣਾਓ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰੌਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸਰਪੰਚ ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਏਸ ਪਾਸੇ ਆਏ ਨੇ। ਭਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਨਦੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਬਣਾ ਲਓ। ਉਥੇ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਾਇਆ ਤੇ 50 ਏਕੜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ। ਟਰੱਸਟ ਬਣਾਇਆ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ 4 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਮੱਝਾਂ ਗਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਕਦੇ ਦੁੱਧ ਆਵੇ, ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਐਨੀ ਸਖਤ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੋਂ ਸਿਰੋਪਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੜਨ ਦਿੰਦੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਦੇਣਾ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਈ। 1986 ਤੱਕ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਕਰਿਆ। ਆਪਣੇ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ, ਆਪਣੀ ਬਿਜਲੀ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ, ਸੰਸਥਾ ਬਣ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਿਆ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਹੈ ਇਥੇ ਦੇ ਦਿਓ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅਸੂਲ ਨੇ ਜਥਿਆਂ ਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਫਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਫਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਗਨ, ਸੂਟ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜਦੋਂ ਦੀਵਾਨ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ 'ਚ ਲਗਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਨਾ ਅਸੀਂ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰੋਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਇਕੋ ਹੀ ਨੇ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਥੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਦੋ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਭੇਟ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਰੱਖਣੀ।

ਇਕਾਗਰਤਾ ਟੁਟਦੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰੋਪਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਵੀ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਡਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਰਾ ਬੜਾ ਸੰਪਰਕ ਰਿਹਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੜੀ ਮਿਹਰ ਸੀ ਮੇਰੇ ਉਤੇ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੁਛ ਕਰੇ। 1973 ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਕਰਨਲ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਬੜੇ ਮਿੱਤਰ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੇਰੀ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਹਿੰਦੇ ਅਸਾਥੋਂ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਜਾਓ, 20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜੀਪ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਵੀਂ, ਜਰਨੇਟਰ ਲੈ ਲਓ, ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਫਿਲਮ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ, ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਲਈ, ਮੈਂ ਲਏ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਲੈਣੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਂਗਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੇਰੀ ਕਮਾਈ 'ਚ ਬਰਕਤ ਪਾ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਲਵਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਈ ਹੀ ਹੋਈ, ਹੋਰ ਪੈ ਜਾਏਗੀ।

ਸੋ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਗਏ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਗਏ। ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਛੱਡਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਅੱਜ ਦੇ 30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਸੋ ਸੰਨ 1986 ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਿਆਗ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰੀ। ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਉਹਨੇ ਤਿੰਨੋਂ ਮੌੜ ਦਿਤੇ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਬੜਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿਆਗ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੈਸੇ ਲਏ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ। ਉਹ ਵਿਚੇ ਹੀ ਖਾ ਪੀ ਗਏ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਾਪਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕੋਠੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਪੈਸਾ ਹੈ। ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਪੈਸੇ offer ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਵਿਚ 24 ਘੰਟੇ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਬਿਰਧ ਜਿਹੜੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ

ਆਪਣੀ ਕਿਰਿਆ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਥਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। 1986 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸ ਵਿਚ 102 ਕਮਰਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। 50 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ NRI, ਬਾਹਰਲੇ ਜਿਹੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਸਕੂਲ ਬਣਾਓ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਹੇਠ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ she ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਾਂ ਬਾਪ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਈ ਕਾਨੇਡਾ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਖਰਚੇ ਬੜੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ offer ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਓ, ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਲਓ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਵਧੀਆ ਕਮਰੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਣ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣਗੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਖਿੱਚਾ-ਖਾਚੀ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਭੇਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਸੋ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਖਹਿਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਟਾਈਮ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਉਥੇ ਆਓ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਾਲੇ, ਕਾਨੇਡਾ ਵਾਲੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਫੁਰਸਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਸੱਤ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਸਾਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਲਹਿਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ 700 ਫਿਲਮ ਸਾਡੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸਬਜੈਕਟ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਖਾਰ-ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਦੱਸੇ ਨੇ।

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਬੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਰਹੇ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਖਨਾਥ

ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਗੁਣ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਅੱਗੇ ਝੁਕਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਝੁਕਿਆ। ਸੋ ਉਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ 51 ਘੰਟੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ 17 ਫਿਲਮਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੇਖਣੀਆਂ ਨੇ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਮਨਮਤਿ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਗਲਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਉਹ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਦਰੁੱਸਤ ਕਰਕੇ ਭਰੀ ਹੈ।

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ। ਧੋਖੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਸਰਸੇ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਤਲਾਮ ਹੋਇਆ, ਸਿਰਫ 40 ਸਿੰਘ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕੇ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਥੇ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੋ! ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਿਹੋ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਉਹ ਗੁੜ ਦੇ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਪਾ ਕੇ ਤਿਲ ਲਾ ਲਵੇ, ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਪਾ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਤਿਲ ਲੱਗਣ, ਜੇ ਐਨੀਆਂ ਸੌਹਾਂ ਖਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਫੇਰ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਨਿਰਮੂਲ ਗੱਲ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਇਆ। ਇਕ ਕਮਊਨਿਟੀ ਜਿਹਨੇ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਨ ਫਰਾਮੋਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਰਸਾ ਪਾਰ ਕਰਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 40 ਸਿੰਘ ਸੀ, 41ਵਾਂ ਸਿੰਘ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਸਿੰਘ ਪਿੱਠ ਤੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਉਠਾ ਕੇ ਰੋਪੜ ਤੱਕ ਲੈ ਆਏ, ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਠਾਣ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਹ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਕੋਟਲਾ ਨਿਹੰਗ ਖਾਨ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ। ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਈ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਥੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਵੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੀ ਹਮਲਾਵਰ ਫੌਜ ਸੀ, ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਕਿ ਗੁਰੂ

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਿਹੰਗ ਖਾਨ ਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਘੇਰ ਲਿਆ, ਤਲਾਸ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਪਠਾਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਲਾਸ਼ੀ ਕਰੋ, ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਕਰੋ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਇਥੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂ ਪਰ ਉਹ ਇਥੇ ਹੋ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਕਮਰਾ ਸੀ ਜਿਹਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਸੀ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਨੂੰ ਨਿਹੰਗ ਖਾਨ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਇਥੇ ਮੇਰੀ ਗੈਰਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਦਮਾਦ ਤੇ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਅੰਦਰ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਊਂ, ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਊਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਫੌਜ ਨੇ ਉਹ ਕਮਰਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਬੱਚਿਤਰ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅੱਬਾ ਜਾਨ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਕਲੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਾ ਕਰੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸੁਹਾਗ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। 137 ਸਾਲ ਦੀ ਉਹ ਬੀਬੀ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਕ ਰਹਿ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ।

ਜਿਸ ਵਕਤ 5000 ਫੌਜ ਨੇ ਦਲੇਰ ਖਾਨ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਅਨੁਆਈ ਸੀ, ਮਸੰਦ ਸੀ ਸਭ ਡਰ ਗਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗਨੀ ਖਾਂ-ਨਬੀ ਖਾਂ ਆਏ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਥੇ ਫੜੇ ਜਾਓਗੇ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਚੱਲੋ। ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਥੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਕਾ ਪਾ ਕੇ ਉਚ ਦਾ ਪੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਫੌਜ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਆਏ, ਇਕ ਸੱਯਦ ਆਇਆ, ਇਕ ਮੋਠੂਮਾਜਰੇ ਦਾ ਮੌਲਵੀ ਆਇਆ ਤੇ ਇਕ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਆਇਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀ। ਉਹ ਮੌਕਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਸਕਦੇ ਸੀ ਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਨਾਮ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਨੇ-ਸਨੇ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਦੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੈਂਪ ਲਗਵਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਏ ਕੱਲਾ

ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮ ਸੀ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ। ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਸੀ। ਨਵਾਬ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜੀ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਰਾਏ ਕੱਲਾ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਬੰਦਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਇਲਾਕਾ ਦਿਵਾਵਾਂਗਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਥੇ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰੱਖ। ਜੇ ਕਹੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫੌਜਾਂ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰ ਦੇਵੇਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ ਪੀਰ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਰਿਆਇਆ ਦਾ ਪੀਰ ਹੈ। ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਵੇਂ ਮੁਰੀਦ ਕਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਦ ਤਕ ਸਾਡੀ ਜਾਨ 'ਚ ਜਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਨ ਵਲ ਝਾਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਹੁਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਐਨੇ ਹੀ ਮਾੜੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਹਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵੱਡਾ ਪੈਗੰਬਰ ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਸੂਲ ਛੱਡ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੂਰਬ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਕਰੀ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਮਿੱਤਰ ਸੀ ਰਾਜਾ ਫਤਹਿ ਚੰਦ, ਜਿਹਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦਾ ਤੰਬੋਲ ਭੇਜਿਆ। ਜੋ ਹੁਣ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਦਦ ਕਰਨ ਕੌਣ ਆਇਆ? ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ 700 ਮੁਰੀਦ, ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ, ਆਪਣੇ ਸਾਲੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਤਿੰਨ ਸੌ ਮੁਰੀਦ ਉਹਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ, ਉਹਦਾ ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਦੋ ਬੱਚੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ! ਤੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੇਈਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਤੇਰੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ਉਹ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕੰਘੇ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਕੇਸ ਵਾਹ ਕੇ ਪਏ ਨੇ, ਇਹ ਕੰਘਾ ਮੈਨੂੰ ਸਮੇਤ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਦੇ ਦਿਓ। ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੋ ਸਾਡਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਡਾ

ਕੋਈ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਮੰਤਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਆਰਥਕ ਮੰਤਵ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਗਿਣ ਰਹੇ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਖੋਜ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਣ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਇਕ ਦਮ ਇਹਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਹੋਈ ਤੇ ਅੱਜ ਇਹ 24000 ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਇਹਦਾ ਹਿੰਦੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਐਉਂ ਆਪਣਾ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਅਮਲ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਡਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਰਦੀ ਬਾਬਾ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਰਦੀ ਬਾਬਾ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘਣੀ, ਮਿੱਠੀ ਪੁਸਤਕ ਮੇਰੇ 50 ਭਗਤੋਂ ਨੇ ਇਸ ਕੋ ਪੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਐਸੇ ਕਰੋ ਕਿ ਹਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੇਜਾ ਕਰੋ। ਹਮੇਂ ਗੁਰੂਓਂ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਭੀ ਪਤਾ ਚਲਤਾ ਹੈ ਅੱਰ ਇਸ ਮੇਂ ਤੋਂ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਕਿਸਮ ਕਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜਰਾਤੀਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਬੰਬਈ ਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ। ਸੋ ਇਹ ਜੋ ਹੈ ਇਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਦਾੜੀ ਚੜੀ ਵਾਲਾ ਇਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪੈਂਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਫੈਲਾਉਣਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਾਡਾ ਜੋ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਤਿ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਹਿਤ ਹੈ, ਅਸਤਿ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਾਰ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ- ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾ ਲਓ ਜੀ
ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ
ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ
ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ ॥
ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ
ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੯੪

ਧਾਰਨਾ - ਆਸਾ ਲਗ ਜੀ ਜੀਵਾਂ ਪਿਆਰਿਆ,
ਆਸਾ ਲਗ ਜੀ ਜੀਵਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਮੈਨੂੰ ਚਿਰ ਭਇਆ ਦਰਸਨ ਦੇਖੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਲ ਚੱਲੇ ਹੋਂ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਜਿੰਨੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਜਿੰਨਾ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਬਿਰਾਜ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਸਿੰਘ ਪਹਿਰੇ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਰਾਸਧਾਰੀਏ ਆਏ ਹੋਏ, ਰਾਸ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਸਿੰਘ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਹਟੇ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਅਸੀਂ ਰਾਸ ਦੇਖ ਆਈਏ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਡਾ ਪਹਿਰਾ ਹੈ। ਚਲੇ ਗਏ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨੇ ਉਹ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਦੇਖ ਆਓ,

ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਪ ਰਾਸ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ, ਰਾਮਲੀਲਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਆਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਤਕ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਸ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਏ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਸੰਗਤ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਹੜੇ ਏਧਰ ਸਿੰਘ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਸ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਏ, ਇਹ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਏ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹਾਜ਼ਰ, ਹਾਜ਼ਰ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੀ ਬਚਨ ਹੈ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਗੱਲ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਦੇ ਦੇਣ, ਕਿਤੇ ਫਸ ਨਾ ਜਾਈਏ ਅਸੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ, ਮਨ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਣਾ, ਹੁਣ ਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਮਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦਾ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ। ਮਨ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਹ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਬੜੀ ਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਮਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੋਈ ਨਮਾਜ਼ੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੈਲਾ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਲੰਘੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਖਿਆਲ ਮਜ਼ਨੂ ਵਲ ਸੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਅੱਗੇ ਦੀ ਲੰਘ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜੋ ਨਮਾਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਖੰਡਤ ਹੋ ਗਈ, ਕਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਔਰਤ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਾਜ਼ੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਬਿਆਨ ਹੋਏ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਐਨੀ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨਮਾਜ਼ੀ ਕਿੱਥੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਜੋ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਇਹਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਲੰਘੀ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਵੱਡਾ ਖਾਨ ਸੀ ਉਹਦੇ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਨਮਾਜ਼ ਸੀ ਤੇ ਦੇਖ ਇਸ ਵਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਇਹਨੇ ਆਪਣੀ ਨਮਾਜ਼ ਆਪ ਖੰਡਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਇਹਦਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸੋ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਮਨ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਜਨ ਕਰੋ, ਚਾਹੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਰੋ, ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕਰੋ। ਮਨ ਹਾਜ਼ਰ-ਹਜ਼ੂਰ ਰਹੇ, ਮਨ ਛਾਲਾਂ ਨਾ ਮਾਰੇ -

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜ਼ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥
ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਰੈ ਕਬੀਰਾ ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥
ਅੰਗ - ੩੪੨

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਆਇਆ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸੰਗਰਾਂਦ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਹੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਏ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰੇ ਨੇ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਬਦਲ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਹੋ, ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਝੋਲੀ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦਾਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਝੋਲੀ ਭਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ ਕਰਦੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਸਮਾਂ ਹੈ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਬਚਨ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ! ਦਿਨ ਭਰ ਦਾ ਕੰਮ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਕ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਦਿਨ ਲੰਘ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੱਧ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਨੇਰਾ ਤੇ ਚਾਨਣ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਆ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਿਹੜਾ ਧਿਆਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਹੌਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਗੂੰਜ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਦਿਨ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਤੇਰਾ। ਹੁਣ ਰਾਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਵੱਡਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਬੜੀਆਂ ਜੂਨਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਇਸੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਗਫਲਤ ਨਾ ਕਰੀਂ, 'ਗਫਲਤ ਕਰੋਗੇ ਤੇ ਖਾਵੋਗੇ ਮਾਰ।' ਜੇ ਗਫਲਤ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮਾਰ ਪਏਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਜਿਹੜਾ ਜਨਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਬਿਰਥਾ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ -

ਯਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਏਕਹਿ ਕਉ ਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੧

ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸਦੀ ਸੁਰਤ ਜਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਸੁਰਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਪਿਛਲਾ ਸਮਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਸੁਰਤ ਇਕਾਗਰਤਾ 'ਚ ਜਾਏਗੀ, ਓਨੀਂ ਦੂਰ ਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਜੀਵ ਸੌ ਜਨਮ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚ। ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਾਂਗਣ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਜਨਮ। ਇਕ ਘੁਕ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਨਮ ਦਿਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਕੱਲਾ-ਇਕੱਲਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਆਹ ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਸੀ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਸੀ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸੀ, ਆਹ ਪਿਤਾ ਸੀ। ਆਹ ਮੈਂ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਨਾ ਕਰਿਆ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਦੁਸਰਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੀਸਰੇ ਬਾਰੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸੌ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਨਿਰਣੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਗੇੜੇ ਕਿਉਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚੱਕਰ ਕਿਉਂ ਲੱਗ ਰਹੇ ਨੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਗਿਆ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਹਾਂ, ਜੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਜਨਮ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗਾ। ਆਹ ਛੋਟੀ

ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸਾਮ੍ਰਣੇ, ਸਿਆਣੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ - 'ਸੌ ਹੱਥ ਲੱਜ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਗੱਢ'। ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਯਤਨ ਬੇਅੰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕੱਟ ਦੇਈਏ ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪੈਰ ਉਪਰ ਨੂੰ ਤੇ ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਹੈ।

ਮੁਖੁ ਤਲੈ ਪੈਰ ਉਪਰੇ ਵਸੰਦੋ ਕੁਹਥੜੈ ਥਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੭੦੬

ਕੁਛ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੁਛ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬੜੇ ਹੀ ਮਾੜੇ ਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਕੁੰਝੀ ਨਰਕ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮੈਂ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਇਸ ਨਰਕ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਾਂਗਾ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐ ਜੀਵ! ਤੇਰੇ ਵਾਇਦੇ ਸਭ ਝੂਠੇ, ਤੇਰੇ ਕੌਲ-ਕਰਾਰ ਝੂਠੇ। ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐ ਜੀਵ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਪੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਿਆਰਿਆ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲੈ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗਾ -

ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ

ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੮

ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

੧ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੩

ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੇਈ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਿਆ। ਹੋਇਆ ਕੀ? ਘਰਵਾਲੀ ਲੜਦੀ ਹੈ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਮੇਰਾ, ਜਿਹਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਬੜਾ ਕਠੋਰ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਕੁਛ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋੜਾਂ ਨੇ। ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹ ਰਾਜਾ ਹੈ? ਲੇਕਿਨ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਦਾ ਮਨ ਦੁਖਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੱਡੇ ਭਰ ਕੇ ਐਨਾ ਸਮਾਨ ਦੇ ਆਇਆ, ਬੇਅੰਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ

ਖਰਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੁੱਕਣਾ। ਕਿਉਂ ਕਰਿਆ? ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜੇ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬੇਈ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਸਾਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੌਤਕ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਸਰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਗੱਡੇ, ਸਮਾਨ ਦੇ ਗੱਡੇ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਆਪ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕੜਾ ਚਿਣ-ਚਿਣ ਕੇ ਛੱਪਰੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਤੇਰਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੌਲ-ਕਰਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ-

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੨

ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏਗਾ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਇਕ ਖੇਲੁ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਰਚੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ 'ਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਏਕਹਿ ਕਉ ਆਇਆ ॥

ਜਨਮਤ ਮੋਹਿਓ ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ ॥

ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ ॥

ਉਰਝਿ ਪਰੇ ਜੋ ਛੋਡਿ ਛੁਡਾਨਾ ॥

ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਮਨਹਿ ਬਿਸਰਾਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੧

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥

ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੧

ਮਾਇਆ ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ-

ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ

ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੧

ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਤੇ ਮੋਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮੋਹ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਭਉ ਸੀ ਪਿਆਰ ਸੀ ਉਹ ਹਟ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਪੁੱਤਰ, ਧੀਆਂ ਆਏ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮੋਹ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਉਸ ਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਹਰ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਐ ਜੀਵ! ਤੇਰਾ ਵਾਹ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਮਹਾਰਾਜ ਪੂਰੀ ਸੁਰਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੌਲ-ਕਰਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੀ ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ ਤੇਰਾ, ਏਥੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢ ਮਾਲਕਾ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਐਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ

ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐ ਜੀਵ! ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਤੇ ਕਰਾਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਇਆ ਹੈ? ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੈ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈਂ -

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥
 ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧੋਹ ॥
 ਇਆਹੂ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੮

ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਉਲਟੇ ਚੱਕਰ 'ਚ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਵਗੈਰਾ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ਤੇ -

ਉਰਝਿ ਪਰੇ ਜੋ ਛੋਡਿ ਛੁਡਾਨਾ ॥
 ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਮਨਹਿ ਬਿਸਰਾਨਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੧

ਜਿਹੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਮਨੋਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਸੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਉਲਝ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਹਾਮੀ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੀ ਹਾਮੀ ਭਰ ਦੇਵੇ। ਕੋਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤੇਰੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ? ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨੇ। ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਲੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਅਕਾਸ਼ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਵਜੂਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ। ਗੁਨਹਗਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਅਗਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ? ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਵੇਂ ਜਲ ਜਾਏਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੁਝਾਵੇਂਗਾ ਹੀ ਤੂੰ? ਹਵਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਹਵਾ ਨੇ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਜੇ ਉਡ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਤੇਰੇ ਕੱਪੜਿਆ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇ ਮਿੱਟੀ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੂੰ ਝਾੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਪਾਣੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਪਰ ਤੂੰ ਹੁਣ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਮੈਂ ਦ੍ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਦ੍ਰਵ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦ੍ਰਵ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸਖਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜੇ ਨੇ, ਕਰਾਰ ਨੇ ਤੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਹਾਮੀ ਭਰਦਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ? ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਮੱਗ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਪਾਵੇਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਢਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਅੱਲਾ, ਰਾਮ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ; ਫੇਰ ਇਹ ਜਾਣੇ ਇਹਦਾ ਕੰਮ ਜਾਣੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖੋ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਤੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਦਾ। ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਇਆ ਕੀ?-

ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥
 ਅੰਗ- ੯੨੧
 ਜਦੋਂ ਭਾਇਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਇਹਦਾ ਜਨਮ ਹੋ ਗਿਆ-
 ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥
 ਅੰਗ - ੯੨੧

ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਠਿਆਈਆਂ ਵੰਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਲੜਕਾ ਆ ਗਿਆ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਆ ਗਏ, ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਰਿਆ, ਉਹਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਕਬਾਬਾਂ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਬਕਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਤਾਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਮੁਰਗਿਆਂ ਦੀ ਗਰਦਨਾਂ ਮਰੋੜਨ ਲਗ ਗਏ। ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਪੈ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਇਆ ਕੀ? ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਹਿਲੀ ਹਵਾ ਲੱਗੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਇਹਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਯਾਦ ਕਰਿਆ। ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਹੱਲੇ ਹੀ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਆਇਆ ਹੀ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਨੇਹੁੰ ਸੀ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਲਿਆ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਫਲਾ,
 ਕੋਲ ਕਰਾਰ ਤੋੜ ਕੇ।
 ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ ॥
 ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥
 ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੋਬ ॥
 ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ ॥
 ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ ॥
 ਛਿਵੈ ਕਾਮ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ ॥
 ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰ ਵਾਸੁ ॥
 ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ ॥
 ਨਾਵੈ ਧਉਲੇ ਉਭੇ ਸਾਹ ॥
 ਦਸਵੈ ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ ॥
 ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ ॥
 ਉਡਿਆ ਹੰਸੁ ਦਸਾਏ ਰਾਹ ॥
 ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥
 ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥
 ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਭੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਸਾਰੇ ਕਰਾਰ। 'ਨੈਂ ਲੰਘੀ ਖੁਆਜਾ ਵਿਸਰਿਆ।' ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਖਜੂਰ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸਿਖਰ ਆ ਗਿਆ, ਥੱਲੇ ਉਤਰਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਲੱਤਾਂ ਕੰਬਣ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਹੱਥ ਝੂਠੇ ਪੈ ਗਏ, ਡਰ ਗਿਆ ਬਹੁਤ ਕਿ ਐਡੀ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਉਤਰਾਂਗਾ ਕਿਵੇਂ? ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਘਬਰਾ ਜਾਵੇ, ਫਸ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਯਾਦ

ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਕਬੀਰ ਕਾਮ ਪਰੇ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀਐ....' (ਅੰਗ-1373)

ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀ ਇਸ ਨੇ ਕਿ ਹੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ! ਜੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਥੱਲੇ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਉਤਰ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਵਾਂਗਾ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅੱਧ 'ਚ ਆਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ, 25 ਰੁਪਏ ਦਾ? ਐਨਾ ਕੌਣ ਖਾ ਲਏਗਾ? ਕਹਿੰਦਾ, 12 ਦਾ ਹੀ ਕਰਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਹੋਰ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਸਵਾ ਛੇ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਨਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਢਾਈ ਦਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ਲੋਕ। ਢਾਈ ਦਾ ਹੀ ਕਰਾਵਾਂਗੇ, ਜਦੋਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਗਜ਼ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਕ ਪੈਰ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਢਾਈ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਇਕ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਿਉ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਬਾਕੀ ਚੀਨੀ, ਆਟਾ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਸੋਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪੰਜ ਕਿਲੋ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸਾਰਾ ਹੀ ਗਜ਼ ਉਤੇ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ, ਫੇਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਪਰ੍ਹੇ ਨੂੰ, ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਝਾਕਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ! ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਖਜੂਰ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਏ, ਨਾ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਈਏ। ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵਕਤ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ। ਜਦੋਂ ਫਸਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਗਿਣਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਕੌਲ-ਕਰਾਰ ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਰੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਂਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਰੋਂਦਾ ਸੀ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਨੂੰ। ਲੇਕਿਨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੀ ਹੋਇਆ। 'ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ' ਦੁੱਧ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਇਸ ਨੂੰ। ਚਾਹੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਹਰਨੀ ਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੁੱਧ ਟੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਖੁਰਾਕ ਦੁੱਧ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਹੀ ਐਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਲਗ ਗਈ। ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਲ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਯਾਦ ਦਾਸ਼ਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਅਜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੀ ਹੈ। ਨਾਲਦਿਆਂ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਾਂ ਹੈ, ਮਾਂ-ਮਾਂ ਕਹਿ। ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਡੈਡੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਭਰਾ ਨੇ, ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ, ਭੈਣਾਂ ਨੇ, ਭਰਜਾਈ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਿਛੜਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਫਸਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਫਸਦਾ ਗਿਆ। 'ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ

ਨਾਮੁ ॥ ਨਾਵੈ ਧਉਲੇ ਉਭੇ ਸਾਹ ॥' ਨੌਵੀਂ ਅਵਸਥਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਫੈਦ ਵਾਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਾਹ ਖਿੱਚ-ਖਿੱਚ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਸਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸਾਹ ਜਾਂ ਦਮ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਉਭੇ ਸਾਹ ਆਉਣਗੇ। ਹਉਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਾਹ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੜਾ ਕੁਛ ਕਰਿਆ, ਬਣਿਆ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਮ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਐਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ ਹੈ, ਐਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਨਿਆਣਾ ਵੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਹੀ ਰਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਉਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਲ੍ਹਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਧੋਣੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਕਰੇ ਕੀ ਉਹ। ਆਪ ਦੇ ਵਿਚ ਬਲ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਦਸਵੀਂ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਚਾਰ ਭਾਈ ਆਏ 'ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਤਿ ਹੈ' ਜਾ ਕੇ ਜਾਲ ਆਏ, ਫੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਸੁੱਟ ਆਏ। ਚਲੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ 'ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ ॥' ਗੀਤ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਫੇਰ ਰੋਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਇਹ। ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ 'ਉਡਿਆ ਹੰਸੁ ਦਸਾਏ ਰਾਹ ॥' ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਰਾਹ ਦਾ। ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਧਕਾਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ-

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਉਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ ॥

ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੪

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਦਰ ਮਹਾਂ ਗੁਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਧੋਰ ਗੁਬਾਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ। ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਉਭ ਗਿਆ ਭਉਰ ਹੁਣ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ,
ਵੇਲਾ ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਾਫਲਾ।

ਜਿਸ ਰਸਤੇ 'ਚੋਂ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਕਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜੀਆਰਾ ॥

ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੇ ਨ ਸਿਵਾਨੂ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੂ ॥

ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹ ਘਾਮ ॥

ਤਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਉਪਰਿ ਛਾਮ ॥

ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝੁ ਆਕਰਖੈ ॥

ਤਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਖੈ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੪

ਸੋ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਨਾਲ ਲਿਜਾਈ ਸੀ ਉਹ ਵੇਲਾ ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ,

ਵੇਲਾ ਤਾਂ ਲੰਘਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ। ਨਾ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਆਉਣਾ, ਨਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ, ਨਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਨਾ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਨਾ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨਾ, ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਜਵਾਨੀ ਆਉਣ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਮੋੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਲੈ ਜਾਓ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਣੈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਰਹਿ ਪਵਾਂਗਾ, ਤੁਰ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ ਸਿਨਮੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਸੋ ਮਾਇਆ ਨੇ ਅਸਰ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਆਹ ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚੀਂ ਅਸੀਂ ਲੰਘਦੇ ਹਾਂ -

ਕਰਣੇ ਹੁਤੇ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ ਪਰਿਓ ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧ ॥
ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧ ॥ ੩੬ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੮

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ -

ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਯੁੰਮਸ ਕੁਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ ॥
ਅੰਗ - ੫੨੦

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ ਇਹ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਦਾ, ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨਮ ਗਵਾ ਲਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ - **'ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ ॥ ਉਡਿਆ ਹੰਸੁ ਦਸਾਏ ਰਾਹ ॥'** ਰਾਹ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਰਾਹ ਹੁਣ ਕੀ ਟੋਲ੍ਹਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਟੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਵੇਲਾ ਸੀ ਖੱਟ ਕੇ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦਾ, ਰੁਹਾਨੀ ਧਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਰਚਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਪਿੱਛੇ। ਹੁਣ ਪਛਤਾਉਣ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ-

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥
ਫਿਰਿ ਪਛਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਹੁਣ ਕੌਣ ਰਾਹ ਦੱਸੇ। **'ਉਡਿਆ ਹੰਸੁ ਦਸਾਏ ਰਾਹ ॥ ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥'** ਜਿਹੜਾ ਵੱਡਾ ਨਾਉਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਵੱਡਾ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਚਾਰ ਕੁ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਆਇਆ ਸੀ, ਨਾਉਂ ਮਰ ਗਿਆ, ਨਾਉਂ ਕੀ, ਜਿਹੜੇ ਬਿਲਕੁਲ ਖੂਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਸੀ?

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡਾ ਫਿਕਰ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਬੂੜਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਸਾਡਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਈਏ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਈਏ? ਬੱਚੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ ਅਗਾਂਹਾਂ, ਥੋੜੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਯਾਦ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਦਾਦੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਪੜਦਾਦੀ ਦਾ

ਕੀ ਨਾਉਂ ਹੈ? ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਉਂ ਵੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਬੰਧ ਵੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਪਿਛੇ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥' ਜੇ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਆ ਗਏ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਤੇ ਉਹਦਾ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਆਹ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿਓ। ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿਓ, ਕਹਿੰਦੇ -

ਪਿਤਰ ਭੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਕਉਆ ਕੁਕਰ ਖਾਹੀ ॥
ਅੰਗ - ੩੩੨

ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿੱਤਰ ਉਥੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਖਾ ਜਾਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ! ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਨਿਗੁਰਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਿਗੁਰਾ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਉਹਨੇ ਡੁੱਬਣਾ ਹੀ ਡੁੱਬਣਾ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਬਿਨ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਵੇ ਦੁਨੀਆਂ,
ਗੁਰ ਬਿਨ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਵੇ।

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥
ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮

ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ। ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਸੰਤ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਜੀਵਨ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹਦੀ ਹਸਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀਗੀ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗ ਕੇ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ, ਸਾਰਾ ਜਨਮ ਆਪਣਾ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਲਿਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਗ ਯੁੰਏਂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਸੱਚਾ ਜਾਣ ਕੇ,
ਜਨਮ ਗਵਾ ਲਿਆ ਗਾਫਲਾ।

ਯੁੰਏਂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਦਮੀ ਉਹਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੈ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹੀ ਤੂ ਜਣਿਓਹਿ ॥
ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿ ਗਏ ਤੂੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਓਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਦਸ ਜੇ ਸੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਤੇਰੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ, ਤੇਰੇ ਨਕੜ ਦਾਦਾ, ਚਾਚੇ-ਤਾਏ-ਫੁੱਫੜ ਸਾਰੇ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ? ਤੇ ਤੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜਾਣਿਆ ਜਨਮ ਗਵਾ ਦਿਤਾ ਦਸ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ -

ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ ਬੀਸ ਰਵਣਿ ਤੀਸਾ ਕਾ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੮

ਦਸ ਤਾਂ ਬਚਪਨ 'ਚ ਲੰਘ ਗਏ ਤੇ ਦਸ ਤੋਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਤਕ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਮੂਹਰੇ-ਮੂਹਰੇ, ਨਾ ਜਵਾਨ ਨਾ ਅਜੇ ਬੱਚਾ, ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਲੰਘ ਗਏ। ਤੀਹਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕਹਾਉਣ ਲਗ ਗਿਆ।

ਚਾਲੀਸੀ ਪੁਰ ਹੋਇ ਪਚਾਸੀ

ਪਗੁ ਖਿਸੈ ਸਠੀ ਕੇ ਬੋਢੇਪਾ ਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮

ਚਾਲੀ ਦਾ ਤੂੰ ਭਰ ਜੁਆਨ ਕਹਾਉਣ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ 50ਵਾਂ ਸਾਲ ਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਲਗ ਗਿਆ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਤਿਲ-ਤਿਲ ਘਟਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਘਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਰੋਜ਼ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਖਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਹਨੇ ਘਟਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਸੱਠ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੁਝਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਤਰਿ ਕਾ ਮਤਿਹੀਣੁ ਅਸੀਹਾਂ ਕਾ ਵਿਉਹਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮

70 ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ, ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਰੱਟਾ ਲਾਈ ਬੈਠਾਂ ਹੈਂ। ਕਿਤੇ ਦੀ ਕਿਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਗਈ, ਤੂੰ ਅਜੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਰਹਿ, ਤੈਨੂੰ ਐਨੀ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਨਾ ਕੋਈ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਹੋਣੈ, ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਨਾ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਕਲ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਉਹੇ ਜਿਹਾ ਵਰਤ। ਉਹਨੂੰ ਮਤਹੀਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ਜੇ 80 ਸਾਲ ਦਾ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ, ਕਿਉਂ ਪੈਰ ਜਿਹੜਾ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਲ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਲ ਦੀ ਖਾਹੀ 'ਚ ਗਿਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਵੈ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅਪ ਬਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮

ਨੱਬੇ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੇਜਾ 'ਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਚਾਰਪਾਈ 'ਤੇ ਪਏ ਨੇ, 95 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਆਪ ਦੀ। ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਉਠਦੇ ਨੇ, ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਵਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਓ ਫਰੀਦਾ! ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? -

ਫਰੀਦਾ ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਥਲ ਡੁੰਗਰ ਭਵਿਓਮਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨਾਂ 'ਚ ਤੇ ਆਹ ਛੋਟੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ।

ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੁਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਥੀਓਮਿ ॥ ੨॥ ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸੌ ਕੋਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਵੇ। ਪਿਆਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਨੇਤਰ ਕਿਸੇ ਪਛਾਨਣਾ ਹੋਵੇ, ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪਛਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ, ਕੌਣ ਹੈ ਭਾਈ, ਮੈਂ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ? ਰੂਹ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਬਦਲ ਗਿਆ, ਝੁਲੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਕੰਨ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਭਾਈ! ਉੱਚਾ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸ, ਐਨਾ ਕੁ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਬੋਲੇ ਬੱਦਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਮੱਥਾ ਮਾਰੂ, ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਜੇ ਬੁਲਾਵੇ ਵੀ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ। ਖਾ ਪੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ, ਦਸ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟ ਹੁੰਦੇ। ਡੋਲਦੀਆਂ ਨੇ ਲੱਤਾਂ ਕੰਬਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ। ਹੱਥ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਮੂੰਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਡੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਗਿਲਾਸ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਗਿਲਾਸ ਤਾਂ ਫੜਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਛੰਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਆਹ ਸਰੀਰ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਬਾਲ ਸਖਾਈ,

ਜਿੱਦੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ-ਜਿੱਦੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ।

ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ ਸੇ ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿ ਗਏ ॥

ਹੋੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ ਸੇ ਜਾਨੀ ਚਲਿ ਗਏ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਕੰਨ ਵੀ ਚਲੇ ਗਏ, ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਹੱਥ ਕੰਬਣ ਲਗ ਗਏ, ਲੱਤਾਂ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦੀਆਂ। ਚਲੇ ਗਏ ਸਾਥੀ ਸਾਰੇ। ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ? ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਿਆਨ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਫੇਰ ਲੰਮੀਆਂ ਮਿਆਦਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸੱਚ ਉਘੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ਜੀ।

ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾ ਜੋਬਨੁ ਨਉ ਹੁਲਾ ॥

ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਥਕੇ ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੩

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਮਰ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

'ਨਵੈ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅਪ ਬਲੁ ॥' ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ 'ਚ ਬਲ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਦੇਵੇ, ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਇਆ ਉਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਓਓਲਿਮੁ ਭੁਓਮੁ ਡਿਠੁ ਮੈ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਧੁਏ ਕਾ ਧਵਲਹਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਢੁੰਡ-ਢੁੰਡ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਖੋਜ-ਖੋਜ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ

ਤਾਂ ਧੁੰਦੇਂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਹਦੇ 'ਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਗੱਲ। ਭੁੱਲ ਜਾਏਗੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਮੁੜ ਕੇ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਇਆ ਹੈ ਕੋਈ? ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਾ, ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਤੜਫਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੁੜ ਕੇ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਸੱਤਤਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ - **'ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਭੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥'** ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਬਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਮਾਇਆ ਐਨੀ ਤਕੜੀ ਹੈ -

ਇਨ੍ਹਿ ਮਾਇਆ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਚਰਨ ਬਿਸਾਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੮੫੭

ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -
ਕਿੰਚਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਪਜੈ ਜਨ ਕਉ ਜਨ ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਬੇਚਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੮੫੭

ਉਹ ਐਸੀ ਮੋਹਣੀ ਹੈ -
ਮਾਇਆ ਮਸਤਾ ਮੋਹਣੀ ਜਿਨਿ ਵਿਣੁ ਦੰਤਾ ਜਗੁ ਖਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੩

ਬਗੈਰ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਖਾ ਗਈ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ -
ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ ਜਗਤਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ ॥
ਇਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੫੧੦

ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਰਚਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਹੈ -
ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੯੨੧

ਇਹਨੇ ਭੁਲਾਉਣਾ ਹੀ ਭੁਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ? ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖ -

ਫਰੀਦਾ ਜੋ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਹੋਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਤੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਜਨ ਤਾਂ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਵੀ ਆਪੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਿਆ ਫਿਰੇਗਾ -

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੬੪੯

ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਨੇ ਜਾਲ ਪਾਇਆ ਹੋਇਐ, ਉਸ ਜਾਲ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚੋਗਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਕਿਤੇ ਮੋਹੁ ਦਾ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਕਿਤੇ

ਲੋਭ ਦਾ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਕਿਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਕਿਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਕਿਤੇ ਕੋਈ-ਕਿਤੇ ਕੋਈ। ਠੱਗ ਪੰਜ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ-

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥
ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੮

ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਐਡੇ ਬਲੀ ਨੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਵੱਡੇ ਬਲੀ ਨੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਚਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਬਚਾ ਲਵੇ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇ। ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਨੇ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਐਨੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਨੇ ਕਿ ਜਾਨ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਰਸ ਦਾ, ਉਹ ਕੁੰਡੀ ਸਣੇ ਨਿਗੂਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਫੇਰ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ। ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਸਪਰਸ਼ ਦਾ, ਕਾਮ ਦਾ। ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਥਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਹੇਠਾਂ ਟੋਇਆ ਪੁਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਤੇ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਫੂਸ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੱਠਿਆ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੜਮ ਟੋਏ ਵਿਚ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਟਦਾ ਹੈ। ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਸੁਗੰਧੀ ਦਾ। ਫੁੱਲ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚੋਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਨੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਨੇਤਰਾਂ ਦਾ। ਦੀਵਾ ਜਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨੱਠਿਆ ਹੀ ਜਾਏਗਾ ਓਪਰ ਨੂੰ, ਜਾ ਕੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵਿਚ ਫੰਘ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਹੇਠਾਂ ਗਿਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ, ਸੁਣਨ ਦਾ, ਜਦੋਂ ਘੰਡੇਹੋੜੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਕੋਲ। ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਲਿਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ-ਇਕ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਨਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਪੰਜੇ ਹੀ ਨੇ ਇਹਦੀ ਕੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਘੇਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਓਡਾ ਹੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਇਆ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ, ਉਹਦੇ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਉਲਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਲ 'ਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਲ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਚੋਗਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਚੋਗ ਮਾਇਆ ਨੇ ਬਿਛਾਇਆ ਹੇਠ ਜਾਲ ਦੇ,
ਭੋਲਾ ਪੰਛੀ ਆਣ ਫਸਿਆ।

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੦

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਜੂਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਨਿਰਮਲ ਪੱਥ ਚਲਾਇਆ। ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਸੇਵਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਨਿਆਂ, ਦਇਆ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਘਾਲ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲ ਸਨ। ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਮੀ, ਬੇਲੋੜੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ। ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਜਾਲ ਤੋੜਿਆ, ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਾਦੀ ਕੁੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ ॥
ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ ॥
ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ ॥
ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੬੨

ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਛੂਤ-ਛਾਤ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਅਮੀਰੀ ਗਰੀਬੀ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਇਕ ਪੰਗਤ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਰਾਜਸੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਰ (ਸ਼ੇਰ) ਅਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ (ਮੁਕੱਦਮ) ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ, ਨਿਮਾਣੀ, ਨਿਤਾਣੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਾਹਸ, ਨਵਾਂ ਬਲ, ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਮਿਲਿਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ, ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਕ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਮਦਾਸ ਚੱਕ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਈ ਅਸਥਾਨ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਦੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 1604 ਈ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਧੁਰਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੱਚ ਦਾ ਇਹ ਆਲਮ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਾਲੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਇਹ ਮਹਾਨ ਸਾਕਾ 30 ਮਈ 1606 ਨੂੰ ਵਾਪਰਿਆ। ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰੱਖਣ ਉਪਰੰਤ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਥਾਨ

ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਡੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੁਝ ਪਰੰਪਰਾਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਖੱਤਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਚੰਦੂ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਨੀਯਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੋੜ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੇ ਛੜਯੰਤਰ ਰਚਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਚੰਦੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਜੀ ਈਰਖਾ-ਵਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦੇਖੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਖੁਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਮੁਜਾਦਿਦ-ਅਲਫ-ਸਾਨੀ ਆਦਿ ਸਨ। ਜਦ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ 1605 ਈ. ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਖਤ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਰਅੱਈ ਕੱਟੜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਮੁਹਥਾਜ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਕਸ਼ਬੰਦੀ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਇਸ ਕੱਟੜ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਸੱਚੇ ਕਈ ਕਿੱਸੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਤੁਜ਼ਕੇ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੋਲੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮੂਰਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਕਿ ਬੜੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਇਹ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਜਾਵੇ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕੇ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਾਹੌਰ ਵਲ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਵਿਦਰੋਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸਰੋ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰੜੀਆਂ

ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੰਕੀਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਕੱਟੜਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਐਸੀ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਾ ਸਮਝਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 'ਯਾਸਾ' ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਲਈ ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਗਰਮ ਸੜਦਾ ਰੇਤਾ ਸੀਸ ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗਰਮ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਾਕੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਦੇਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਵਿਰੁੱਧ ਡਟ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਰੀਰਕ ਦੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ। ਸੱਚ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਐਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਸੀ। ਏਸੇ ਲਈ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ, ਨੇਜ਼ਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਹੀ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ ਸਨ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਜ਼ਬਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਏਸ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563 ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਨ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਚੀ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੱਖਣ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਆਪ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ

ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚੋਣ ਸੱਚ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ 1581 ਈ. ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਧਰਮ ਕੇਂਦਰ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ-ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਤਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਪਾਰੀਆਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ, ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਚ ਹੌਂਸਲਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਇਮਦਾਦ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਧਰਮ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹਿਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਇਆ। ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਈ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭੇ। ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਹੜੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਛੇਹਰਟਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਖੂਹ ਲਵਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਿਲਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਦੇਣ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। 6000 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਛੁਟ, ਪੰਦਰਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੱਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ, ਭਗਤ ਭੀਖਣ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। (ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸੰਮਿਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ) ਇਹ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗਿਆਤਾ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਲੋਕ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ। 16 ਅਗਸਤ 1604 ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ ਨਾਲ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰਾਮਸਰ ਤੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਜੀ ਹੋਈ ਪਾਲਕੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਚੋਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਇਆ -

ਸੁਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ
 ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
 ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ
 ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ
 ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥
 ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ
 ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੁਰੇ ॥
 ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ
 ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥
 ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੭੮੩

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ, ਹਿੰਦੂ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋਣੀ ਪਰੰਪਰਾਈ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਅਜੀਬ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੁਗਲ ਸੁਲਤਾਨ ਅਕਬਰ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਤੋਹਿਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਟਾਲੇ ਵਿਖੇ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਭੇਜੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਹਿਤ ਭੇਜੀ। ਬੀੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣ ਕੇ ਅਕਬਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ 51 ਮੋਹਰਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਖਿਲਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਆਦਰ ਵਜੋਂ ਖਿਲਤ ਭੇਜੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੰਬਰ 1598 ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਤਮ ਸੇਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਦ ਅਕਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜੋ 10-12 ਫੀ ਸਦੀ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਰ ਸਮੇਂ ਰੱਬੀ ਮਿਹਰ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਖਮੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੱਗਭੱਗ ਤੀਜਾ ਭਾਗ, 2000 ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਅਨੂਠੇ ਅਨੁਭਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਕੁਲਤਾ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਛਲਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਭਰੇ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉੱਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-

ਪਾਤ, ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ, ਰੰਗ ਰੂਪ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜੋ 'ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥' (ਅੰਗ-97) ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੁ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਬਾਣੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਹਿਤ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਈ। ਫਾਰਸੀ ਰਚਨਾ ਦਬਸਤਾਨੇ-ਮਜ਼ਾਹਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀ ਪੰਗਤ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਤਾ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ। ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਝੂਠੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਪਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੂਠ ਦਾ ਅਨੁਰਾ ਸੱਚ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਪਸਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ 'ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿੰਨੀ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੇ, ਓਨਾ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਉਸ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਸਰੂਪ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਭਾਣੇ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦੇ ਪੂਰਨੇ ਪਾਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਰਹਿਦੇ ਗੁਰ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚਿ ਮੀਨ ਕੁਲੀਨ ਹੇਤੁ ਨਿਰਬਾਣੀ।
 ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗ ਜਿਉ ਜੋਤੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ।
 ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਭੀੜ ਪਈ
 ਚਿਤਿ ਅਵਰੁ ਨ ਆਣੀ।
 ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਿਲਿ ਭਵਰ ਜਿਉ
 ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚਿ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ।
 ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨ ਵਿਸਰੈ ਬਾਬੀਹੇ ਜਿਉ ਆਖ ਵਖਾਣੀ।
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ
 ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਾਣੀ।
 ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੪/੨੩

ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਬਖੂਬੀ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਸਵੱਈਏ ਮਹਲਾ ਪੰਜਵਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਦਿਤਾ। ਭੱਟ ਕਲੁ

ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਸੀ, 'ਜਨਮਤ ਗੁਰਮਤਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਿਓ।' ਆਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰੇ ਖਿੜਾਉ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਸਦਾ, ਮਾਣਕ-ਰੂਪ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਸੀ -

ਬਡਭਾਗੀ ਉਨਮਾਨਿਅਉ ਰਿਦਿ ਸਬਦੁ ਬਸਾਯਉ ॥
ਮਨੁ ਮਾਣਕੁ ਸੰਤੋਖਿਅਉ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਯਉ ॥
ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਰਸਾਯਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੭

ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ, ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸੁਤੇ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ -

ਖੇਲੁ ਗੁੜ੍ਹਉ ਕੀਅਉ ਹਰਿ ਰਾਇ
ਸੰਤੋਖਿ ਸਮਾਚਰਿਓ ਬਿਮਲ ਬੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਮਾਣਉ ॥
ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਵਿਅਉ ਸੁਜਸੁ ਕਲੁ ਕਵੀਅਣਿ ਬਖਾਣਿਅਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੭

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਸਦਜੀਵੀ ਹਨ, ਆਪ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਆਪ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਰਾਏ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ -

ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਅਰਜਨੁ ਅਮੋਲੁ ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਉ ॥
ਭਯ ਭੰਜਨੁ ਪਰ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਅਨੰਭਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੭

ਮਥਰਾ ਭੱਟ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਗੁਣ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੀ ਐ, ਆਪ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਧਰਤੀ ਤੇ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਾਰਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਹਨ। ਹੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਵੋ।

ਸਤਿ ਰੂਪੁ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਿਓ ਉਰਿ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਪਰਤਖਿ ਲਿਖਉ ਅਛਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ॥
ਪ੍ਰਗਟ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗੈ ਤੇਜੁ ਭੂਅ ਮੰਡਲਿ ਛਾਯਉ ॥
ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਪਰਸੁ ਪਰਸਿ ਗੁਰਿ ਗੁਰੁ ਕਹਾਯਉ ॥
ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਮੂਰਤਿ ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਸਨਮੁਖ ਰਹਹੁ ॥
ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਲਗਿ ਬਿਤਰਹੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੦੮

ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ.....॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੦

ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ
ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੪

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਿਆਂ ਕਰੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ, ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨਿਵਾਜਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤੁਕ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲੇ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜਦੇ -

ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜੰਨਿ ਜਿਨੀ ਸਿਵਾਤਾ ਸਾਈ ॥
ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ ਜਿਨਾ ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਹੁਣ ਜੋ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਦੁਖ ਆ ਜਾਵੇ, ਸੁਖ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਕੋਤਿਆ ਦੁਖ ਭੂਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥
ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੫

ਉਹ ਤਾਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਮੌਜ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਸੰਗਤ ਜਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਵਿਸਵਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਵੀਹ ਵਿਸਵਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਵੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਸੰਗਤ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਗੁਰਸੰਗਤ 21 ਵਿਸਵੇ ਹੈ, ਸੋ ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ, ਭੁੱਲਾਂ ਨਾ ਚਿਤਾਰਨੀਆਂ। ਸੋ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਆਪਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕੇ, ਸਾਡੇ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਜਾਵੇ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਆਉਣੀ ਉਦੋਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣਾਂਗੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਨਾਂ ਹੀ ਲੈਣਾ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਨਿਗੂਰੇ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ, ਉਹ ਕਹੇਗਾ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇਗਾ -

ਜਿਉ ਨਿਗੁਰਾ ਬਹੁ ਬਾਤਾ ਜਾਣੈ
ਓਹੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹੁ ਹੈ ਭ੍ਰਸਟੀ ॥

ਅੰਗ- ੫੨੮

ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੀਣਸੁ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧ੍ਰਿਗੰਤ ਜਨਮ ਭ੍ਰਸਟਣਹੁ ॥
ਕੂਕਰਹੁ ਸੂਕਰਹੁ ਗਰਧਭਹੁ ਕਾਕਹੁ ਸਰਪਨਹੁ ਤੁਲਿ ਖਲਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫੯

ਜਿਹੜਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਜਨਮ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਜਨਮ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਉਹ ਜੂਨੀਆਂ ਉਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।

ਸੋ ਏਸ ਲਾਹਨਤ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਲਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੋ। ਸੋ ਮਨ ਬਣਾਓ, ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੱਥ ਆਉਂਦਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-52)

ਇਕ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ

ਦੂਸਰੀ ਸਿਖਿਆ ਜੋ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਬੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਧੁੰਮ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਵਿਚ 'ਇਕ ਤਪਾ ਮੁਸ਼ਕਿਆ ਹੈ' ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾਨਕ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਢੱਠੇ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਰਹੇ ਤੇ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬੁੱਤਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਉਮਾਹਿਆ, ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੰਘਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜੋ ਮੁਰਾਦ ਉਸ ਦੀ ਲੱਭੀ ਨਾ, ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਚਾਉ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਹਾਂ, ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕੋਈ 'ਮੁਸ਼ਕਿਆ' ਹੈ, ਉਹ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵਗ ਟੁਰਿਆ। ਜਾਂ ਆ ਉਦਿਆਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਡਿੱਠੇਸੁ ਤਾਂ ਕਾਲਜੇ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪੁੜ ਗਈ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਢਹਿ ਪਿਆ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਸੁਹਣਿਆਂ! ਦਿਲ ਜੋੜ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀਓ ਈ? ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ? ਜੀਉਂਦੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਜੋ ਅੱਗੋਂ ਵਰ ਜੁਵਾਬ ਮਿਲੇ। ਬੁੱਤ-ਪੂਜ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਠੰਢ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਸੁਆਦ ਭੀ ਆਇਓਸੁ, ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਪੰਘਰਿਆ ਬੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਪਰਪੱਕ ਹੋਈ ਲੀਕ ਦਾ ਅਸਰ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਸ ਰਾਤ ਜਾਂ ਉਹ ਸੁੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਵੇਖੀ ਕਿ ਝਾੜੂ ਲਈ ਬਾਹਰ ਖੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਰ ਪਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਨਾਉਂ ਧਰੀਕ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗੀ, ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਲਗਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਏ ਤੇ ਮੋਇਆ ਜੀਉ ਪਿਆ।

ਸੋ ਦੂਸਰੀ ਮੱਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਜੋ ਦਿਤੀ ਉਹ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਝਾੜੂ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਭੁੱਲਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਅਸਾਂ ਅੱਜ ਵਾਚੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪ ਮੱਤ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ -

1. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੂਜਣਾ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਹੈ।
2. ਸਾਡੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ

ਸਾਰੇ ਬੁੱਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ, ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਹਾਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ।

ਸਰਬ ਜੀਆਂ ਮਿਹਰਾਮਤ

ਤੀਸਰੀ ਮੱਤ ਜੋ ਉਸ ਦਿਨ ਬਾਬੇ ਦਿਤੀ, ਸੋ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਵਾਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਤੇ ਵਿਧ ਮੇਲਨੀ ਹੀ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਕੁਛ ਰਕਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਵਾਬ ਵੱਲ ਨਿਕਲੀ, ਉਹ ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਘੱਲ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਇਕ ਲੋੜਵੰਦ ਗਰੀਬ ਬਾਬੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਆਪ ਨੇ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ। ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੇ ਆਖਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਆਪ ਤਿਆਗੀ ਹੋਏ ਹੋ, ਇਹ ਧਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਓ! ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ, ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਨ, ਸੋ ਜੋ ਕੁਛ ਸੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲੁਟਾ ਦਿਤਾ। ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰਤਾ ਲੋਭ ਨਹੀਂ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੋ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤ ਆਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਰਬ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਵੇਂਹਦਾ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਪਰਤੱਖ ਪਿਆਰ ਸਰਬ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਭੀ ਅੱਜੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਾਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਵਸਾਓ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਸਮਝੋ, ਨਾਮ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਨਾ ਭੁੱਲੋ। ਪਰ ਜਦ ਲੋੜਵੰਦ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦਿੱਸੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿਚ ਮੂਜਬ ਦੂਰ ਕਰੋ, ਪਰ ਉੱਚੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਰਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਦਰਿੱਦ੍ਰ, ਗਰੀਬੀ ਮੈਂ ਨਾ ਹਟਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਨਾ ਮੈਂ ਦਾਤਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ 'ਨਾਮ' ਹੋ ਕੇ ਜੋਤਿ ਵਸ ਰਹੀ ਤੇ ਆਖਦੀ ਹੈ ਸਰਬ ਜੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋਤਿ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੀ ਖਾਤਰ ਰੱਖ। ਇਹ ਤੀਸਰਾ ਸਬਕ -

ਸਰਬ ਜੀਆਂ ਮਿਹਰਾਮਤ ਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਮੱਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ,

ਜੇ ਮਿਹਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਸਦਾਏ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਉਹ ਮੱਤਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦਿਤੀਆਂ, ਉਹ ਗੁਣ ਜੋ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹਨ? ਜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੀ ਧੰਨ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ 'ਧੰਨ ਸਿੱਖ' ਹਾਂ। ਪਰ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਨੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੇ ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦਸਦੇ ਹਨ-

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪

ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਚਾਹੀਏ। ਹੁਣ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੁਖ ਮਾਇਆ ਵਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮਗਰ ਭੱਜਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਲ ਤੇ ਪਦਾਰਥ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਡਿੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦਿਨ-ਦਿਨ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਜਾਂ, ਦਾਤਾ ਵਿਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, 'ਦਾਤਾ' ਵਲ ਪਿਆਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਆਤਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਓਦੋਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ 'ਅਮਲ' ਲੋੜੀਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਤੀਏ ਤਿਹਾਈ ਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਵਾਚ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈ ਕੇ ਲਾਂਭੇ ਨਾ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਸਾਖੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਸਮਝੀਏ, ਆਪੇ ਦੇ ਔਗੁਣ ਉਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਤੱਕੀਏ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਆਰੀਏ, ਤਦ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਨਾਵਟ, ਦਿਖਾਵਾ। ਫੋਕੀ ਜ਼ਾਹਰਦਾਰੀ, ਰਿਆਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਰੱਦ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੂਕਾਂ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਤਦ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿੰਨਾਂ ਵਧੀਕ ਹੋਕਾ ਦੇਣਗੇ। ਉਹ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕ ਬੋਲੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਉਹ ਕੂਕ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਬਨਾਵਟ, ਦਿਖਾਵਾ, ਜ਼ਾਹਰਦਾਰੀ, ਰਿਆਕਾਰੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰਮਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੱਦ, ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅੱਜ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਜਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਬੋਲਿਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਅੱਜ ਕੀ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਆਪਾ ਸੁਆਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਹੈ? ਇਹ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਜਾਣਨਾ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਵੇਖਣਾ, ਸੁਣ ਕੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬਣਨਾ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੋਂ ਵਿਦੈਗੀ

ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਹੁਰੇ ਮੂਲਚੰਦ ਦਾ ਸ਼ਾਮੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਮ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਸਮਝਾਇਆ

ਕਿ ਘਰ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਧੂ ਬਾਣਾ ਛੋੜੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮੇ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਘਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਅਉਗਣ ਦੱਸੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਖਾਤਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਲਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਆਵੇ, ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤਰੀ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦੇ ਇੱਛਾਵਾਨ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਦੁਖਾਤੁਰ ਹੋਏ। ਅੰਤ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਵਲੋਂ ਸੇਵਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਢੰਡੇਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹੈ, ਵਿਛੜੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ? ਇਹ ਵਿਥਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਰੱਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਉ ਛਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ 'ਹਾਂ' ਕਰ ਗਏ। ਇਹ 'ਹਾਂ' ਕਿਸੇ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ, ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਗਏ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਉਦਾਸੀਨ ਹੀ ਗਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਦੁਖ ਭਰੀ ਦਸ਼ਾ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਂਈ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਬਾਲ ਛੱਡ ਕੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਬੈਠਾ ਤੇ ਇਹ ਸੰਧਕਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕੰਨੀਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਹਾਰਾਂ ਮੋੜਨਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ, ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸਹਿਸਾ; ਅਨੇਕ ਭਾਵ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜਾਂ ਦੇਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਠਉਰੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਟੁੱਟ-ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਬੇਬੇ ਦਾ ਹੀ ਦਿਲ ਸੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਘਾਬਰਦਾ। ਉਹ ਉੱਚੇ ਮਨ ਵਾਲੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਇਸ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਵੀਰ ਦੀ ਰੱਬੀ ਰੰਗਤ ਦਾ ਚਾਉ ਵੇਖਦੀ ਸੀ। ਕੀ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਵੀਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਵਲਵਲੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਗੁਰੂ ਜੋ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਹੈ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਡਾਢੀ ਉੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਟੋਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਖਿੱਝ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਾ ਕਰਸੀ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਹਾਲ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੱਸਿਆ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦੇ ਜੇਰੇ ਤੇ ਬੀ ਅਸਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਝਲਕਾਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉੱਚੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਉੱਚੇ ਕੰਮ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ

ਵੱਜ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦਿਤਾ।

ਬੇਬੇ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਪਰਖ ਆਪ ਪਾਰਖੂ ਨੂੰ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਤੇ ਪਿਆਰ, ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਫਰਕਨ ਤੇ ਲੁੱਆਂ ਵਿਚ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਕਾਂਬਾ ਸੀ। ਅਕਲ ਰਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਦਿਲ ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਤਾਰੀ ਤਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਵਿਛੁੜਨ ਤੇ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਉੱਚੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਬੇਬੇ! ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਰੱਬੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁੰ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਦਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਜਾਓ ਤੇ ਝੱਲ ਨਾ ਸਕੋ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ; ਤਦੋਂ ਹੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਸੇ, ਪਰ ਉਹ ਕੁਛ ਸਾਰ ਨਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਭੈਣ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਪਰਮ ਤਿਆਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੰਨਾਂ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਣ ਗਿਆ; ਆਸ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਸਦਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਰਹਿਣ, ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਮੁਹਾਰਾਂ ਮੋੜਨਗੇ ਤੇ ਫੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਗੇ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵਲਵਲੇ।

1. ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਕੁਛ ਨਕਸ਼ਾ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਹੈ -

ਗੀਤ (ਰਾਗ ਮਲਾਰ)

ਸੱਦ ਧੁਰੇਂ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਈ, ਵੀਰਨ ਲੈ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਈ।
ਜੀਅ ਘਬਰਾਵੇ, ਚੈਨ ਨ ਆਵੇ, ਨਾਨਕ ਬਿਨ ਅੰਧਿਆਰਾ ਛਾਵੇ,
ਜਾਓ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਬ-ਕਾਰ ਕਮਾਵੇ, ਕਦੇ ਝਾਤੀ ਆ ਪਾਈਂ।

2. ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ -

(ਰਾਗ ਕੌਂਸੀਆ)

ਪਾਪੀ ਮਿਟ ਜਾਓ ਨੈਣ, ਸਾਂਈਆਂ! ਹੇ ਸਾਂਈਆਂ!
ਪੀਆ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਇ।
ਹਾਇ ਮੈਂ ਨਿਕਾਰੀ ਪੀਆ ਰੱਬ ਦਾ ਵਪਾਰੀ।
ਉਚ ਸ਼ਾਨ, ਮੈਥੋਂ ਫੜਿਆ ਨ ਜਾਇ।

3. ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਦੀ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਹੈ-

(ਰਾਗ ਜ਼ਿਲਾ ਪਹਾੜੀ ਮਿਸ਼੍ਰਤ)

ਠਹਿਰ ਜਾਈਂ ਠਹਿਰ ਜਾਈਂ ਰੱਬ ਦੇ ਸੁਆਰਿਆ।
੧. ਸੰਗਤ ਹੈ ਅਰਜ਼ ਕਰਦੀ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਨੈਣ ਭਰਦੀ।
ਠਹਿਰ ਜਾਈਂ ਠਹਿਰ ਜਾਈਂ ਰੱਬ ਦੇ ਦੁਲਾਰਿਆ।
੨. ਰੱਜ ਨਾ ਦੀਦਾਰ ਪਾਇਆ, ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਆਇਆ।
ਜਾਈਂਵੇ ਨ ਜਾਈਂ ਦਾਤਾ! ਰੱਬ ਦੇ ਸੁਆਰਿਆ।
੩. ਵਾੜੀ ਜੁ ਆਪ ਲਾਈ, ਅਜੇ ਹੈ ਨਿਆਣੀ ਸਾਂਈਂ!
ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਪਾਣੀ ਹੱਥੋਂ ਖੋਤੀ ਰਖਵਾਰਿਆ।

੪. ਪੌਣ ਵਗ ਕੌਣ ਰੋਕੇ, ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਠਾਕੇ?

ਧੁਰਾਂ ਤੋਂ ਜੁ ਚਾਲ ਪਾਏ ਟਰਨ ਨਹੀਂ ਟਾਰਿਆ।

੫. ਚੱਲੋ ਜੇ ਆਪ ਸਾਂਈਂ! ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਨ ਭੁੱਲਣਾ ਈਂ!

ਕੁੰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ ਦੇਈਂ ਆ ਦਿਦਾਰਿਆ।

4. ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਨੋਂ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ -

ਨਾਨਕ! ਸਾਰੇ ਜਾ ਜਪਾਵੀਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ
ਥਾਂ-ਥਾਂ ਜਾਵੀਂ ਪਿਲਾਵੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਾਮ,
ਟੁੱਟੀ ਨੂੰ ਗੰਢੀਂ ਤੇ ਵਿਛੜੀ ਮਿਲਾਈਂ,
ਦੇਵੀਂ ਜੀਅਦਾਨ ਤੂੰ ਕਰੀਂ ਏ ਕਾਮ।

ਨਵਾਬ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਉਹ ਨਿਮਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਵਾਹੜਾ ਵਰਤਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਅਸਰ ਨਵਾਬ ਤੇ ਹੋਰ ਪਿਆ, ਉਹ ਕੁਛ ਸੋਚਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਲੰਘਦੀ, ਅੱਗੇ ਦਾ ਭੈ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਰੱਬੀ ਰੰਗਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੀ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੁਛ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਅੱਸਬ ਤੋਂ ਭੈ ਖਾ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਉਧਰ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰੰਗਤ ਬਦਲਦੀ ਗਈ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦੇ ਗਏ, ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁੱਲਾਂ, ਮੁਫਤੀ ਸਾਰੇ ਲੋਹਾ ਮੈਨਣ ਤੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਨਵਾਬ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜੇ ਲੱਗੀ ਸੀ ਉਹ ਬੀ ਇੰਨੀ ਮਘ ਉੱਠੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਭੈ ਸ਼ਰਮਾਂ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੌਂਸਲਾ ਫੜ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੂਚ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਦਮ ਚੁੰਮੇ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਪੁੱਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਨਗਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆ ਜੁੜੇ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। 'ਤਬ ਫਕੀਰਾਂ ਆਇ ਪੈਰ ਚੁੰਮੇ' ਦਸਤਪੰਜਾ ਲੀਆ, ਬਾਬੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਫਕੀਰਾਂ ਉਪਰ।

ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਲ ਲੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਸਾਕਾਂ ਸਨਬੰਧੀਆਂ, ਫਕੀਰਾਂ, ਕਾਜ਼ੀਆਂ, ਮੁਫਤੀਆਂ, ਨਵਾਬ, ਸਭ ਤੋਂ ਸਭ ਦੇ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਆਦਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਏ। ਆਪਣੇ ਅਰਸ਼ੀ ਬਾਬਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਮਾਉਣ ਟੁਰੇ -

ਬਾਬਾ ਪੈਧਾ ਸੱਚ ਖੰਡ। ਨਉਨਿਧਿ ਨਾਮ ਗਰੀਬੀ ਪਾਈ।
ਬਾਬਾ ਦੇਖੋ ਧਿਆਨ ਧਰਿ। ਜਲਤੀ ਸਭ ਪਿਥਮੀ ਦਿਸ ਆਈ।
ਬਾਬੁੰ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰ ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ ਲੁਕਾਈ।
ਬਾਬੇ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ। ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੇਧਣ ਧਰਤ ਲੁਕਾਈ। (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ।)

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ (A Practical Guide To Holistic Health)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਚੌਥਾ ਅਧਿਆਇ

ਕਸਰਤ - ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਸਰੀਰ ਲਈ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਯੋਗਾ ਦੀਆਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੂਸਰੀਆਂ ਹਨ aerobatics ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੌੜਨਾ jogging ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ, ਦੋਨੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਰਾਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਠਣ ਬੈਠਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ (posture) ਬੜੇ ਨਿਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਬੜੇ ਹਲਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, aerobic ਕਸਰਤਾਂ ਚੁਸਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਿਰਦਾ, ਫੇਫੜੇ, ਪੱਠੇ ਸਭ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਦੋਨੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ, ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ਕ ਗੱਲ ਹੈ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਕਿਤਸਾ ਹਨ, ਮਾਲਿਸ਼, chropractice, rolfing, bioenergetic reflexology ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਭ ਹਨ, ਪਰ ਸੀਮਤ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਕਿਤਸਕ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਕਿਤਸਾ ਦੇਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਯੋਗ ਦੇ ਆਸਨ ਤੁਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿਖ ਕੇ ਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰਕ, ਸੰਮੇਵਕ ਤਰੀਕੇ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਹੁੰਦੇ

ਜਾਣਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਆਏਗਾ।

ਯੋਗ ਆਸਨਾਂ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਿਚਾਅ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਤੇਜਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲਚਕ 'ਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਬਣਤਰ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਯੋਗ ਆਸਨ ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਠੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਧੇਰੇ ਆਕਸੀਜਨ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਮੇਹਦਾ, ਹਿਰਦਾ, ਗੁਰਦੇ ਸਾਰੇ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਥਕਾਵਟ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਤਨਾਅ ਘਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਨਿਸਲ ਹੋਣਾ ਸਿਖਦੇ ਹੋ। ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਸਨ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ tonic ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਰ ਵਧ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਲਚਕਦਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਮਿਹਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਹਰਾ ਚਮਕ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯੋਗ ਦੇ ਆਸਨ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਠੀਕ, ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਘੋਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਸਥਿਰ ਹੋਵੇ ਓਦੋਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਘੋਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਯੋਗ ਆਸਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਸੁਅਸਥ ਸਰੀਰ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਯੋਗ ਦੀਆ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਜੇ ਸੁਆਸ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਫਰਕ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਆਸਨ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ

ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਆਸਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਫੇਰ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਸ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਨਿਯੰਤਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਆਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਕੇ ਕਈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਰੋਗ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਬਦਲਾਅ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਯੋਗ ਆਸਨਾਂ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਸਰੀਰ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਆਸਨ ਭਾਵੇਂ ਠੀਕ ਨਾ ਲਗਣ, ਪਰ ਯੋਗ ਆਸਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ, ਘੋਖ ਕੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਾਏ ਹਨ। ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਗ ਪਵੋ, ਇਕ ਸਮੇਂ ਤੇ ਇਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਇਕ ਤਸੱਲੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਗ ਆਸਨ ਹਨ, ਪਰ ਬੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਮੂਲ ਹਨ, ਮੁਢਲੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ cobra, bow, plow, shoulder stand, fish, spinal, twist, head stand, stomach lift. ਯੋਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਲ੍ਹੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਸੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਸਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਆਸਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਹਨ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰਨ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠਾਂ ਕਰਨ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ, ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਬੋਝ ਨਾ ਪਾਓ, ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਕਰੋ। ਕਦੀ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਕ ਦਮ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ ਜਿਹੜੀ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਧੁੱਪ ਨਾ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਕੰਬਲ ਵਿਛਾ ਕੇ ਲੇਟ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਸਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਢਿੱਲੇ ਕੱਪੜੇ

ਪਾਓ, ਤੁਹਾਡਾ ਪੇਟ ਸਾਫ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਸਨ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਦੱਸੇ ਜਾਣ, ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਰਖੋ, ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ, ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੋ, ਇਕ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰੁਚੀ ਰਖੋ। ਮਨ ਚੌਕਸ ਰਖੋ, ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਆਸਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰਤੋ।

ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਲਕੀ-ਹਲਕੀ ਵਰਜਿਸ਼ ਕਰੋ, ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਸੌਖੇ ਸਾਧਨ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਔਖੇ ਆਸਨਾਂ ਤੇ ਜਾਓ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਸਨ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋਸਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੋ, ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖ ਲਵੋ।

ਆਸਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ aerobic ਵਰਜਿਸ਼ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। jogging ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ, ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਲੋਕੀ ਬਹੁਤ ਕਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋਗਿੰਗ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਭਰਮ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋਗਿੰਗ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, jogging ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਸਜਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹੋ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ jogging ਨਾਲ ਉਦਾਸ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਘ ਘਟਦੀ ਹੈ, jogging ਓਨੀ ਹੀ ਅੱਛੀ ਹੈ ਓਨਾਂ ਹੀ ਠੀਕ ਰਖਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਮਨੋਚਿਕਿਤਸਾ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ jogging ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਨਾਅ, ਦਬਾਓ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਪੱਖੋਂ, ਸੰਵੇਗਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਸ ਵਧੇਰੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਜਿਹੜੇ jogging ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੌਂਦੇ ਵੀ ਘੱਟ ਹਨ। ਉਹ ਦਿਨ ਨੂੰ ਉੱਘਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਫੀ, ਚਾਹ ਵੀ ਘੱਟ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਸੌਣ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, jogging ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਨ ਦੀ ਅਨੁਕ੍ਰਿਆ ਵੀ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਹਲ ਦੀ ਗੱਲ ਐਨਾ ਵਧ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਇਸ ਮਾਲਾ ਦੇ ਅਮੋਲ ਤੇ ਸਰਬੋਤਮ ਰਤਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਸਾਧਨ, ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਵਾਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲੋ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਅੱਠ ਲੱਖ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਯੂ.ਪੀ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਰਹੇ ਇੰਚਾਰਜ ਤੇ ਮਹਾਨ ਲਗਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗਿਆਨੀ ਬਾਦਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਿੱਜਿਆ ਸੰਚਾਰਿਆ ਤੇ ਸੰਵਾਰਿਆ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ, ਹਠੀਆਂ, ਜਪੀਆਂ, ਤਪੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਦ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਗੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਫੇਲ੍ਹ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਢੰਗ ਹੀ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੇ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਪਰਲੀ ਸਤਹ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਅੰਦਰਲਾ ਤੇ ਅਮੋਲ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਉਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਗਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਖਰੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜੋੜ ਕੇ ਫਿਰ ਅਗਲੀ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਯਤਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤ ਮਾਰਗ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮਾਰਗ ਸਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿਖ ਤੇ ਇਕ ਨਗਰ ਆਲੋਵਾਲ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਖਾਨਦਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਸਫੈਦਪੋਸ਼ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਈ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ।

ਵੈਸੇ ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਆਏ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਭਾਓ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿਵਹਾਰ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ

ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਰਕਤ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਪਸੰਦ ਸਨ। ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸੁਭਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਦੁਪ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਲੈ ਲੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਘਰ ਰਖ ਲੈ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਐਸੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਛੱਡ ਚਲੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਹੈ, ਸੁਗੰਧੀ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਤੱਕੋਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੰਤਾਨ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਤਕ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਇਹ ਜੋਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਦੋਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪੂਜਿਆ ਸਨਮਾਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਆਮ ਸੁਭਾਓ ਅਨੁਸਾਰ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, 'ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਆਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਵਰ ਦਿਓ ਉਹ ਸਾਡੇ ਹੀ ਘਰ ਰਹੇ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਲੱਭੇਗਾ?'

ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਓ ਭੋਲੀਏ! ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਿਹੜਾ ਖੰਡ ਪ੍ਰੋਸਦੇ ਹਨ? ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ। ਕੋਈ ਤਾਂ ਟੱਬਰ ਵਿਚੋਂ ਐਸਾ ਲਾਲ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਹੋਵੇ। ਖਾਣਾ ਤੇ ਭੋਗਣਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਹੈ।"

ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਸਪੁੱਤਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਵਰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, ਗਰੀਬ ਗੁਰਬੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਜਨਮ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ ਸੁਬ੍ਰਾ ਦੇ ਵਜੇ ਹੋਇਆ। ਸੁਬ੍ਰਾ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਵਾਇਆ ਉਥੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦਸ ਕੇ ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ ਵੀ ਬਨਵਾਈ। ਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਚਿਹਨ ਤਕ ਕੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਇਕ ਗੱਲੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਅੱਖ ਵਰਗਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਕ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਾਜਸੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੋਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ। ਇਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਨੇ ਇਕ ਚਮਤਕਾਰ ਹੋਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸ਼ਾ

ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਵੀ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਹਰ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਕਰਮ ਗਤੀ ਲੈ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਕੰਮ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਾਜ਼ ਸਾਮਾਨ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਬਹਾਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰਜ ਨੇ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁੱਜਣਾ ਹੈ ਕੁਦਰਤ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਉਸ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਅਗਲੀ ਸੰਭਾਲ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਸਾਧਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੋੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਪਾਸ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਨ। ਸੋ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਅਹੁਦੇ ਪਰ ਲੱਗੇ ਜਾ ਫਿਰ ਘਟੇ ਘਟ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਏ.ਡੀ.ਸੀ ਲੱਗੇ ਜੋਕਿ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਉੱਨਤੀ ਹਿਤ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡੰਡਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਵਿਦਿਆ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੱਚਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਣਾ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਏ। ਸੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਡਲ ਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਘਰ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ? ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉਨਤੀ ਦੇ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਉਤਮ, ਖਿਲਾੜੀ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। ਉਹ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਖਿਲਾੜੀ ਸਨ। ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਸੀ। ਖੇਲਾਂ ਸਮੇਂ ਉਹ ਖਿਲਾੜੀ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮਿਹਨਤੀ ਤੇ ਚੰਗੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਭਾਈਚਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸਫ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਸੀ। ਜਿਧਰ ਤੱਕੋ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀਰੋ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਉਹ ਅਫਸਰ ਸ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੁਸਨ ਵੀ ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਰ ਅੰਗ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਰੀਝ ਨਾਲ ਬਨਾਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਤਮ ਵਿਹਾਰ ਉਚ ਆਚਾਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਦਰਦਮੰਦ ਦਿਲ ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਤਸੰਗੀ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕਮਰ ਕਸੇ ਕਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਅਮੋਲਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਸਾਧਸੰਗਤ

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਫ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰ ਇਹ ਅਸਰ ਸਾਫ

ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਘਰੇਲੂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਕਾਰਣ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਬਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਐਸੇ ਇਸ਼ਰਤ ਵਲ ਹੀ ਰੁਝਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਰੁਖ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਵਲ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਦੋ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਉਹ ਵੀ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਉਸ ਜਥੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਟਿਬਿਆਂ ਪਰ ਜਾ ਬਿਰਾਜਦੇ ਸਨ ਸੋ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਸਤੂਆਣੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਨ। ਸਦਾ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਗਿਆਨਵਾਨ ਤੇ ਤਕੜੇ ਅਭਿਆਸੀ ਸੰਤ ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਬਦੇਹ ਮੁਕਤ ਅਲਮਸਤ ਫਕੀਰ ਬਾਬਾ ਧਿਆਨਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸੱਜਣ ਖਾਸਕਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਧਿਆਨੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਹਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਓਏ ਜਾਓ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਤਸੱਲੀ ਤਾਂ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਧ ਨੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਜਾਉ ਨਾ ਜਾਉ। ਇਹ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਸਤੂਆਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਰਾਮਪੁਰ ਤੋਂ ਇਕ ਸੱਜਣ ਆਏ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਹ ਕਟਾਰੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਜਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਈ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਈਏ। ਜਿਥੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਿੱਠੇ ਚਾਵਲ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਥਾਂ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਤਦ ਬਾਈ ਤੇ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਬੇ ਧਿਆਨੇ ਨੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਹਿਰ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਦਸਿਆ ਸੀ। ਸੋ ਬਾਈ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਕੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਨੀ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਰਾਮਪੁਰ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਇਹ ਫਿਰ ਸਦਾ ਲਈ ਉਸੇ ਹੀ ਘਰ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸਾਥੀ ਹੋ ਗਏ। ਗਲਾ ਸੁਰੀਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਤੋਪਖਾਨੇ ਅੰਦਰ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਿਆ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਗੰਢਿਆ ਗਿਆ ਮੁੜ ਕੇ ਭਰਮ ਵਹਿਮ ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਿਆ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ

ਆਇਆ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਆਇਆਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਇਕ ਮਾਤਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਹਰ ਮਾਰਗ ਅੰਦਰ ਸਾਥੀ ਸਹਾਈ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਥ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਮੇਲਇਕ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਬੋਹਿਥ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੋਹਿਥੇ ਵਿਚ ਹਰ ਸਵਾਰੀ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤਾਂ ਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸਵੈਸਰੂਪ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਣਾ ਇਹ ਇਕ ਅਕਹਿ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦੇ ਸਾਗਰ ਅੰਦਰ ਟੁੱਬੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ। ਜੋ ਜਿੰਨਾ ਅਧਿਕ ਲਾਭ ਤੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਹ ਸੇਵਕ ਆਪ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ ਉਹ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਸਵੈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਦੇ ਗੋਹਜ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹਰ ਇਕ ਅੰਦਰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸੀ। ਇਹ ਵਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪ ਇਹ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਪਰ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਣ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਾ? ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗੀ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰ ਕੱਢ ਸਨ, ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੋਣੀ ਵਾਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਲ ਪੈਣ ਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੋ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਬਹਾਰ ਸੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਤੋਪਖਾਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਪਿਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਥਾਨੇਦਾਰੀ ਵਲ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਫਿਰ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ। ਸੋ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ। ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਵੱਡਾ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵੀ ਸਨ ਤੇ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਵੱਡੇ ਬੁਖਾਰ ਪਿਛੋਂ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਰੋਟੀ ਡਾਕਟਰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਨ। ਦੁੱਧ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਪੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਬੁਖਾਰੇ ਹਟੇ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਬਹੁਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਦੋਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਮਨ ਬਣਾ ਹੀ ਲਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪੁੱਜੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਆਮ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਪਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪੁੱਜ

ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸੁਬਾ ਸਵਾਰੀ ਗੱਡੀ ਪਰ ਰਾਮਪੁਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਹਿਤ ਦੁਰਾਹੇ ਮੰਡੀ ਲਈ ਚਲੀਦਾ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪਰ ਕੱਟੀ। ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਲੈ ਬਈ ਜੇਕਰ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮੰਤਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਦ ਮੈਂ ਅੱਜ ਹੀ ਦੁੱਧ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਹੀ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਰੋਕਣ ਪਰ ਵੀ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਵਿਚ ਸੇਰ ਜਲੇਬੀਆਂ ਤੇ ਦੋ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਪੀ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਖੂਬ ਨੀਂਦ ਆਈ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, "ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘਾਂ ਤੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਇਹ ਭੁਜੰਗੀ ਤਾਂ ਪੱਕੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਤਕ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਾਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਮੇਹਰ ਕਰੋ ਤਦ ਮੈਂ ਹਰ ਸਵਾਸ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਣ ਨੂੰ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝਾਂਗਾ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸੇ ਹੀ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਤੇ ਕਰਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਸੁਣਾਈ। ਇਸ ਉਤਮ ਸੁਗੰਧ ਦੀ ਰਸਮ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਦ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਲੈ ਭਾਈ! ਅਸਾਂ ਅੱਜ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਤੋਂ 'ਈਸ਼ਰ' ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਸੀ ਰਾਸ ਹੈ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅਧਕ ਵਰਤੇਂਗਾ, ਇਹ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਏਗੀ। ਵਰਤਣਹਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜੋ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਣ ਖਰਚਣ ਨਾਲ ਨਾ ਨਿਖੁਟਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕਮੀ ਹੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੋ ਸੰਸਾ ਹਟ ਗਿਆ ਫਿਰ ਸੰਸਾਰਕ ਚਿੰਤਾ ਕਿਥੇ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਗਿਆਨ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ, ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਤਿ ਆਚਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਸਤੂਆਣਾ ਪਾਸ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ, ਟੋਕਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੁਖ ਸੀ। ਪਰ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲ ਸੀ।

ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਬਣ ਕੇ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਪਟਿਆਲੇ ਪੁੱਜਾ ਤਦ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਜੁਬਾਨ ਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਕਰਮ ਨਵਾਂ ਤੇ ਨਰੋਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਸਾਥੀਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਗੱਪਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਸਨ। ਸਗੋਂ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਗਈ ਰਾਤ ਤਕ ਤੇ ਸੁਬਾ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸਿਰ ਪਰ ਆ ਗਏ। ਉਧਰ ਲੋਕ ਅੱਖਰ ਲਿਖ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਈਸ਼ਰ ਜੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮੰਤਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰਚੇ ਖਾਲੀ ਹੀ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਵੀ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਲਿਖੇ ਹੀ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਵੀ ਕਿ ਭਾਈ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦਸ ਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਅਖਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਰੇਖ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਖ ਮਾਰਨ। ਪਰ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਮਿਹਨਤ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ। ਪਰਚੇ ਕੀਤੇ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਹੋਰ ਕੌਣ ਖਾਏਗਾ? ਸਤਿ ਬਿਉਪਾਰ ਤੇ ਆਚਾਰ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਗਿਲੇ ਦੇ ਹੀ ਸਤਿ ਕਿਰਿਆ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਖਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੇ। ਜੋ ਆਦਮੀ ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਗਲਤ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿ ਦਾ

ਪੁਜਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?"

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਜਵਾਬ ਕਰ ਦੇਂਦਿਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਆਖਰ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਦਸਿਆ ਉਹ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਏ। ਆਖਰ ਪਰਚਾ ਇਕੋ ਹੀ ਪਾਸੇ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਰਸ ਆਇਆ ਦੂਸਰੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਸ ਆਪ ਹੀ ਫਿੱਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਣਿਆ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੋ ਜਾਣ ਗਿਆ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਦੇ ਮਸਤ ਭੰਵਰ ਵਾਂਗ ਉਥੇ ਹੀ ਸਮਾਅ ਕੇ ਮਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਪਾਸੇ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਪਰ ਸਰੀਰ ਪਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਬਾਟੇ ਤੇ ਫਲੈਕਸ ਦੇ ਬੂਟ ਅਜੇ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਹੀ ਰੰਗ ਅੰਦਰ ਉਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਅਨੰਦ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਜੂਨ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ

(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 20 ਜੂਨ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ

(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ -

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro 50 €	500 €
Life	Rs 3000/3020			

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 0160-2254900, 98786-95178, 92176-93845,

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
3. ਡਾ. ਸਵੇਤਾ	ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
4. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	"
6. ਜੇ.ਪੀ.ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ ਮੋਹਾਲੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	"
7. ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ-ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
9. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ	"
10. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
11. ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ	ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
12. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
13. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
14. ਡਾ. ਐਸ.ਮਲਹੋਤਰਾ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	"
15. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
16. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
17. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ	ਐਤਵਾਰ
18. ਡਾ. ਜਿੰਦਲ, ਡਾ. ਗਰਗ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"

* ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ - ਹਰ ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ।

* ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ - ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ।

* ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸੈ: 26, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹਰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਸਮਾਂ - 10 ਤੋਂ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ।

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਉਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਬਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੁਚਨਾ

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।

ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ		35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ (ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - (ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਰਾਜ ਯੋਗ		
21. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
23. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
24. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
26. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
27. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ		
28. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
29. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-	
30. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
31. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
32. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ		
33. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-	
34. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
35. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-	
36. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
37. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
38. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'		
39. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'		
40. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'		
41. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ		
42. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
43. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
44. ਆਤਮ ਗਿਆਨ	120/-	
45. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
46. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-
47. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-
48. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-
49. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-
50. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
51. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
52. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
53. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
54. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
55. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-

English Version

English Version	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 9592009106 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

*Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh*

(Continued from P. 79, issue May, 2016)

The wounded Sikh was asking for water; his throat became dry. He said, "Dear folk! your path is wrong. Leaving a living god you are worshipping stone idol. You have faith in God but you feel no mercy for His creatures. He is not going to afford you His glimpse." They heard him and ignored his utterances, but they were terror-stricken in their heart. Both became silent. Earlier they were talking while walking. Neither talked to the other. They offered worship but their heart was not in it. They were adept sitar-players. They sang hymns, but their mind was not becoming absorbed in singing. Only one utterance kept ringing in their ears - 'He is not going to afford His glimpse to you! ...' They felt disturbed and uneasy. They said, "We have done a bad deed by not offering water to the wounded Sikh. We should have filled the pitcher with pure water again. What was there in it? A little time more would have been spent. Let us go and offer him water to drink to his fill; at that time, he was asking for only a mouthful."

Going there, what did they see? Ten to twelve persons were standing around him. They were grieving that the Singh had passed away.

He was an ascetical *Gursikh* of the Tenth Guru, who had become inseparable from him. He always remained absorbed in

Guru Sahib. Not even for a second had he forgotten the Guru. He lived in the jungle near about the road leading to Paonta Sahib because there were robbers in the jungle who were always planning to loot the devotees visiting Guru Sahib. He was an armed Singh. He practised Divine Name meditation as well as guarded the road used by the devotees. In the meanwhile, many more persons also came there. They included four women, four small children and two old persons, in all ten. They said, "This was the man who had saved us from the robbers. He himself was wounded seriously and had come towards the town crying for water." This couple also heard this. They could not tell about their conduct with the wounded Sikh but they were moved to tears. The hearers also wept with pity. The Rani (Queen) of the town also came to know about the incident. She was sad and thought, "In my kingdom, near my mansion, a Sikh of the Tenth Guru who had saved the lives of ten persons - four women, four children and two old men - died because she could not give him a mouthful of water to drink." The incident had a deep impact on her. This couple too was deeply influenced. They went back home. The Rani cremated him somewhere and built a memorial to him. She got a platform constructed. She was filled with great remorse and was troubled by this thought - 'In my kingdom a Sikh of the Guru, for whom I also bear love and

devotion, died of thirst." She was overwhelmed with grief. As regards this couple, they had a living and sensitive heart, but caught in religious rituals, they made a mistake. They could not understand where God abides and how He is pleased and propitiated. Such is the Guru's edict. Recite lovingly -

*Refrain: God abides within you;
Why art thou searching Him outside?*

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ,
ਬਾਹਰੋਂ ਕਾਹਤੋਂ ਖੋਜਦਾ ਫਿਰੇਂ -2, 2.

*'The body fortress has nine doors.
The tenth is kept unseen.
The adamantine shutters of the Tenth Gate
open not. Through the Guru's word alone
they get opened.
The melodious celestial strain rings there. By
the Guru's word is it heard.*

*The Divine Light shines in the mind of those
who hear the music of the Tenth Gate. Such
persons meet God by embracing meditation.
The One Lord, who has Himself made the
world, is contained amongst all.'* P. 954

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ
ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ
ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ
ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

*'Hail, hail to Thee, O True King.
True, ever true is Thy Name.'* P. 947
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥

*'Farid, why wander thou from forest to forest
breaking down the thorns of the trees?
The Lord abides in the heart.
Why seekest thou Him in the forest?'*
P. 1378

ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ
ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥
ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੂਢੇਹਿ ॥

Brother! don't seek God outside. He is

abiding within you -

*'Within the body-village is the castle of the
mind.*

*Within the city of the Tenth Gate is the
abode of the True Lord.*

*Ever stable and immaculate is this place.
The Lord Himself has created it.'* P. 1033

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥

ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥

ਅਸਥਿਰੁ ਬਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ

ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥

In this body -

*'Within the fortress are balconies and
bazaars,*

The Lord Himself takes care of the goods.'

P. 1033

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥

- are lying so many things that the world cannot ever imagine. Infinite are the things and forms lying here -

*'The Lord of manifold forms and the Name's
nine treasures are there. His limit can be
found not.'* P. 922

ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ

ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥

But -

*'The adamantine doors of the Tenth Gate are
knowingly closed ...'* P. 1033

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੇ..... ॥

Stony doors are fixed which do not open-

*'... through the Guru's word are they opened
wide.'* P. 1033

..... ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥

But if the holy Word is obtained from the Guru, they get opened -

*'Within the fortress is the cave of the Tenth
Gate, the Lord's Home place.*

*By His order, the Lord of Will has
established nine apertures to the body-
house.'* P. 1033

ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ ॥

ਨਉ ਘਰ ਬਾਧੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥

Now these nine apertures do not act wilfully. They become intoxicated with and absorbed in the Name melody -

'The Incomputable and Infinite Lord abides in the Tenth Gate.

The unseeable God of Himself reveals Himself.' P. 1033

**ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥**

This much is the task. In the Tenth Gate abides Lord God. Bear love and devotion for Him. Then He reveals Himself to the devotee. Three or four are the forms through which He reveals Himself. First comes relish and with relish comes love. Man's heart does not remain dry. It is filled with love. He experiences tingling sensations with which comes illumination and he hears unstruck celestial music. When you observe these signs then take it that you are going on the right track. Thereafter comes the omnipotent Guru's grace. Then he shows the path ahead - 'Come now and move forward. Let me introduce Him to you.' What happens when the Lord is met? Then nothing is left as his own; he himself becomes God -

'Saith Kabir: The Lord in whose quest we wandered, was found in our own place.

He whom thou didst consider separate from thyself

As from the world thou didst turn away, was thy ownself.' P. 1369

**ਕਬੀਰ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਪਾਇਓ ਸੋਈ ਠਉਰੁ ॥
ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ ॥**

So, in this body, says Guru Sahib -

'Within the Tenth Gate abides the Detached and Unequaled Lord.

The Inscrutable Lord Himself makes one realize Him.' P. 1039

**ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਤੀਤੁ ਨਿਰਾਲਾ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥**

So, he who looks for God in the outside

world cannot find Him. The Gursikh had made the utterance. They were failing to find the path to the Lord. Their heart was not in God's worship they performed. They were at a loss to understand what they should do. They were in great perplexity. They belonged to a rich family. After the battle of Paonta Sahib in which Pir Buddhu Shah got martyred 300 followers, two sons and two brothers-in-law, Guru Sahib decided to go to Anandpur Sahib. The Rani (Queen) came to know about it. She requested Guru Sahib with great feeling and devotion: 'O Sovereign! kindly do pay a visit to my place.' Far and near, people came to know that Guru Sahib was coming. They stood on either side of the roads by which Guru Sahib was to pass. Everybody wanted to have a glimpse of Guru Sahib. This couple also stood at a place. Guru Sahib was coming affording his glimpse to the devotees and bestowing his gracious glance and blessings on them, but when he came where this couple was standing, he turned his horse in another direction and went straight to the queen's fort. This couple said, "Well! it is all right, we will have a glimpse of Guru Sahib in the fort." But when they went to the fort, everyone else got the chance of glimpsing Guru Sahib, but not they. Guru Sahib had already directed his attendants: "There is a couple of this type. Prevent them from meeting me. They cannot have a glimpse of me." So, they could not meet Guru Sahib. Again, when Guru Sahib set out, they thought that they would be able to see him. They came to the road and stood in the row thinking that he would surely pass by this place. Guru Sahib afforded his glimpse to all the devotees, but when he came to this couple, he turned towards the mountain and went a mile away from that place. From

there, he travelled straight and after travelling five to seven miles, he came to the road. The couple realized that the Sikh's utterance was unchangeable. Such is the Guru's addict -

Refrain: The moon may get destroyed but the holy man's word is unchangeable.

ਧਾਰਨਾ - ਭਾਵੇਂ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ,
ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬੋਲ ਨਾ ਟਲੇ -2, 2

'... only the saint's word is infallible.'

P. 1204

... ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ ॥

Immutable is the word of the holy. Whatever they say always comes to pass.

'Whatever the Lord's doing, God's devotees, dyed in His love accept as Divine.

Everywhere is spread repute of such as the Lord's feet have venerated.

Lord! none is great as God's devotees.'

P. 748

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ
ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਪਰਾਤੇ ॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਜੇਵਡੁ ਨ ਕੋਈ ॥

This couple came to know then that the Gursikh was a perfect holy man who had realized the Ultimate Spiritual Reality. Therefore they thought, "We are not going to have a glimpse of the Lord. This human birth is now lost to us." All the time, they were in a state of non-attachment and renunciation. They had made a big mistake by not serving water to the Gursikh. They lost faith in the stone idol for it had neither spoken to them nor comforted them, and had done nothing whatsoever. They felt that they had killed the living God in the Gursikh. God was to emerge from him. So, they decided at that moment: "Let us sell all our belongings here and go to live at Anandpur Sahib. First, we should seek forgiveness for

our mistake. If we are not forgiven, then, nobody knows how many rounds of birth and death we may have to go through." So, they sold their home and hearth and gave away everything in charity. They kept nothing with themselves. They became paupers. They said, "We will become labourers and render service by becoming poor, because the Guru's command there is very harsh and strict -

'One can become a disciple by becoming corpse-like (i.e. by killing all desires) and not by mere prattle.

Only the contented and believing (by sacrificing his self) is rid of illusion and fear. Remains he constantly engaged in service like a boughten slave.'

Bhai Gurdas Ji, Var 3/18

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।

So, this couple reached Anandpur Sahib. They were adept at growing flowers. Besides, they were expert sitar-players. They went there as paupers with the sitar on their shoulder. They did not carry many clothes. They approached Kesra Singh who was the gardener of Guru Sahib's garden, and said, "Respected brother! is there any service we can do? We do not want paid employment."

He said, "There is work in the garden. Let me see your work. If I like it, I will keep you here."

The couple started working in the Guru's garden. Just in a week, they transformed the garden. Every where there was beauty and beauty - whether it be beds, or water channels or divisions. One was simply delighted at seeing the beauty of the garden. One simply wondered - what experts have come who have adorned the paths and made everything neat and trim!

There were no weeds or grass to be seen anywhere. They had made the garden an excellent thing. One day, Tenth Guru Sahib also came.

Kesra Singh said to the couple, "Look! you can have food from the 'langar' (free kitchen), and as regards accommodation, you can live in the mud-huts, each with two-cot space, situated in the corner of the garden."

They said, "Respected brother! we are not to eat food from the community kitchen, for we are already under the burden of sins. We shall live in the huts under your directions. In our free time, we shall make baskets. Selling them in the market, we shall bring food provisions for us."

Holy congregation! this too is a great austerity or penance, because 'pooja da dhaan' (money or material derived from offerings of the devotees) too proves to be a man's undoing.

'Food from the place of worship does three things.

It ruins health, baffles the mind and does not let one do God's meditation and worship.'

ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤਿਨ ਕੰਮ ਕਰੇਨਿ।

ਹੱਡ ਗਾਲਨ ਮਤ ਮਾਰਨ ਭਜਨ ਕਰਨ ਨ ਦੇਨਿ।

Food from the community kitchen makes man so agnostic that he remains nowhere near God. This is because temple offerings are not good for a devotee. They are like capsules of poison. Those who have their covetous eye on temple offerings are bound to suffer the harmful effects of this poison. Does this, then, mean that we should not partake of food from the 'langar' (free community kitchen) at all? No. The way you have come here to attend the holy congregation, you should partake of food from the free kitchen. The body needs food all right. But here, the food destined for you

had already come in advance. Nobody in particular is serving food to you. Those, who are to take advantage by rendering service, have also come here. 'Guru ka langar' is functioning and the fruit of service too is to be granted by the Guru. You have to partake of food from the Guru's kitchen and listen to the holy discourses and Gurbani-singing, so that you may not be worried about food. He who stays constantly should act according to the submission I have made above. Temple offerings corrupt the mind. It is good and proper to live by one's own honest work.

So, they said, "Bhai Sahib! (Respected brother) we won't take food from the free kitchen. We know the art of making baskets and other things from bamboo. We shall sell them in the market and live most modestly." They brought even vegetables from outside, and did not take them from the garden. From day to day, they subsisted in this manner. In whatever little time they got, they made intense and earnest prayers in a mood of non-attachment with worldly things. Their utterances were so sweet and renunciatory in tone that even birds came and sat silent on the trees and the leaves and branches stopped waving. This is a metaphorical way of describing the impact that their singing made on the listeners because it was rising from their hearts. He who is simply displaying his art and is not singing from the innermost recesses of heart does not create an impact on the listeners even though the instruments may be producing sweet notes. It is different with one whose heart is in his singing. From his heart emanates an intense and agonizing longing which the listeners find it difficult to bear. So, when they were free, intense prayers rose from their hearts.

Refrain: In my heart is the hope and yearn-

ing to see the Lord.

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ਮੇਰੇ ਮਨ,
ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ -2, 4.

*'The bride beholds the pathway sighing and with tearful eyes.
Her mind is not happy, and she retracts not her steps in the hope of seeing the Lord.
Fly away O black crow, so that I may quickly meet my Beloved Lord.'* P. 338

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥
ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥
ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥
ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥

When Bhai Kesara Singh heard such intense prayers, he would stop and they pierced through his body. Their effect was that tears started flowing profusely from his eyes. He would then guess that they must have suffered some deep wounds of separation from their beloved Master whom they remembered in their prayers and yearnings. In this way, they did service in the garden, made an honest living and also did hymn-singing. They got handwritten 'gutkas' (handbooks of *Gurbani*) from Bhai Kesra Singh. They learnt *Gurbani* by heart and started singing it. They were adept at classical music. When they played upon the strings of the sitar, the listener felt tingling sensations in his heart. One day Revered Mother (Guru Sahib's wife) came to the garden and asked, "Kesra Singh! the very appearance of these flowers has changed. Have you brought some special seeds?" He said, "Revered mother! I haven't brought any special seeds. But a couple has come in our garden. They are highly skilled in growing out-of-season as well as other flowers. Kindly come sometime and see for yourself how hard they work. To save the flowers from the cold of winter months, they stack sacks of paddy straw to give them warmth.

They keep fires burning all night to lessen cold and frost. They do not sit idle. All this is the result of their hard work, and not mine."

The mother wondered who they were? She came specially to the garden. When she came, the couple was singing the following prayer:

*Refrain: Saved not is our life without the
Guru's glimpse.
As the fish finds not life without
water ...*

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ
ਗੁਰ ਦਰਸ ਬਿਨਾ-2, 2.
ਜੈਸੇ ਨੀਰ ਬਿਨ ਮਛਲੀ,
ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ -2, 2.

*'As without water the fish finds not life;
As without the drop of rain the chatrik
(sparrow-hawk) feels not content;
As the deer attracted by sound rushes to
face the hunter;
As the humming-bee, greedy for the
fragrance of lotus gets bound -
Thus is love for the Lord in the heart of His
devotees;
By His sight feel they fulfilled.'* P. 708

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਗੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਯਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਨਜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

Respected mother was moved by hearing such an agonizing cry of separation. She went to the small hut where the couple lived. The doors were closed. Outside 'saag' (green leafy vegetable) was getting cooked in the earthen pot. It was time for preparing food but drenched in the pangs of separation, they were making earnest prayers.

She knocked at the door. They were surprised to see revered mother come to their humble hut. There was only a straw

mat in the hut. They spread the cloth sheet they had on it, and themselves sat on the bare floor. Revered mother tried to find out why they were so much suffering from the pangs of separation. She asked them to do more singing of *Gurbani* expressing pangs of separation from the Lord. At that moment, tears started streaming from the eyes of the revered mother. When she went to Guru Sahib, she said, "Sir! in our garden, there is a couple whose pangs of separation are unbearable." Guru Sahib said, "Yes! it is our command. When I came into the garden, Kesra Singh told me - Sir! all the beauty that you see in the garden is the work of this couple, not mine." I said, "They can go wherever they like. But they cannot see me." When Bhai Kesra Singh conveyed Guru Sahib's command to them - 'My dear! you are free to render as much service as you like, but meeting with Guru Sahib is forbidden. You are neither to see Guru Sahib, nor show your face to him. When Guru Sahib comes to the garden for a walk, you are to sit in your hut at this low level. You are to come out only when Guru Sahib leaves; you are not to have a glimpse of him. It seems to me that you have committed some grave error.'

They said, "Thank God that we have at least obtained permission to render service.

'If the Guru rebukes me, even then he seems sweet unto me.

If he forgives me, then it is to his glory.'

P. 758

ਜੇ ਗੁਰੂ ਝਿੜਕੇ ਤ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ

ਜੇ ਬਖਸੇ ਤ ਗੁਰ ਵਡਿਆਈ॥

When revered mother heard about it, she asked Guru Sahib what wrong they had committed. Guru Sahib said, "Look! there was a *Gursikh* of mine who lived at Raipur. A group of devotees was coming to see us.

Suddenly, they were attacked by robbers. That *Gursikh* was very much skilled in the use of arms. He always remained fully armed. He practised Divine Name meditation. He was not separate from me. He always abided with me in spirit. He lived in me, and I in him. When he was wounded, he went towards the town. This couple, husband and wife were carrying water for the worship of lifeless stone idols of the gods. They did not give my *Gursikh* a single draught of water to drink. He made this utterance - 'The Lord is not going to afford His glimpse unto you.' So, I am bound by his word. If the utterance were mine, my Sikhs could alter it, but I cannot alter the word of the *Gursikh*. This has been the practice and tradition from the beginning of time -

Refrain: The saints can unbind what I have bound,

But I cannot unbind one whom my saints have bound.

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੀ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਭਗਤ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਨੇ,

ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬੰਨੀ ਨਾ ਛੁਟਦੀ - 2.

'My saint can release one bound by me, but I can release not one bound by my saint.

If, at any time, my saint seizes and binds me, then even I can raise not any objection.'

P. 1252

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ

ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ॥

ਏਕ ਸਮੇ ਮੈ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ

ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੈ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥

"That *Gursikh*'s word has bound me. So, they cannot have a glimpse." She said, "Sir! be merciful to them."

Guru Sahib said, "This practice has been going on since the beginning of ages."

In the *Dwapar* age Lord Krishna was a perfect incarnation of God possessing all the sixteen attributes. His progeny had become

a little atheistic. A large number of saints and sages had come to a sacred feast organized by Lord Krishna. The children thought of playing a prank. A young boy was dressed like a woman and a bowl was tied on his belly to make it appear as if she was pregnant. Some other boys also dressed themselves as girls. In a group, they went to saint after saint asking whether she would give birth to a boy or a girl. The saints put them off thinking them to be naughty children. Finally, they went to Sage Durbasa. Guru Sahib says -

'The Yadavas practised deception on Durbasa and reaped its fruit.' P. 693

ਦੁਰਬਾਸਾ ਸਿਉ ਕਰਤ ਠਗਉਰੀ ਜਾਦਵ ਏ ਫਲ ਪਾਏ ॥

They posed the same question to him. He was the *Kulguru* (Family Priest) of the *Yadava* dynasty. He said, "What? Have the children become so insolent?" He told them not to behave like this and go away.

They insisted, "No old man. We will go away only when you tell us." They had told all other sages and saints that they were hypocrites fit for eating free food. They said to Sage Durbasa too, "Then you are also partaking of free food and deceiving the people."

At this, he said, "Should I then tell you what will be born?"

They said, "Yes, do tell us."

He said, "Well then, listen! from his belly will be born that which will destroy your dynasty."

They realized that the sage had invoked a curse on them. They came back. They forgot all play and pranks. Coming back home, when they removed the cloth, instead of the bowl, a huge pestle came out. They went to Lord Krishna weeping. He said, "Why are you crying?" They said, "Sage

Durbasa had invoked a curse on us."

Lord Krishna said, "Look children! Saints and sages neither bestow a boon, nor invoke a curse without reason. Devotion elicits a boon while ill feeling brings out a curse. You must have done such a deed."

At last they told Lord Krishna what they had been doing. Lord Krishna said, "You have done a very wrong deed. You know that none can live in joy and peace by teasing the holy. He who wants to ruin himself and his family can pick up enmity with a holy man but he should be a genuine one and not a fake." So, they said, "Sir, then what should be done?"

He said, "Rub it completely until it is destroyed."

They took hold of files, sat on the shore and started rubbing it by turns. At last, it was reduced to just a small arrow tip. It slipped out of hands. It was swallowed by a fish which swam away. They returned and informed Lord Krishna what had happened. He said, "All right! but it is a bad thing."

He called all the *Yadava* progeny and said, "*Kaliyuga* (Dark Age) has set in. You have developed evil propensities. You should practise Divine Name meditation and penances. The holy man has invoked a curse on you. It is possible that God may show a little grace unto you. When they were sent on a pilgrimage, they were directed not to drink wine." But this was not to have any effect. When somebody is to suffer ruin, he loses his reason and understanding. Going there, they started drinking and fighting among themselves. At last, all of them got killed. Lord Krishna was informed that none of his progeny had survived; all had got killed. He was at a place closeby. He got up

from there and went into the jungle. He sat reclining with his back against a tree and placing one foot on the knee. There was a 'padam' (lotus mark) on the sole of his foot. There are two types of 'padams' (lotus marks). One has lines. It is found on the feet of many holy men. But it can be seen only by the person who is well-versed with this science. The other 'padam' (lotus mark) is real and evident, which shines like the eye of a deer. When a hunter came into this forest in search of prey, from a distance he mistook the lotus mark for the eye of a deer. He found it as a perfect target because there was no tree in the way. So he aimed at it and shot the arrow, which pierced Lord Krishna's side. The hunter went running lest the deer should run away. But going there, he was shocked to see that it was Lord Krishna whom he had wounded. He said, "I have committed a great crime." He wept bitterly and simultaneously kept regretting-

*Refrain: Mistaking you for a deer I shot the arrow,
Pardon my sin, O Lord.
He expressed regret again and again.*

**ਧਾਰਨਾ - ਮਿਰਗ ਜਾਣ ਕੇ ਬਾਣ ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ,
ਭੁੱਲ ਮੇਰੀ ਬਖਸ਼ੀਂ ਮਾਲਕਾ -2, 2.**

*'Putting his foot on the knee, did Lord Krishna sleep at Prabhas.
The lotus mark on his foot shone like a star.
A hunter looking for prey mistook it for a deer's eye and shot an arrow at him.'*

Bhai Gurdas Ji, Var 10/23

**ਜਾਇ ਸੁਤਾ ਪਰਭਾਸ ਵਿਚਿ ਗੋਛੇ ਉਤੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ।
ਚਰਣ ਕਮਲ ਵਿਚਿ ਪਦਮੁ ਹੈ
ਝਿਲਮਿਲ ਝਲਕੇ ਵਾਂਗੀ ਤਾਰੇ।
ਬਧਿਕੁ ਆਇਆ ਭਾਲਦਾ
ਮਿਰਗੈ ਜਾਣਿ ਬਾਣੁ ਲੈ ਮਾਰੇ।**

He wept very bitterly and loudly. Lord Krishna said, "O hunter! don't weep." He

said, "O Lord! what else should I do if not weep? I have earned such a big stigma by shooting an arrow at you. You should now kill me. This is the only atonement for my sin." Lord Krishna said, "Come near me, nearer, still nearer." He called him very very near, put his arms round his neck and held him close to his chest.

'Lord Krishna embraced the hunter and ignored his mistake.

Showing kindness, the Lord comforted him and as per his nature forgave him.'

Bhai Gurdas Ji, Var 10/23

**ਗਲਿ ਵਿਚਿ ਲੀਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ
ਅਵਗੁਣੁ ਕੀਤਾ ਹਰਿ ਨ ਚਿਤਾਰੇ।
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੋਖਿਆ
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਬੀਚਾਰੇ।**

Lord Krishna ignored his mistake -
'Showing kindness, he comforted him.'
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੋਖਿਆ॥

He said, "Don't cry."

He said, "O Lord! what a big crime I have committed!"

Lord Krishna said, "You have not committed a crime, it is a play which I have enacted myself. It is my recompense unto you for the wrong I did to you."

He said, "Sir! but you have done no wrong to me."

Lord Krishna said, "O hunter! in the previous birth you were Bali. You had forcibly taken away Sugriv's wife. At that time, we had shot an arrow at you from hiding because you had obtained the boon that the adversary fighting against you face to face lost half of his strength unto you. Therefore, none in the world could defeat you and kill you. When we shot an arrow at you, you said, "O Rama! you have done injustice to me." I then assured you, "It is

all right if we have done injustice to you. We will recompense you exactly in the same manner and you will do to us what we have done to you." So don't weep, I have only recompensed the injustice done to you."

'Showing kindness, the Lord comforted him, and as per his nature forgave him.

The good are considered good for their goodness.

The Lord is such who saves even the evil and degraded.' Bhai Gurdas Ji, Var 10/23

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੋਖਿਆ

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਬੀਚਾਰੇ।

ਭਲੇ ਭਲੇ ਕਰਿ ਮੰਨੀਅਨਿ

ਬੁਰਿਆਂ ਦੇ ਹਰਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ।

Everybody does good to those who are noble and virtuous, but only a rare one does good to the evil.

'Countless sinners has the Lord liberated.'

Bhai Gurdas Ji, Var 10/23

ਪਾਪ ਕਰੇਂਦੇ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ॥

So, Tenth Guru Sahib said to the respected mother, "Look! he was a perfect Gursikh. He had become indistinguishable from me. I cannot make his utterance fruitless."

At this, the respected mother said, "O Lord! in that case, will they never have a glimpse? Be merciful, how will they attain liberation?"

He said, "You go to them. You are free to put them on the path of the Name Divine and lead them to the realm of the spirit. When their consciousness crosses the material world of egoism and reaches the realm of the spirit, they will die for the world and live for Lord God, then they will have a glimpse of mine. At that time, we will be freed from the Gursikh's word by which we are bound now."

So, revered mother went to them daily. She comforted them and sat with them for

quite some time, but their expressions of grief were unbearable. Their eyes were ever wet with tears. Time continued passing. The day of 'Poh Sudi Saptami' [Seventh day of the light half of the Lunar month of Poh - Mid December to mid January] was about to come. Daily they prepared a garland of unseasonal flowers for the revered mother. When she went to see Guru Sahib, she put it round his neck. Guru Sahib used to be immensely pleased. So, on that day (Poh Sudi Saptami), they were to prepare an excellent garland for the revered mother. A mendicant came and said, "O flower woman! give me flowers, otherwise I will reduce you to ashes."

She was caught in a dilemma: "Earlier we had not given water to a Gurikh, and its price we are paying to this day. And if I give the flowers to the mendicant, what shall we give to revered mother?" She fell down unconscious for she could not find a way out of the situation. When she came to her senses, God gave her understanding and wisdom.

She said, "O master hermit! this garden does not belong to us, we are mere labourers here. You can take the flowers from the owner of the garden. It is not within our power to give you flowers." He said, "All right". In the meantime, Sohna came from outside. She narrated the entire happening to him. They thanked God that they had not been cursed. At night, they kept watch over the garden. But when they fell asleep, that hermit named Roda Jalali came. He plucked all the flowers and ravaged the garden. He filled a basket with these flowers. In the morning, when offerings were being made to Guru Sahib, he offered the basket of flowers. On the other hand, when the couple

got up in the morning and found the garden ravaged and flowers gone, they wondered what they would give to the revered mother. They fell down unconscious. One lay in one flower bed with his head on the divider, and the other in another bed. It appeared as if the vital breaths had ebbed out of them. When the hermit offered flowers to Guru Sahib, he said, "What is this that you have brought?"

He said, "Sir! I have brought fresh unseasonal flowers for you." Guru Sahib said, "O man! you have done a grave wrong. You have broken two hearts. You haven't brought flowers. You have brought two broken hearts. Such an evil deed you have committed!"

Instantly, Guru Sahib got up from his throne, and without even putting on his shoes, he ran towards the garden. Recite the following -

*Refrain: Leaving His throne, did the Lord
come running,
Bound by love and devotion true.*

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਜੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਣ ਆ ਗਏ,
ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦੇ -2, 4.

*'The Lord Himself preserves the honour of
His slave, and of Himself He causes Him to
repeat His Name.*

*Withersoever the business and affair of His
slave is, thither the Lord runs.'* P. 403

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੇ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

From another side, revered mother also came. As soon as Guru Sahib reached there, he lifted their heads and rested them on his thighs. He lovingly caressed their heads and said, "My children! I have come; have my glimpse." But there was none to have his glimpse. He said again and again, "My

children! have a glimpse; the *Thakur* (Deity, god) has come to afford you His glimpse unto you." Revered mother also came. She was surprised. Guru Sahib showed compassion; their consciousness returned gradually. They were surprised to see Guru Sahib. After sometime, they regained greater consciousness. What did they see? Guru Sahib was sitting on the ground in the flower bed which was damp. So, they got up at once and exclaimed, "True Sovereign! Revered mother! how come you are sitting on the bare ground?"

They tried to fetch some cloth, but Guru Sahib said, "Don't bring any cloth." Both Guru Sahib and revered mother came into their hut. They also sat down. Only those who witnessed that scene could understand it. Guru Sahib said, "Rising above the material world, you have reached the realm of the spirit, where the sikh's word does not apply. Secondly, the soul of our Gursikh is praying - O Sovereign! afford thy glimpse." So, I had submitted that the Guru cherishes the Sikh everywhere. He ever takes care of him -

*'God saves all creatures from ailments,
afflictions and sea animals in many ways.*

*The enemy may attack with many weapons,
but if God is gracious, no wound is caused,
Saves He His devotees and slaves with His
benign hand.*

*What to speak of others, that Lord protects
the child even in the mother's womb.'*

Tavprasad Swaiyas (248), from Akal Ustat

ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ,
ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ ॥
ਸਤ੍ਰੁ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ,
ਤਉ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ ॥
ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੋ ਕਰ ਦੇ ਕਰ,
ਪਾਪ ਸਮੁੰਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ ॥
ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋ,

ਸੁ ਪੇਟ ਕੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ ॥

ੜ੍ਹਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਯੇ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚੋਂ)

The True Guru is the cherisher of his disciple. He keeps him in his mind. When we become aligned with the Guru, our relationship with him is of this nature. The Guru protects us at all times and takes us in ascendant spirits. Guru Sahib did not endeavour to make us renounce the world and go to the forests. He did not tell us to be poor either. The Guru's advice is: 'Earn well! work hard as much as you can but your earnings should be honest. Earn wealth but remember that Lord also. Do not forget God. Remember the Giver, and don't get engrossed only in the gift.' So, in this way, O holy congregation!

*'The True Guru is inaccessible,
He is unique and without enmity.'*

Bhai Gurdas Ji, Var 34/1

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ ।

All his deeds are unique. Such a True Guru is perfect, who possesses the following powers:

*'He, who shows the Lord's abode within
man's mind home,
He alone is the Omnipotent and omniscient
True Guru.*

*The Lord is manifest in the Tenth Gate,
where the celestial strain resounds to the
accompaniment of the sound of the five
musical instruments.*

*Struck with wonder, one sees all the islands,
universes, underworlds, continents and
spheres there.*

*There one hears the resounding of the strings
of esoteric musical instruments and sees the
True Throne of the Sovereign Lord.*

*Hear thou the music of the home of mental
peace and be attuned to celestial stillness.*

*Reflecting on the ineffable discourse of God,
man's desire is dissolved in the very mind.*

*Turning away from the world, the heart
lotus is filled with Nectar and this mind,*

then, goes not anywhere.

*Merging in the Primal Lord, man forgets not
silent meditation.*

*All sister-damsels of the senses with the
five noble qualities (truth, contentment,
compassion, righteousness and forbearance)
shall find union.*

*And the Guru's guidance shall the self in its
true home take abode.*

*Nanak is the slave of such as in the word
searching, this state attain.'* P. 1291

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ ਤਹ

ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੋਰਾਨ ॥

ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹ ਸਾਰਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ

ਸੁੰਨ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥

ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥

ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ

ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥

So, we have discussed the relationship between the Guru and the Sikh. It is not too weak, but it is the Sikh who always wavers, and the Guru always pardons the Sikh howsoever big his mistake, when he goes into his (Guru's) refuge -

*'Whosoever seeks the Lord's protection, him
He clasps to His bosom. This is the quality
of the Lord.'* P. 544

ਜੋ ਸਗਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ

ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥

It is we who make mistakes, but the Guru is always compassionate and forgiving. He casts his glance of grace on the Sikhs. When the Sikh comes to his shelter, does expiation for his sin, he forgives him. So, holy congregation! in the current age of

Kaliyuga (Dark Age), only the capable and omnipotent Guru can enable us to swim across the world ocean and achieve liberation. There is no other way open to us. Therefore, during the remaining five days of the current programme of religious discourses, you should come in time, so that we may together hold holy congregations. May *Waheguru* (God) enable you and inspire you to attend the congregations punctually and regularly!

Chapter - XVII

Saint Ravidas Ji

'None humble as I; none compassionate as Thou:

What need now to test my devotion?

*Grant to Thy servant this boon in perfection:
May my mind to your Word ever be compliant.*

To the Lord may I time and again be a sacrifice!

Why with me art Thou incommunicative?

Lord! for numerous incarnations from Thee was I alienated -

Now is this life dedicated to Thee.

*Saith Ravidas: In hope of union I find life -
For long of Thy I sight am I deprived.'*

P. 694

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ

ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥

ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ

ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥

ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ ॥

ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ ॥

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ

ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ

ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥

Holy congregation! concentrate your mental abilities and utter loudly: 'True and supreme is God's Name'. How much fruit

accrues to one who comes to attend the congregation? There are different opinions on this subject. The viewpoint of holy men is that the seeker obtains the fruit of as many sacrificial feasts as the number of steps he takes to attend the congregation. 'Yagyas' (sacrificial rituals) used to be performed in the villages and cities when there was a misfortune or calamity. At such a time, the poor were fed to obtain their good wishes. Then were their affairs set right. But it was a big show. Collecting hundreds of people, arranging provisions, performing the ritual in the prescribed manner and then to see that none went dissatisfied or unhappy was a big task indeed. All this gave one fruit. Guru Sahib says that this much fruit is obtained by taking one step from home towards the holy congregation. Fruit is obtained for taking step towards all holy men, saints and sages, 'pirs' and 'fakirs' (Muslim holy men and mendicants) and *Brahmgyanis* (God-enlightened). When we hear about the fruit on coming here, the Gurmat doctrine says-

'Merit of million-fold sacrifices comes to such as listen to and chant the Lord's Name.'

P. 546

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

Sovereign Guru Nanak Sahib says that his utterances come straight from the Lord's Home -

'As the word of the Lord comes to me, so do I utter, O Lalo.'

P. 722

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ

ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

(... to be continued)

JAPU JI SAHIB

Treasure Eternal

Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue May, 2016)

Explanation:

In the Lord's creation, there are countless rank fools as well as thieves who thrive on others' wealth which they take away by force. Countless are those persons who commit excesses on others, but finally they depart from the world. Countless are cut-throats who commit murders, and countless are sinners who commit sins and crimes. But they too depart from here. Countless are the dealers in falsehood. Their hearts are abode of untruth. They remain absorbed in trading in lies. In God's creation, there are countless men of malicious intent and design. They are evil-minded persons who are mean and ignoble in speech and deeds. Then there are both countless slanderers who on their head carry the burden of slander. Humble Nanak is making this comment about these men of evil intents and deeds.

ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥
ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥
ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥
ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥
Variyan na javan ek var.
Jo tudh bhavai sai bhali
kar- Tun sada salamat

Nirankar.

Word meanings and explanation are given in Stanza XVI.

Commentary:

Look! how subtle is the criticism of the puzzling human situation! On one hand, man is engaged in Divine Name recitation and meditation, practising penances and yoga, performing God's devotional worship, bestowing gifts and displaying valour. On the other hand, the same man has become cruel, merciless and tyrannical; he has become a cut-throat and rank sinner committing heinous crimes. This glimpse of two opposite extremes is astonishing indeed. It is one and the same human species. Look! on one hand, he is surpassing even the gods in virtue, while on the other hand, seeing his cruelty and evil, even the Devil will be shocked and wonder-struck. Such perplexing situations mislead even the wise towards apostasy. But the True Guru, by showing this spectacle of contraries, leads the devotees towards the Lord Creator and makes them sing Divine laudations. Seeing the sin and evil rampant in the world, we become disturbed. Even God's devotees get worried and start wondering: 'Why is there evil in the world? Why doesn't God eradicate evil all at once?' It won't be surprising, if Guru Sahib might have written these stanzas to still the trepidation of the human heart: "

Brother! observe all that is happening in the world, and don't be troubled. Live in this faith- 'O my Master! Thou art eternal. Let me not have any doubt about what pleases Thee. Let me remain unshaken in my love and devotion for Thee. If I don't understand something, let me regard it as God's play and sport'.

Stanza XIX

Introduction:

In this stanza, Guru Sahib lifts our gaze from the mundane world to the suns, moons, stars, planets and the invisible. He says that there are countless beings living in other worlds that are beyond our reach. Their abodes and their names, wherever they may be, are beyond our knowledge. After describing the vastness of the earth, he now casts a cursory glance over the cosmos.

ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਥਾਵ ॥
 ਅਗੰਮ ਅਗੰਮ ਅਸੰਖ ਲੋਅ ॥
 ਅਸੰਖ ਕਹਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਹੋਇ ॥
 ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਥਾਵ ॥
 ਅਗੰਮ ਅਗੰਮ ਅਸੰਖ ਲੋਅ ॥
 ਅਸੰਖ ਕਹਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਹੋਇ ॥
 Asankh nanv, asankh thanv.
 Aggamm aggamm asankh loa.
 Asankh kahaih sir bhar hoey.

Word meanings:

nanv: names (of countless other beings and things of the creation); *thanv*: places; *aggamm*: inaccessible; *loa*: abodes; *asankh kahaih sir bhar hoey*: burden of sin accrues by even calling them countless.

Explanation:

Countless are the names of other beings and things in the world. Countless are their abodes. In the creation, there are countless

places and abodes which are inaccessible to man. Man cannot reach them. But he who even uses the word, 'countless' for describing creation carries a burden on his head. He is making a mistake. Even the word 'countless' is insufficient to describe the Lord's creation.

ਅਖਰੀ ਨਾਮੁ ਅਖਰੀ ਸਾਲਾਹ ॥
 ਅਖਰੀ ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ ॥
 ਅਖਰੀ ਲਿਖਣੁ ਬੋਲਣੁ ਬਾਣਿ ॥
 ਅਖਰਾ ਸਿਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਖਾਣਿ ॥
 ਜਿਨਿ ਏਹਿ ਲਿਖੇ ਤਿਸੁ ਸਿਰਿ ਨਾਹਿ ॥
 ਜਿਵ ਫੁਰਮਾਏ ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ ॥
 ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ ॥
 ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੇ ਥਾਉ ॥

ਅਖਰੀ ਨਾਮੁ ਅਖਰੀ ਸਾਲਾਹ ॥
 ਅਖਰੀ ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ ॥
 ਅਖਰੀ ਲਿਖਣੁ ਬੋਲਣੁ ਬਾਣਿ ॥
 ਅਖਰਾ ਸਿਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਖਾਣਿ ॥
 ਜਿਨਿ ਏਹਿ ਲਿਖੇ ਤਿਸੁ ਸਿਰਿ ਨਾਹਿ ॥
 ਜਿਵ ਫੁਰਮਾਏ ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ ॥
 ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ ॥
 ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੇ ਥਾਉ ॥
 Akkharin nam, akkharin salah.
 Akkharin gian geet gun gah.
 Akkharin likhan bolan ban.
 Akkharin sir sanjog vakhan.
 Jin eh likhe tis sir nahen.
 Jiv furmae tiv tiv pahen.
 Jeta kita teta Naun.
 Vin Navain nahin ko thau.

Word meanings:

akkhariin nam: through words are expressed names of beings and things; *akkharin salah*: through words are they praised or described; *gun gah*: knowers of attributes or qualities; *bolan*: through speech; *likhan*: through writing; *akkhar sir*: through words; *sanjog*: writ of fate; *vakhan*: can be described; *jin eh likhe*: the Timeless One, who has written the fates of men; *tis sir nahen*: on His brow is not written His fate; *jiv jiv*: as He wishes or ordains; *tiv tiv*

pahen: so do men obtain and suffer; *jeta kita*: the world created by Lord; *teta naun*: all that is a manifestation of God; *vin Navain*: without God's Name; *nahi ko thau*: no place is.

Explanation:

It is through words that God's Name is recited. Again it is through words that His laudations are sung. Through words is the Lord's knowledge expressed and reflected upon. The Lord's attributes are known through words and through words are they sung and praised. It is through words that writers describe and sing God's attributes. Speech and writing too are through the medium of words. Through words are writ men's fates by the Lord. But His own fate is not written by anyone. That is, nobody can reckon the Lord's fate. As the Timeless One ordains, so do beings obtain and suffer. But He Himself is under nobody's command, writing or speech. All that the Lord has created is dependent on His Name. There is no being or place which is without the Name. All is a manifestation of His Name. Wherever we see, we find God's image. Every particle of the creation bears the imprint of the Timeless One, God.

Note: The 'word meanings' and explanation of the last four verses have been given earlier in stanza XVI.

Commentary:

In the first three verses of this stanza, Guru Sahib has afforded us a cursory glimpse of the cosmic vastness. From the fourth verse, the subject seems to change but that is an explanation of what has been stated earlier. What is to be said or stated

is through the 'words'. That is, what comes in speech and writing is the 'word' and the 'bani' (Guru's utterance) is written and spoken through the 'words'. It is through the words that God's Name is recited and meditated upon. Through these very words, God and His attributes are praised in writing and speech. Singing of *Gurbani*, expression of Divine knowledge and explanation of attributes are all done through words. This means that all work is being accomplished through the medium of words. God's Name meditation, singing of His praises and all spirituality too are being practised through words. So much so, men's destinies too are writ in words. But the Lord who has written these fates does not have any destiny writ on His brow; He is independent, detached and master of His will:

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਅਖਰ ਹੈ ਜੇਤਾ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਲੇਪਾ ॥

द्रिस्टिमान अखर है जेता ॥

नानक पारब्रह्म निरलेपा ॥

Daristimaan akhar hai jaytaa.

Naanak paarbarahm nirlaypaa.

'All that is visible is the Divine Word, This, saith Nanak, is visible form of the unattached, immaculate Supreme Being.'

(S.G.G.S., P. 261)

But owing to being unattached, Lord God is not sitting aside unconcerned and indifferent. He is the Master of Divine Ordinance, and the beings obtain what He ordains. But what He has created is not 'self-dependent and independent'. The creation is dependent on the Lord's Name. It is Name-propped and Name-sustained. None has any abode and existence without the Lord's Name. The prop or support of the world created by the Lord is His Name that

is obtained through the holy-Word-Name. That Name- prop is all pervasive - 'There is no abode without the

Name' - which has been described in 'Asa Di Var' in the following words:

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥
 ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥
 ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਤੁ ॥
 ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਤੁ ॥
 Aapeenhai aap saaji-o aapeenhai rachi-o
 naa-o.
 duyee kudrat saajee-ai kar aasan ditho chaa-
 o.

'The Lord, of Himself created His own self and assumed He Himself the Name. Secondly, He made the creation and seated therein, He beholds it with delight.' (S.G.G.S., P.463)

That is, the Formless Lord Himself created His self and manifested His Name. Up to this point, it is 'Sole one Supreme Being'. What He created next, the expanse of the universe, was the second object, which He called 'creation'. On what is it propped? Guru Sahib says: 'It is propped by the Name which He has Himself manifested or created'. Sovereign Fifth Guru Sahib has stated this in detail:

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤੁ ॥
 ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥
 ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ ॥
 ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤੁ ॥
 ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥
 ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ ॥
 Naam kay dhaaray saglay jant.
 Naam kay dhaaray sagal aakaar.
 Naam kay dhaaray puree-aa sabh bhavan.
 'By the might of the Name are sustained
 skies and nether regions;
 By the might of the Name are sustained all
 forms or beings.
 By the might of the Name are sustained all

habitations and abodes (worlds and spheres).' (S.G.G.S., P.284)

ਆਪੇ ਪਿੰਡੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਵਿਚਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥
 ਆਪੇ ਪਿੰਡੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਵਿਚਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥
 Aapay pind savaari-on vich nav nidh naam.
 'Himself has He ennobled (embellished) the human frame,
 And placed in it the Nine Treasures of the Name.' (S.G.G.S., P.1090)

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦੁ ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦੁ ॥
 ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦੁ ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦੁ ॥
 Sunn samaadh anhat tah naad.
 Kahan na jaa-ee achraj bismaad.
 'Therein abides the ultimate silence of ecstasy, And the unstruck mystical music, of wonders indescribable.' (S.G.G.S., P.293)

But how is knowledge and understanding of this Name Divine obtained? The answer lies in stanza XIX under consideration. The holy-Word-Name is recited and contemplated in order to attain to it: 'Whomsoever by His grace to devotion to the Name He attaches, /Saith Nanak, entering the Fourth state finds liberation'. (P.284) It is then that the devotee gains understanding of this Name-prop, and he attains to the Lord whose Name he recites and contemplates. What does he behold then?

ਸਭ ਘਟ ਤਿਸ ਕੇ ਸਭ ਤਿਸ ਕੇ ਠਾਉ ॥
 ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
 ਸਭ ਘਟ ਤਿਸ ਕੇ ਸਭ ਤਿਸ ਕੇ ਠਾਉ ॥
 ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
 Sabh ghat tis kay sabh tis kay thaa-o. Jap
 jap jeevai naanak har naa-o.
 'All the hearts are His, and His are all the places. Nanak, contemplating His Name, finds life.' (S.G.G.S., P.284)

Thus, the world has been created for the beings to practise Divine Name

meditation. Those bereft of the Name Divine have no room in it.

Stanza XX

Introduction:

Half of 'Jap Ji' composition is finished upto this point. It contains description of the Lord Creator and the means and methods of attaining to Him. The methods suggested for gaining union with the Lord are meant for good seekers. But what about the sinners? In this stanza, Guru Sahib tackles with this question. He has uttered this stanza for the good of the sinners who have strayed from the path of virtue and rectitude. He tells us how even sinners can be redeemed?

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹੁ ॥
 ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹੁ ॥
 ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥
 ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥
 ਭਰੀਐ ਸਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
 ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਤਰਸੁ ਖੇਹੁ ॥
 ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥
 ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥
Bharyai hatth pair tan deh.
Pani dhotai utras kheh.
Moot paliti kappar hoe.
De sabun laiyai uh dhoe.

Word meanings:

bharyai: soiled; hatth pair tan deh: hands, feet and body; pani: water; utras: removed; dhotai: by washing; kheh: dirt, impurities; moot: urine; paliti: made dirty and unclean; kappar: clothes; hoe: become; de sabun: apply soap; laiyai uh dhoe: wash them;

Explanation:

If hands, feet and body are soiled with dirt, they can be cleaned and dirt can be

removed by washing with water. If clothes are soiled with urine, they can be cleaned by applying soap.

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
 ਓਹੁ ਧੋਏ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥
 ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥
 ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥
 ਭਰੀਐ ਸਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
 ਓਹੁ ਧੋਏ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥
 ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥
 ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥

Bharyai mat papan kai sang.
Oh dhopai Navain kai rang.
Punni papi akhan nahen.
Kar kar karna likh lai jahu.
Ape bij ape hi khahu.
Nanak Hukmin awau jahu.

Word meanings:

bharyai: defiled, filled; mat: mind; papan ke sang: with sins the mind becomes impure; Oh: that; dhopai: washed; navain ke rang: by getting dyed with the Name Divine; punni papi: virtuous and sinners; akhan nahen: are not mere words; ka kar karna likh lai jahu: each action good or bad, is recorded in man's account, which he carries with himself when he departs; ape: himself; bij: sows; khahu: reaps or partakes of; Hukamin: by God's Ordinance or command; awau jahu: continues through the cycle of birth and death; transmigrates.

Explanation:

If man's mind is corrupted by sins, if it is filled with sins and evils, it can be washed clean by meditating on the Name

Divine. By becoming devoted to or dyed in the Name of God, man's defiled mind can be made pure. 'Virtue' and 'sin' are not empty words. Each action is recorded in man's account which he will carry with himself when he departs from the world. What man sows, he himself reaps. Under God's command, man continues wandering in the cycle of birth and death. Under the influence of Maya (Mammon), man falls into sins and evils and his mind is defiled; it becomes impure and unclean. This defilement keeps him alienated from the immaculate Lord, and he (man) remains unhappy and miserable. Name meditation is the only means by which this impurity can be washed clean. So Name meditation is meant for uniting man with God after washing off the defilement of his mind.

Commentary:

In this stanza, Guru Sahib has told us that Divine Name meditation is the sole means of purifying the mind filled with sins. By giving the example of dirty body and dirty clothes, Guru Sahib has shown that even if sinful propensities have become embedded in man, they can be removed as dirt is removed from the body and clothes. Therefore, the Guru's message is that there is no need for the sinners to give up hope and fall into despair. Through earnest endeavour becoming devoted to the Name Divine, the inner self will be purified and the filth of sins shall be removed. The method is the same as was prescribed to the spiritual seekers for removing egoism. Fifth Guru Sahib says that the Name first removes the impurity of the mind and then gradually, it becomes Name-Nectar:

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥

*Parabh kai simran man kee mal jaa-ay.
Amrit naam rid maahi samaa-ay.*

*'By contemplation of the Lord is removed
impurity of the mind,*

*And the Name ambrosial in the heart is
lodged.'* (S.G.G.S., P.263)

God is supremely pure and holy. Recitation of His Name takes the mind into His contemplation. In this way, the innermost consciousness going into close proximity of the Lord Creator through the Name, is purified and chastened by His purity. True, Name meditation pulls out the mind from other interests and propensities and in this way, brings it closer to the Divine Ordinance and Lord God. Gradually, it destroys ego:

ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਗਜੁ ਜਿਹਬਾ ਮੇਰੀ ਕਾਤੀ ॥
ਮਪਿ ਮਪਿ ਕਾਟਉ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥

ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਗਜੁ ਜਿਹਬਾ ਮੇਰੀ ਕਾਤੀ ॥
ਮਪਿ ਮਪਿ ਕਾਟਉ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥

*Man mayro gaj jihbaa mayree kaatee.
Map map kaata-o jam kee faasee.*

*'My mind is the yardstick, my tongue the
scissors; In measures am I cutting off Yama's
(Death's) noose.'* (S.G.G.S., P.485)

ਹਉਮੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਦਰੁ ਸੁਝੈ ॥

ਹਉਮੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਦਰੁ ਸੁਝੈ ॥

Ha-umai boojhai taa dar soojhai.

'Should man still his egoism,

Would the Divine Portal to him be revealed?'
(S.G.G.S., P.466)

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ, ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ Address's ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 • Euro	500 • Euro
Aus	60 US \$	600 US\$

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :jaspreetkaur20@hotmail.com